

Уважаеми пътници, Добре дошли на борда на *България Ер*!

"Ако бях питал хората какво превозно средство искат, щяха да ми кажат: по-бърз кон". Този най-прочут цитат от Хенри Форд добре илюстрира положението, в което се намират днес всички шофьори и ползватели на автомобили.

Превозното средство, което преобрази света, отключи глобализацията и ни направи по-свободни отвсякога, сега на свой ред се преобразява. Дали след пет, или след петнайсет години, но колите ни ще станат съвсем различни от днешните: ще се управляват сами, няма да ползват изкопаеми горива, и може би дори няма да се продават, а само ще се вземат под наем.

Някои елементи на тази промяна вече са факт. Страни като Китай се прехвърлиха от велосипеда към автомобила; глобалният пазар порасна от едва 50-ина милиона бройки през 90-те до почти 100 милиона.

Усеща се и намесата на интернет: ако в миналото американците са купували автомобил след средно 5 посещения в

салоните на търговците, днес го правят след едва 1.6 посещения. На много места можете не само да си купите кола през телефона, но и да я регистрирате, и дори да я застраховате онлайн.

Промяната е в толкова много направления, че ние сме като бедните съвременници на стария Форд - трудно можем да си представим какво ни чака. Но нищо не ни пречи да се опитваме, както сме сторили в този брой на бордното списание на "България Ер".

Приятен полет!

Янко Георгиев,
Изпълнителен директор

Dear Passengers,
Welcome aboard *Bulgaria Air*!

"If I had asked people what they wanted, they would have said faster horses." Henry Ford's most famous quote is a good illustration of what all car drivers and users experience nowadays.

The vehicle that transformed the world, unlocked globalization, and made us more free than ever is now undergoing transformation, too. Either in five or fifteen years our cars will be quite different from what they are today: they will be self-driven, they will not use fossil fuels, and may not even be offered for sale but just rented.

Some elements of that change can be seen already. Countries like China replaced the bicycle with a car; the global market expanded from a mere 50 million cars in the 1990s to nearly 100 million.

The Internet is a factor, too: in the past Americans used to buy a car after having visited a car dealer five times on average and now they only need 1.6 visits. There are many places where you can use your phone to buy a car and even register and insure it online.

The change has happened in so many aspects that we now feel like old Ford's poor contemporaries - we find it really hard to imagine what is lying ahead for us. Still, we can always try to fancy and this is what we did in the new issue of Bulgaria Air's Inflight magazine.

I wish you a pleasant – and useful – trip!

Yanko Georgiev
CEO

НЯМА СЕЗОН, КОЙТО ДА Й ОТИВА НАЙ-МНОГО.

ТЯ Е ПРЕКРАСНА ВЪВ ВСЕКИ ЕДИН.

Виена

ОТ
€ **89**

еднопосочна
цена

ОТ
€ **122**

двупосочна
цена

Цената е крайна и включва: всички летищни такси, 1 бр. ръчен багаж до 10 кг + 1 бр. дамска чанта/лаптоп, кетъринг на борда, безплатен check-in. Чекиран багаж може да се заплати преди полет на летище или в офис на издателя на билета. Цена на първо парче багаж до 23 кг - 20 евро на посока. Авиокомпанията предлага цени и с включен чекиран багаж. Вижте всички предложения и резервирай на www.air.bg

България Ер
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

**11 | BUSINESS
ECONOMY**

**45 | ANALYSIS
POLITICS**

**63 | SCIENCE
TECHNOLOGY**

**87 | TRAVEL
LIFESTYLE**

20 | България става все по-предпочитана дестинация

Николина Ангелкова,
министър на туризма,
преди Bulgaria ON AIR

54 | Революцията на милиардерите

Човекът, който крои
най-голямото социално
сътресение от Великия
октомври насам

68 | Залезът на средновековна България

За най-мъглявия и обвит
в митове период в
националната история
разговаряме с проф.
Христо Матанов

101 | Замръзналото кралство

Как да се справим с
първите симптоми
на настинка и грип –
няколко изпитани трика

24 | Bulgaria is an increasingly sought after destination

58 | The Revolution of the Billionaires

74 | The Twilight of Mediaeval Bulgaria

103 | The Frozen Kingdom

16 | Има нещо гнило в Дания

18 | Something Is Rotten in Denmark

28 | Интервю: Пиетер Нота, BMW Group

32 | Interview: Pieter Nota, BMW Group

34 | Парижки блясък Paris Motor Show

38 | Коу държи Волана?

40 | Who is Holding the Steering Wheel?

45 | Развод по италиански

46 | Divorce Italian Style

48 | Великият китайски булдозер

50 | The Great Bulldozer of China

64 | Здравословен ли е канибализмът?

67 | Is Cannibalism a Healthy Diet?

78 | Българските крепости: Вълшебството на Устра

80 | Bulgarian Castles: Enchanting Ustra

82 | Нанук на гравитацията

84 | In Defiance of Gravity

88 | Афиш Poster

90 | Зоната на зграча

94 | Twilight Zone

106 | Камо човечето на Michelin

107 | Like the Michelin Man

108 | В куфара на Красен Драганов

In the suitcase of Krassen Draganov

110 | Чай в пустинята

112 | Tea in the Desert

RAYMOND WEIL
GENEVE

FREELANCER SKELETON
CALIBRE RW1212
#PRECISIONMOVEMENTS

JULIANY
TIME IS CREATIVITY

НОВООТКРИТ МАГАЗИН - THE MALL,
PARADISE CENTER, SERDIKA CENTER,
MALL OF SOFIA, УЛ. Г. С. РАКОВСКИ 70,
ПЛОВДИВ: MALL PLOVDIV,
MALL MARKOVO TERE,
WWW.JULIANY.COM

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

THE INFLIGHT MAGAZINE

БОРДНОТО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕР ИМА СРЕДНА МЕСЕЧНА АУДИТОРИЯ
ОТ НАД 100 000 ДУШИ, ИЛИ НАД МИЛИОН ЧИТАТЕЛИ ГОДИШНО

THE INFLIGHT MAGAZINE ENJOYS AN AVERAGE MONTHLY AUDIENCE
OF MORE THAN 100,000 PEOPLE, OR OVER A MILLION READERS PER YEAR

ГЛАВЕН РЕДАКТОР
Константин Томов
ktomov@bulgariaonair.bg

РЕДАКТОР
Кристина Нигохосян
cnigohosian@bulgariaonair.bg

ПРЕВОДАЧИ
Албена Манафска
"Радиус"

АВТОРИ
Бойко Василев
Валери Ценков
Димитър Кьосемарлиев
Емил Иванов
Ивайло Петров
Калин Ангелов
Калин Николов
Маргарита Спасова
Олег Попов
Петър Йовчев

ДИЗАЙН
BRAND NEW ^{DESIGN}

ИЗДАТЕЛ
ИНВЕСТИОР МЕДИА ГРУП

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
Виктория Миткова

ТЪРГОВСКИ ДИРЕКТОР
Леа Бакалова
lbakalova@bulgariaonair.bg

РЕДАКЦИОНЕН АДРЕС
1540 София, бул. Брюксел 1
office@bulgariaonair.bg
тел.: 02 448 40 70
www.bgonair.bg

БАНКОВА СМЕТКА
ISSN 1314-2216

IBAN: BG57 CECB 9790 1019 1023 03
BIC: CECBGB33
Банка „ЦКБ“ АД – клон Варна

EDITOR-IN-CHIEF
Konstantin Tomov
ktomov@bulgariaonair.bg

EDITOR
Cristina Nigohosian
cnigohosian@bulgariaonair.bg

TRANSLATORS
Albena Manafska
"Radix"

CONTRIBUTORS
Bojko Vasilev
Valeri Tsenkov
Dimitar Kyossemarliev
Emil Ivanov
Ivaylo Petrov
Kalin Angelov
Kalin Nikolov
Margarita Spasova
Oleg Popov
Petar Yovchev

DESIGN
BRAND NEW ^{DESIGN}

PUBLISHER
INVESTOR MEDIA GROUP

CEO
Victoria Mitkova

MARKETING DIRECTOR
Lea Bakalova
lbakalova@bulgariaonair.bg

EDITORIAL ADDRESS
1540 Sofia, 1 Brussels Blvd.
office@bulgariaonair.bg
phone: (+359) 2 448 40 70
www.bgonair.bg

BANK ACCOUNT

По смисъла на Закона за изменение и допълнение на Закона за задължителното депозитиране на печатни и други произведения обн.В ДВ, бр.87 от 05.11.2010г., мажоритарният собственик на дружеството издател на списание „Bulgaria on air THE INFLIGHT MAGAZINE“ и списание „GO ON AIR“ е „Холдинг Варна АД с ЕИК 103249584. „Холдинг Варна“ АД е публично дружество по Закона за публичното предлагане на ценни книжа и е под надзора на Комисията за финансов надзор.

Viva!

CASINO

AT

SOFIA HOTEL BALKAN
THE LUXURY COLLECTION

BLACKJACK
AMERICAN ROULETTE
RUSSIAN POKER
CARIBBEAN POKER
TEXAS POKER
NOVO POKER
MAJOR POKER
NEWEST SLOT MACHINES

OPEN 24/7 FREE ENTRANCE & BAR

SOFIA HOTEL BALKAN
5, Sveta Nedelja Square 1000 Sofia Bulgaria
+359 (2) 981 5747; info@groupviva.com
www.vivacasino.biz

CONTRIBUTORS АВТОРИ

ВАЛЕРИ ЦЕНКОВ е собственик и редактор на електронното издание temaonline.bg. Бил е главен редактор на BusinessWeek България, директор мултимедия в Българското национално радио, работил е за над гузина други медии в страната. Негови публикации са се появявали в BusinessWeek, Sunday Times, L'Europeo, "24 часа", "Стандарт", списание "Тема" и много други. Интересува се особено от икономика, международна политика, езици и история.

VALERI TSENKOV is the owner and editor of the information and commentary website Temaonline.bg. Previously he was BusinessWeek Bulgaria's Editor-In-Chief and Multimedia Director at the Bulgarian National Radio. His work has appeared in publications such as the BusinessWeek, Sunday Times, L'Europeo, Standart News, 24 Hours, Tema, Manager and many others. He specializes in economics and international affairs and his areas of interest focus on health, social landscapes, language and history.

БОЙКО ВАСИЛЕВ е един от най-уважаваните телевизионни журналисти в България, водещ и продуцент на "Панорама" по БНТ. Доктор по социология, възпитаник на Софийския университет, специализирал е в Хайделберг, Германия. Автор е на десетки документални филми, включително "Децата на бащите", за които получи Голямата награда "Робер Шуман" за 2007 година.

BOYKO VASSILEV is one of Bulgaria's most renowned television journalists, and the host and producer of the talk show Panorama (broadcast on the National Bulgarian Television). He holds a Ph.D. in sociology, is a Sofia University alumnus, and has specialized in Heidelberg, Germany. He has authored dozens of documentaries, including The Children of the Fathers, for which he received Bulgaria's 2007 Robert Schuman Journalism Award.

ДО ТЕЛ АВИВ И ОБРАТНО ЗА 145 ЕВРО

Летете с нас през октомври, за да се насладите на един от най-удивителните и жизнени градове в света, в който животът кипи 24 часа в денонощието. Основан през 1909, Тел Авив е една от най-младите метрополиси на планетата. Но някои места в непосредствено съседство могат да се похвалят с четири хилядолетия история, като например старото пристанище на Яфа, където

според Библията някога излязъл на сушата погълнатиот от кита пророк Йона. Независимо дали ще изберете историческите забележителности, огромните възможности за пазаруване или пословичния нощен живот, Тел Авив си остава незабравима дестинация. Купете билета си до 14 октомври и се възползвайте от най-добрата ни цена (www.air.bg)

TEL AVIV AND BACK FOR 145 EUROS

Fly with us in October to enjoy one of the most amazing and vital cities in the world, where life is bubbling 24 hours a day. Founded in 1909, Tel Aviv is among the youngest metropolises on the planet. But some places in the near vicinity can boast four millennia of history, such as the old port of Jaffa, where the Biblical prophet Jonah came ashore after he was swallowed by the whale. Regardless of whether you choose the historical sights, the great shopping possibilities, or the famous night life, Tel Aviv is a destination to remember. Buy your ticket before October 14th to get our best price (www.air.bg).

ТВОРЧЕСКИТЕ УМОВЕ ИМАТ НУЖДА ОТ СПОКОЙСТВИЕ!

Нашият нов, креативен аспиратор харесва идеите: всичко, което ви хрумва, можете да записвате и закрепвате с магнити върху него. Благодарение на осветление с 31 цвята, той позволява постоянни промени в стила и атмосферата, които са в идеална хармония с душевното Ви състояние.

Аспираторът Creative Slim надеждно поглъща пара и миризми. А чрез специалната шумова изолация е толкова тих, че можете да се наслаждавате на звука на пържещия се лук в тигана. За още по-голямо удобство: аспираторът може да се контролира от котлона.

СТРАСТ ЗА ГОТВЕНЕ ОТ 1877

NEFF
Угължена
гаранция
5
години

140
ГОДИНИ
NEFF
от 1877

Повече информация на www.neff-home.com/bg/

16 | **ИМА НЕЩО
ГНИЛО В ДАНИЯ**
SOMETHING IS ROTTEN IN DENMARK

20 | **ИНТЕРВЮ: НИКОЛИНА АНГЕЛКОВА**
INTERVIEW: NIKOLINA ANGELKOVA

38 | **КОЙ ДЪРЖИ ВОЛАНА?**
WHO IS HOLDING THE WHEEL?

„СТАРТИРАМЕ СТРАТЕГИЧЕСКИЯ СИ ПРОЕКТ СЪС СОФТУНИ С АМБИЦИЯТА ДА ПРОМЕНИ ПАЗАРА“

Петя Димитрова, главен изпълнителен директор и председател на УС на Пощенска банка

Г-жо Димитрова, Пощенска банка обяви старта на партньорството си със СофтУни. Какви са идеята и целите на проекта?

Стратегическото партньорство, което стартираме със СофтУни, е естествено продължение на многобройните ни инициативи в подкрепа на младите хора и развитието на техния потенциал. Съвместният проект на нашите два изградени и водещи бранда, за които образованието е приоритет, стартира с амбицията да промени пазара и да подготви студентите за професиите и изискванията на бъдещето, да ги развие като ИТ и дигитални лидери, подготвени за динамично променящата се среда и новите тенденции. Даваме им своето уникално know how, както и шанс за отличен кариерен старт при нас, което е част от дългосрочната ни стратегия да привличаме, задържаме и развиваме млади таланти. Проектът е насочен и към нашите служители - те ще могат да наградят своите знания и компетенции в СофтУни. За нас в Пощенска банка, като модерна и иновативна компания, която дава добавена стойност към устойчивото развитие вече 27 години, е водещо да даваме перспектива за развитие в България. Уверени сме, че в лицето на СофтУни имаме един силен партньор, с който смело ще работим не само за бъдещето на банкирането, но и за бъдещето на младите хора у нас.

Как се вписва тази инициатива в стратегията ви за изграждане на работеща връзка между бизнеса и образованието?

Вярвам, че всеки отговорен бизнес трябва да изгради пълноценен контакт с различни образователни институции, защото така ще се преодолее дистанцията между образованието и реалния сектор. Пощенска банка от години инвестира в собствени проекти и се включва проактивно като партньор в множество образователни инициативи, насочени към младите хора. Споделяме знанията си с тях, насърчаваме ги и искаме да бъдем част от постиженията им, защото като "Работодател на годината" от първите годишни награди за Employer branding на b2b Media приемаме

това за най-стойностната инвестиция в обществото.

На икономиката ни са нужни качествени хора със задълбочени дигитални компетенции. От нас, хората от бизнеса, зависи да създадем средата, която да отключи креативността, любознателността и потенциала им, даваща им едно по-добро бъдеще и стимулираща ги да останат да работят у нас. В Пощенска банка залагаме на инова-

циите и модерните технологии, които се създават в отборна игра. Търсим новатори, които да развиват дигиталното банкиране и да създават още по- иновативни продукти за клиентите ни. Проектът ни със СофтУни създава отлични условия за израстване на ново поколение от подготвени за утрешния ден специалисти, които ще предвиждат пулса на времето и ще допринасят за развитието на банковия сектор.

Какво представлява дигитализацията на банковия сектор?

Дигитализацията е устойчива тенденция, която намира отражение във всички сфери на живота. За Пощенска банка това е ясната посока за развитие и амбицията ни е да бъдем лидер на дигиталната сцена в България. Водещо в стратегията ни за дигитализация е въвеждането на технологии, които да отговорят в оптимална степен на очакванията на клиентите и да подобрят изживяването им от контакта с нас. Наскоро пуснахме иновативна услуга, наречена EVA (Electronic Virtual Assistant) - първият банков кредитен чатбот у нас, който разговаря с клиенти във Facebook Messenger и се радва на изключителен интерес, което ни убеждава, че това е правилната посока.

Да мислим и работим дигитално за нас е начинът да имаме още по-иновативни продукти, още по-високи резултати и още по-доволни клиенти, която е нашата основна цел.

„WE ARE LAUNCHING OUR STRATEGIC PROJECT WITH SOFTUNI WITH THE AMBITION TO MAKE IT A GAME CHANGER“

Ms Petia Dimitrova, Chief Executive Officer and Chairperson of the Management Board of Postbank

Ms Dimitrova, Postbank announced the launch of its partnership with SoftUni. What are the ideas and the goals behind this project?

Our strategic partnership with SoftUni is an integral follow-up to the multitude of initiatives we have designed to support young people and develop their potential. The joint project of our two established brand leaders who have made education their priority aims to be a game changer and to prepare students for the occupations and requirements of the future, to foster their growing up as IT and digital leaders who are ready for the dynamically changing environment and the new developments. We give them our know-how and a chance for excellent career start with us which is part of our long-term strategy of attracting, retaining and developing young talents. The project is also intended for our staff who will have the chance to upgrade their knowledge and competences in SoftUni. We in Postbank – the modern innovative company which has been adding value to sustainable development for 27 years now, see it as our priority to offer development prospects in Bulgaria. Our team sees SoftUni as a strong partner with whom we will work confidently for the future of banking, as well as for the future of young people in Bulgaria.

How does this initiative fit in your strategy for building a productive university-business link?

I believe that any responsible business should build strong relations with different educational institutions and thus contribute to closing the gap between education and the real industry. Postbank has been investing in its own projects and has been proactively joining as a partner many educational initiatives for young people. We share our knowledge with them, encourage

them and want to be part of their achievements because as “Employer of the Year” in the first annual awards for Employer branding of b2b Media we believe that this is the most valuable social investment.

Our economy needs proficient workers with profound digital competences. It is up to us, the business people, to create an environment which would unlock their creativity, curiosity and potential, giving them a better future and inspiring them to stay and work in Bulgaria. Postbank relies on innovations and modern technologies created in team play. We look for innovators to develop digital banking and create more innovative products for our clients. Our joint project with SoftUni offers excellent conditions for training and developing a new generation of experts who are prepared to enter tomorrow's world, capture the zeitgeist and will contribute to the development of the banking sector.

What is banking sector digitalisation?

Digitalisation is a sustainable trend translated in all areas of life. This is the clear path for Postbank and our ambition is to be a leader on the Bulgarian digital arena. The introduction of new technologies which optimally respond to clients' expectations and improve their experiences from the contact with us is the flagship of our strategy. We have recently launched a new service: EVA (Electronic Virtual Assistant) – the first bank credit chatbot in Bulgaria which talks with clients in Facebook Messenger. EVA was accepted very well by our followers and new clients right from the start, so we believe that this is the right way to communicate with our audience.

Thinking and working digitally is our way of having more innovative products, higher performance and more satisfied clients which is our major goal.

Денят се познава по

ON
AIR

БЪЛГАРИЯ СУТРИН

Всеки делник със Златимир Йочев

06:30 - 09:30

Има нещо гнило в Дания

Най-големият скандал с пране на пари в ЕС хвърля нови сенки върху ефективността на европейския надзор - под чиято опека съвсем скоро се очаква да влязат и големите банки в България

Текст ПЕТЪР ЙОВЧЕВ / Фотография SHUTTERSTOCK, АРХИВ

От години някои експерти представят европейския надзор като панацея, способна да излекува в зародиш всякакви потенциални проблеми на българския банков сектор. Очевидно го някаква степен това мнение се споделя и от правителството, което това лято се съгласи на безпрецедентно условие да влезе в банковия съюз - тоест да предостави на ЕЦБ сериозна част от надзорните функции върху финансовата си система - още с влизането в механизма ERM II, преди фактическото приемане на еврото.

НО ПО ИРОНИЯ НА СЪДБАТА този ход, който според някои би трябвало да увеличи спокойствието и доверието в българските банки, съвпадна по време с няколко от най-големите финансови скандали в новата история на Европа, накарали мнозина да се усъмнят открито в ефективността на надзора на ЕЦБ. Последната капка, преляла чашата, бе подновеното разследване в Danske Bank, което изкара наяве една от най-крупните схеми за пране на пари в последните десетилетия. Според предварителни оценки става дума за близо 200 милиарда евро съмнителни трансфери, направени между 2007 и 2015 година от естонския клон на банката. Европейските банки са се превърнали в мечтата на перача на пари, коментира банковият редактор на The Financial Times Патрик Дженкинс, като напомня, че

Еврокомисията дори не е успяла още да създаде единна база данни за прането на пари. "Европейската централна банка не може повече да се крие зад гърбовете на националните надзори", заяви още през пролетта Свен Гийголд, говорител на групата на зелените в Европейския парламент. "Бизнес моделите на всички банки в еврозоната трябва да бъдат систематично проверявани за рискове, свързани с финансови престъпления. ЕЦБ вече има компетенциите да го прави". Според Гийголд е "унизително и злепоставящо", че се налага Съединените щати да действат като действителния надзор срещу прането на пари в Европа.

СТРОГО ПОГЛЕДНАТО, DANSKE BANK не е сред банките в еврозоната. Дания и Великобритания са единствените страни в ЕС със специални клаузи в договорите за присъединяване, които не ги задължават да приемат еврото. През 2015 правителството в Копенхаген обяви намерение да присъедини страната към новосъздадения банков съюз, но после промяната на парламентарното мнозинство блокира този процес и сега той е оставен за 2019 - евентуално.

Само че Естония, където местният клон на Danske е извършвал съмнителните трансфери, е член на еврозоната. Губернорът на националната ѝ банка Арго Хансон е член на управителния съвет на ЕЦБ; вицегубернорът Магус Мюлер е член на надзорния съ-

вет, който именно би трябвало да следи да не се случват толкова очевидни схеми като разработваната от филиала на Danske в Естония. По размер на активите този филиал е петата най-значима банка в страната (от общо 16). Няма обяснение защо е останал под радара.

ЗАЩО ГОВОРИМ ЗА "ОЧЕВИДНА" схема ли? Дори най-повърхностният поглед върху числата ще ви даде отговора. Погозрителните дейности се отнасят до чуждестранните клиенти на естонския клон. По данни на самата банка тези клиенти са около 15 000, най-много от Русия, Великобритания и Британските вирджински острови. След проучването на първите 6000 сметки Danske призна, че "голямото мнозинство" от тях са съмнителни. През тези 15 000 сметки са превъртени 200 милиарда евро - десет пъти повече от Брутния вътрешен продукт на Естония. Само през 2013 година тези трансфери са надхвърлили 30 милиарда евро - на фона на всички депозити в естонската банкова система, които едва надхвърлят 19 милиарда евро. Възвръщаемостта на капитала на Danske от чуждестранните клиенти през 2013 година е била смайващите 402% - при средно 60% за Естония и едва 7% в съседна Латвия. Още през 2014 вътрешен информатор разкрива схемата и естонският регулатор бие тревога. През 2015 Deutsche bank се отказ-

пране на пари. В предишни години pogodни глоби бяха налагани на Deutsche bank, френската BNP Paribas, британските HSBC и Standard Chartered. Тази пролет латвийската ABVL, която също бе под директния надзор на ЕЦБ, обяви доброволна ликвидация под натиска на щатските финансови органи. И това са само редките случаи, когато банките все пак са хващани в нарушения. Повечето pogodни схеми минават безнаказано през "разхлабената" европейска банкова система, отбелязва Патрик Дженкинс. Същото наемква и доклад на ООН, според който прането на пари в световен мащаб надхвърля 2 трилиона долара годишно.

ЕВРОПА ИМА ПЕТ ОСНОВНИ ПРОБЛЕМА

в областта на банковия надзор, отбелязва Дженкинс в коментар за The Financial Times. Първо, директивата за борба с прането на пари бе пренаписвана пет пъти за последното десетилетие, и в отделните страни членки е приложена твърде разпокъсано. Второ, качеството на разследващите органи в отделните държави варира, заради което се смята, че едва 5% от случаите на пране на пари стигат до вниманието на властите. Освен това в Европа има страни (Дженкинс назовава Естония, Латвия, Кипър и Малта), чиито икономисти разчитат на привличането на чуждестранен капитал и съответно не разследват твърде ревностно произхода на този капитал. Четвърто, между националните надзорни органи има твърде слаба координация - в случая с Danske и датският, и естонският регулатор са знаели за проблема от години, но всеки е сметнал, че решаването му е задължение на другия. И накрая, завършва Дженкинс, няма единна база данни в ЕС за прането на пари.

КЪМ ТЕЗИ ПЕТ КЛЮЧОВИ ПРОБЛЕМА

ние бихме добави и шести: в ЕЦБ е настъпило безвремие заради изтичащите мандати на няколко от основните фигури. Даниел Нуи, която е начело на надзора, трябва да се оттегли на 31 декември тази година. Трима членове на управителния съвет на ЕЦБ също си стягат куфарите: вицепрезидентът Виктор Констансио вече го стори на 1 юни, Петер Праг си заминава през май догодина, Беноа Кьоре - през декември. Мандатът на самия Марио Драги е до 31 октомври 2019. Тези първа ще се водят битките кой да ги наследи и каква политика да изберат европейските надзорни органи в бъдеще. Докато тези въпроси не получат сигурни отговори, от чиновниците във Франкфурт едва ли могат да се очакват решителни действия в каквато и да било посока. Кое то впрочем важи с пълна сила и за пътя на България към ERM II. И поне отчасти обяснява упорството, с което ЕЦБ настоя да отложи влизането ни в механизма с поне една година. ■

ва от партньорството във валутните операции с Danske в Естония и предупреждава датската банка, че само един на десет нейни клиенти изглежда извън подозрение. Преди това същото предупреждение отправя JPMorgan.

САМАТА DANSKE ОБАЧЕ не предприема нищо. Всъщност тъкмо обратното: Томас Борген, който като шеф на международното банкиране управлява естонския бизнес през 2009-2012, през 2013 е избран за главен изпълнителен директор на банката. Едва през 2017, след поредица сензационни разкрития във вестник Berlingske, банката започва вътрешно разследване по случая. Борген подаде оставка през септември 2018. Вероятно го очаква съдебно обвинение, че е пренебрегнал множеството подозрителни сигнали.

След оставката на Борген банката призна, че "редица пропуски" в механизмите и за управление и контрол са позволили естонският клон да бъде ползван за пране на пари, и обеща да дари печалбата от дейността му - около 1.5 милиарда крони, или 200 млн. евро - на независима фондация за борба с финансовите престъпления.

Berlingske се добра до доклада на първоначалния вътрешен информатор в Danske и съобщи и някои от имената на тези "подозрителни" чуждестранни клиенти. Сред тях е регистрираното в Лондон Lantana Trade,

чиито действителен собственик според доклада е семейството на руския президент Владимир Путин. На запитване на The Financial Times от Кремъл отговориха, че президентът "няма нищо общо със споменатата банка".

НЯКОИ ОТ КЛИЕНТИТЕ съвпагат с имената от предходния скандал с "огледалните сделки" на Deutsche Bank, заради които германската банка бе глобена над 670 милиона долара от щатските и европейските регулатори. И в двата списъка например личи дружеството IC Financial Bridge на Александър Перепилчичи - на шумелия информатор по делото "Магнитски", който умря край гома си в Англия през 2012 при съмнителни обстоятелства.

Като цяло британските дружества с ограничена отговорност (LLP) са били предпочитаният инструмент при прането на пари. Това вероятно обяснява и защо броят на регистрираните на Острова компании от такъв тип е набъбнал с 236% между 2009 и 2016 година.

Впрочем скандалът с Danske е само поредното доказателство, че надзорът в Европа не работи особено ефективно. В началото на септември оставка подаде и Коус Тимерманс, финансовият директор на холандската ING Bank. Банката, този път от еврозоната, бе глобена 775 милиона евро от националния си регулатор заради допуснато "сериозно"

Something Is Rotten in Denmark

The biggest money laundering scandal in the EU casts a new shadow on the effectiveness of European supervision under whose tutelage Bulgarian banks, too, will come quite soon

By KALIN ANGELOV / Photography SHUTTERSTOCK, ARCHIVES

For years, some experts have been touting European supervision as a panacea, able to nip in the bud any potential problems of the Bulgarian banking sector. Apparently, to some extent this view is also shared by the government, which this summer agreed to the unprecedented condition of joining the Banking Union – i.e. to cede a significant part of the supervisory functions on its financial system to the European Central Bank (ECB) – at the very moment Bulgaria enters the Exchange Rate Mechanism (ERM II), even before the actual adoption of the euro.

IRONICALLY, however, this move, which was supposed to reassure the public and build confidence in the Bulgarian banks, coincided in time with some of the biggest financial scandals in Europe's recent history, triggering widespread doubts about the effectiveness of the ECB's supervision. The last straw was the renewed investigation into Danske Bank, which brought to light one of the biggest money-laundering schemes in recent decades. According to preliminary estimates, about €200 billion in questionable funds flowed through the bank's Estonian branch between 2007 and 2015. EU banks have become a money launderer's dream, the banking editor of the Financial Times, Patrick Jenkins, says and reminds that the European Commission has not yet managed to create a central database on money laundering.

"The ECB can no longer hide behind national anti-money laundering supervisors," Sven Giegold, financial and economic policy spokesman of the Greens/EFA group in the European Parliament, said last spring. "The business models of all banks in the Eurozone must be systematically checked for risks stemming from financial crime. The ECB already has the competence to do so." According to Giegold, "it is equally embarrassing that the United States must act as Europe's par-default money laundering supervisor."

STRICTLY SPEAKING, DANSKE BANK is not among the banks in the Eurozone. Denmark and the UK are the only EU Member States with special clauses in their accession treaties that do not oblige them to adopt the euro. In 2015, the government in Copenhagen announced its intention to join the newly formed Banking Union, but then the change in parliamentary majority blocked the process and it has now been left for 2019 – possibly.

But Estonia, where Danske's local branch carried out dubious transfers, is a member of the Eurozone. The Governor of the Bank of Estonia, Ardo Hansson, is a member of the ECB Governing Council; Deputy Governor Madis Müller is a member of the Supervisory Board, whose task it is to monitor that such obvious schemes like the one in Danske's branch in Estonia do not happen. By asset size, this branch is the country's fifth most important bank (of a total 16). There's no explanation why it remained below the radar.

WHY DO WE SPEAK OF AN "OBVIOUS" SCHEME? Even just a cursory glance at the figures will provide the answer. The suspicious activities refer to non-resident customers of the Estonian branch. According to the bank, these customers number about 15,000, mostly from Russia, the UK and the British Virgin islands. After examining the first 6,000 accounts, Danske admitted that the "vast majority" of these customers were deemed suspicious. Some €200 billion flowed through these 15,000 accounts – ten times more than Estonia's GDP. In 2013 alone, these transfers exceeded €30 billion – compared to all deposits in the Estonian banking system, which barely exceeded €19 billion.

Danske's return on equity from non-resident customers in 2013 was a whopping 402% – with an average 60% for Estonia and only 7% in neighbouring Latvia.

Already in 2014, an internal whistleblower revealed the scheme and the Estonian regulator sounded the alarm. In 2015, Deutsche Bank broke off its partnership with Danske in currency operations in Estonia and warned the Danish bank that only one in ten of its customers seemed beyond suspicion. Earlier, JPMorgan had voiced the same warning.

DANSKE ITSELF, HOWEVER, did nothing. The exact opposite, in fact: Thomas Borgen, who as the Head of International Banking Activities managed the Estonian business in 2009-2012, was appointed Chief Executive Officer in 2013. Not until 2017, after a series of sensational disclosures in the Danish newspaper Berlingske, did the bank open an internal investigation into the case. Borgen resigned in September 2018. He will probably face allegations that he ignored the many suspicious signals. Following Borgen's resignation, the bank admitted that "major de-

ficiencies" in its controls and governance made it possible to use Danske Bank's branch in Estonia for money laundering, and promised to donate the gross income from its customers – about DKK 1.5 billion or €200 million – to an independent foundation for the fight against international financial crime.

Berlingske got hold of the report of the original internal whistleblower at Danske and reported some of the names of these "suspicious" non-resident customers. They include the London-registered Lantana Trade, whose real owner, according to the report, is the family of Russian President Vladimir Putin. A Kremlin spokesman told the Financial Times: "President Putin has nothing to do with the mentioned bank."

SOME OF THE CUSTOMERS coincide with the names of the previous scandal with the "mirror trading schemes" of Deutsche Bank, for which the German bank was fined over \$670 million by the US and UK regulators. For example, Alexander Perepilichny's company IC Financial Bridge figures in both lists – he was the Russian whistleblower in the Magnitsky case who died under suspicious circumstances while jogging near his home in the UK.

In general, the UK Limited Liability Partnerships (LLPs) were the preferred vehicle in money laundering. This probably explains why the number of UK-registered LLPs ballooned by 236% between 2009 and 2016.

Moreover, the Danske scandal is just another proof that supervision in Europe is not particularly effective. In early September, Koos Timmermans, the Chief Financial Officer of the Dutch ING Bank, also stepped down. The bank, this time from the Eurozone, was fined €775 million by the Dutch regulator for weak controls that allowed serial laundering to take place. In previous years similar fines have been imposed on Deutsche Bank, the French BNP Paribas, the British HSBC and Standard Chartered. Last spring, the Latvian ABLV, which was also under the direct supervision of the ECB, announced voluntary liquidation under pressure of the US financial authorities. And these are only the rare cases when banks are caught in violations. Most such schemes go unpunished through the "loose" European banking system, Patrick Jenkins says. The same is suggested by a UN report, according to which global money laundering exceeds \$2 trillion a year.

EUROPE HAS FIVE MAJOR PROBLEMS in the field of banking supervision, Jenkins comments in the Financial Times. First, The EU's anti-money laundering directive has been written and rewritten five times over the past decade, and has been patchily implemented by member countries. Second, countries vary enormously in the quality of their enforcement authorities. Overall, only 5% of money-laundering suspicions are believed to be followed up by the authorities. Third, there are countries in Europe (Jenkins mentions Estonia, Latvia, Cyprus and Malta) whose economies are built around attracting foreign money, without effectively policing the origin of that cash. Fourth, there is often poor coordination between national supervisors. In the Danske example, regulators in Denmark and Estonia were aware for years that there was a problem, but each claimed it was the other's responsibility. And, Jenkins concludes, there is no central EU database of information on money laundering.

TO THESE FIVE KEY PROBLEMS we would add a sixth: the ECB is in limbo due to the expiration of the terms of office of several of its key figures. Daniele Nouy, who is head of supervision, is due to step down on 31 December this year. Three members of the ECB Governing Council are also leaving: Vice-President Vitor Constancio already did so on 1 June, Peter Praet will follow suit in May and Benoit Coeuré in December next year. Mario Draghi's term expires on 31 October 2019. The fight of who will succeed them and what policy the European supervisory authorities will choose in future is yet to unfold. Until these questions receive clear answers, the officials in Frankfurt are unlikely to take decisive action in any direction. Which, in fact, also fully applies to Bulgaria's path towards ERM II. And at least partly explains the persistence with which the ECB insisted on postponing our entry in the Mechanism for at least a year. ■

World Luxury Spa Awards
WINNER 2015

FINALIST

RAMADA.
SOFIA

★★★★★
VICTORIA SPA
THE REAL ASIAN SPA

Victoria spa is the biggest spa in Sofia, situated in Ramada Princess hotel on 3500 sm .
There are on your disposal:

INDOOR SWIMMING POOL ; CHILDREN POOL ; VITAMIN BAR; FITNESS CENTER & SPORTS HALL FOR GROUP CLASSES; FINNISH SAUNA, SALTED SAUNA, STEAM BATH; TURKISH BATH HAMMAM WITH ORIENTAL PEELING / kese /; 8 LUXURY MASSAGE ROOMS WITH JAKUZZIES; COSMETICS; V.I.P SPA APARTMENT; HAIR DRESSERS SALOON WITH MANICURE & PEDICURE; SUN BED; MORE THEN 150 DIFFERENT MESSAGES AND SPA RITUALS; INTERNATIONAL SPA TEAM FROM BAIL, THAILAND AND THE PHILIPPINES;
5 STARS SERVICE

+ 359 895 79 29 38
www.victoria-spa.com

БЪЛГАРИЯ СТАВА ВСЕ ПО-ПРЕДПОЧИТАНА ДЕСТИНАЦИЯ

Николина Ангелкова, министър на туризма,
прег Bulgaria ON AIR

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография АРХИВ МТ

Г-жо Ангелкова, как изглеждат данните за летния туристически сезон в България към края на септември? Какви са тенденциите?

Летният сезон върви с около 5% ръст в сравнение с миналия. Данните за юни, юли и август показват над 4.48 милиона чуждестранни туристи, но очакваме и много силен септември, поне на база предварителните проучвания. Това затвърждава позициите ни като дестинация за устойчив туризъм - една от малкото, обявени като такива от Световната организация по туризма. През 2016 имаме 18% ръст на годишна база, през 2017 - около 9%, за тази година също очакваме между 8 и 9 процента.

Казвате, че България постепенно се измъква от статута на нискобюджетна дестинация. Има ли данни в подкрепа на това?

Да, данните са категорични, че България е все по-предпочитана дестинация.

Приходите от международен туризъм са един от ясните показатели.

За първите седем месеца на годината имаме над 2 милиарда евро приходи, включително 1.2 милиарда само за юни и юли, което е над 9.7% ръст. Виждаме, че ръстът на приходите изпреварва ръста на туристите. Това не е случайно - над две трети от чуждестранните туристи се настаняват в хотели 4 и 5 звезди, което показва, че все повече се търси продукт във високата категория. Големите туроператори, с които работим - като TUI и Thomas Cook - ни представят вече като дестинация, предлагаща добро качество на разумна цена.

Когато създадохме министерството и започвахме да работим, се сблъскахме основно с този проблемен имидж на евтина дестинация. В последните три години успява-

ме постепенно да обърнем тази репутация. Вярвам, че ако продължим да подобряваме качеството на продукта, в следващите пет до десет години ще се затвърдим в средния клас. Имаме и добър потенциал за висок клас туристи. Затова работим за привличането на международни, световноизвестни хотелски брангове, които сами по себе си водят висококатегорийни туристи. Имаме вече такива примери в столицата с предстоящото откриване догодина на Regency Hyatt. Строителството на Marriott International също започна тази година и се очаква през 2020 хотелът да отвори врати. Опитваме се да насочим вниманието на тези вериги и към българското Черноморие, в начален етап на разговори сме с Club Med, с Four Seasons, със Sofitel, с Taj Hotels...

Споменахте, че все повече туристи търсят хотели с 4 и 5 звезди. Какво показва проверките на категорията на морските хотели това лято? Несъответствията повече ли се оказаха от очакваното?

Това, което ме радва от тези проверки - не само на хотели, но и на плажове - е, че все повече се спазват изискванията. Не крия, че са открити и нарушения, но те обхващат едва 5 до 7% от проверените обекти. Тази година открихме и специален телефон, на който потребителите могат да ни сигнализират. Получаваме все повече обратна връзка чрез него. Оплакванията са свързани най-вече с чистотата на местата за настаняване, понякога и с броя на заведенята и услугите, които изисква съответната категория - примерно липса на бар или фризьорски салон. Тези очаквания трябва да бъдат спазени, когато искаме да предлагаме продукт от висока категория. Затова проверките ще продължат целогодишно, не само в летните курорти. ▶

"Над две трети от чуждестранните туристи се настаняват в хотели 4 и 5 звезди, което показва, че все повече се търси продукт във високата категория"

► **Като говорим за държавен контрол, туризмът е един от секторите с най-висок дял на сивата икономика. Какви са вашите наблюдения - намалява ли този дял?**

Тенденцията определено е към намаляване. Борбата със сивата икономика е основен приоритет за нашето правителство. За да подпомогнем усилията в тази посока, започнахме разработването на Единната система за туристическа информация, която представлява защитена връзка между регистрите на местата за настаняване, НАП и МВР. През юли подписахме договор за изработването на тази система, като срокът е шест месеца. Надявам се през декември-януари да можем вече да я демонстрираме и след съответния преходен период тя да бъде въведена във всички места за настаняване. Това значително ще допринесе за осветляване на приходите и броя на нощувките. Особено в местата за настаняване с по 10 легла, които националната статистика, работеща по методиката на Евростат, не обхваща. Разбира се, имаме една по-обща картина и за тях, благодарение на информацията, която събираме от Гранична полиция, от общините и от отделни такива места за настаняване. Но смятам, че с въвеждането на системата в рамките на 3 до 5 години приходите ще се увеличат поне с 20%.

Както и за много други неща, много хора в България очакват държавата да играе едва ли не главната роля в развитието на туризма. Как виждате вие ролята на вашето ведомство, и откъде трябва да започва инициативата на бизнеса? Смятате ли, че туристическият бизнес в България е достатъчно слотен и добре организиран, за да работи за интересите си?

Да, има такива виждания, че държавата трябва да се грижи за всичко. Правителството отговори на дългогодишните очаквания на бранша и създаде отделно Министерство на туризма - ключова първа стъпка, за да може пряко да защитава интересите на сектора. Но не бива да се очаква от държавата да свърши всичко, защото секторът е 100% частен. Дали е единен? Има над 300 организации, вписани в Националния туристически регистър. Но от миналата година се наблюдават стъпки за обединяването му. Те обаче трябва да са осъзнати и да идват от самия бранш. С промените в Закона за туризма създаваме условия, на които трябва да отговарят национално представените туристически сдружения, така че да отсеем формалните от онези, които реално извършват дейност. В момента има десетки сдружения, които не са спазили закономото изискване да ни предоставят годишен отчет за дейността си. Те ще бъдат заличени. Заличаваме и не-

коректни туристически компании, които не представят задължителната застраховка „Отговорност на туроператора“.

Интернет и дигитализацията на много услуги бяха тежък удар за традиционните туроператори. Някои водещи имена в този сектор в България също изпитаха затруднения или фалираха. Как очаквате да се развива този бизнес в бъдеще? Защо идеите за създаване на фонд, който да обезпечава туристите при фалит на оператор, срещнаха такава съпротива?

Действително бяхме предложили такъв гаранционен фонд, на база на детайлни проучвания как е регулиран този въпрос в други страни. Но у нас тази идея срещна много силна съпротива практически от всички туроператори, с мотива, че тя значително ще оскъпи продукта им и ще тласне много от тях към фалит.

Не означава ли това, че просто у нас има твърде много туроператори?

Всъщност над три хиляди са туроператорите и туристическите агенти според данните от Националния туристически регистър. Спрямо населението и спрямо сравними с нас държави това е много. Разбира се, това е пазар и ние няма как да забраним свободната пазарна инициатива, а и не е необходимо. Но трябва да създадем условия

ловия. Не трябва да забравяме, че има и различни типове туристи. Тези на възраст между 20 и 40 години използват подобни платформи. По-възрастните разчитат на туроператорите и на по-традиционните методи. Затова ние правим задълбочени анализи на всички държави, които са наши целеви пазари. В Германия например, която е основен такъв пазар, голямата част от записванията се случват през туроператори. И за последните три години имаме ръст на този пазар от 44%.

На много места феноменът Airbnb води до наводнения от туристи - едно проучване наскоро показва, че от десет разхождащи се по La Rambla в Барселона осем са туристи. Освен това води до чувствително поскъпване на имотите и наемите, особено в централните части. Според някои брокери и в София се наблюдава вече такава тенденция, защото краткосрочните наеми са по-доходни от дългосрочните. Какви са вашите наблюдения?

Това е изключително сериозна тема, която се обсъжда и на европейско ниво. Няма как да си затворим очите, че подобно явление съществува и се развива много динамично. Трябва да се създаде някаква рамка за него - в никакъв случай ограничаваща, но такава, която да осигури реална конкурентна среда за всички участници на туристическия па-

"Мениджърите все повече разбират, че за да бъдат клиентите удовлетворени и да се върнат пак, не е достатъчна материалната база. Това се постига най-вече с отношение"

да бъдат гарантирани правата на потребителите. В тази връзка обхватът на застраховката „Отговорност на туроператора“ се разшири с прилагането на Европейската директива за пакетните пътувания. В момента водим разговори с Комисията за финансов надзор за минималните прагове по тази застраховка. Защото се натъкваме често на случаи, в които стойността на продаваните туристически пакети значително надхвърля прага на застраховката. В три поредни години се случва точно преди Коледа туроператор, който вече е ангажирал госта клиенти, да обяви фалит. Обмисляме допълнителни механизми за защита, така че да избегнем нови подобни случаи.

Колкото го навлизането на дигиталните услуги и различните платформи тип Airbnb, няма как да избегнем тази тенденция. Туроператорите, които искат да оцелеят, трябва да се приспособят към новите ус-

зар. В България в момента това е трудно. Според Закона за туризма всички места за настаняване трябва да бъдат регистрирани. Но има много апартаменти, които не са, и собствениците им използват различни вратички на гражданското законодателство - договори за отдаване под наем за по два-три дни и други подобни. Темата бе обсъдена от европейските министри на туризма по време на българското европредседателство и всички се обединиха около тезата, че трябва да се създаде подобна рамка, която да гарантира качеството на туристическия продукт и да ограничава неволяната конкуренция.

Средствата от европейските програми, особено за развитие на селските райони, стимулираха видимо инвестициите в селски туризъм, къщи за гости и т. н. Каква част от тези инвестиции са жиз-

неспособни според вас, и каква са направени само с цел "да усвоим едни пари", както се казва? Какво е бъдещето на селския и балнеологичния туризъм у нас? Приоритет на кабинета е страната да се развива балансирано и да не се концентрира населението само в големите градове - в този смисъл селският туризъм и развитието на селските райони са изключително важни.

Над 60% от територията на България дава възможност за развитие на селски туризъм. Може би наистина не всички инвестиции са устойчиви, но нашите наблюдения показват, че над 70% от тях се развиват и предлагат продукт.

Освен това заедно със Министерството на земеделието, храните и горите създаваме 12 винено-кулинарни дестинации, насочени към районите, характерни със своята кухня или винопроизводство. Това е и начин да разширим привлекателността на България, която досега си остава основно дестинация за класически летен или зимен туризъм.

Безработицата у нас стигна рекордно ниски нива в последната година. Но все повече сектори на икономиката се оплакват от това - те се затрудняват да намерят работници. Туризмът от години има подобни проблеми, влашават ли се нещата

напоследък? Как се движат заплатите?

В туризма няма безработица - има дефицит на кадри.

Със сигурност проблемите не могат да се решат с магическа пръчка. Необходими са последователни усилия, които ние започнахме още със създаването на това министерство. От две години функционира Междуведомствен съвет за кадрите в туризма. Работим в няколко направления. С промените в Закона за трудова миграция с колегите развихме възможността да бъдат наемани сезонни работници от трети страни. Тази година броят им е двойно по-голям от миналата, над 7 500 души.

Друго направление е така нареченото гуално образование. Организираме все повече информационни кампании, за да подтикнем работодателите да сключват договори с професионалните гимназии по туризъм и да черпят кадри директно от извора, образно казано, и то кадри, обучени според собствените им изисквания и очаквания.

Подписахме споразумение с Министерство на труда и социалната политика да използваме пилотно германския Център за професионално обучение по туризъм, чиито клонове са в Царево и Смолян, да обучава приоритетно кадри в сектора - регистрирани като безработни или заети, но нуждаещи се от допълнителна квалификация. До края

на годината може да се обучат 250 души. В туризма у нас са заети над 335 000 души, близо 11 на сто от цялото трудоспособно население.

Част от проблема е, че немалко мениджъри в туризма отдават по-голямо значение на материалната база, отколкото на човешкия си капитал. Променя ли се това? Как се движат заплатите в сектора?

Мисля, че има промяна, има едно помъгриване. Мениджърите все повече разбират, че за да бъдат клиентите удовлетворени и да се върнат пак, не е достатъчна материалната база. Това се постига най-вече с отношение.

Имаме различни наблюдения върху заплатите, и те зависят най-вече от категорията на хотела. Местата от висока категория предлагат сравнително добро заплащане.

Какво очаквате от предстоящия зимен сезон?

Отново много добър ръст, както в предишните сезони. През 2016-2017 имаме 19% ръст, с което бяхме на първо място в целия Европейски съюз. През миналата зима - 12%. Надявам се и тази година да стигнем двуцифрен ръст, предвид и факта, че отново сме домакин на старт от Световната купа по ски, както и на Интерски конгреса. Разбира се, характерно за зимния туризъм е, че много зависи от времето. Не е тайна също, че ски инфраструктурата в България трябва да се подобри, за да разчитаме на устойчив ръст.

През 2018 всеки десети турист е от Китай. До каква степен България може да се възползва от бума на туризма в Източна Азия?

Имаме огромен интерес към тези пазари и се опитваме да привлечем вниманието им към себе си. Разчитаме и на обединените усилия с нашите съседи. Затова започнахме да разработваме съвместни продукти за далечни пазари с Гърция, Турция и Сърбия. Те са по-конкурентни, защото имат директни самолетни линии до тези дестинации. По правило китайският турист посещава минимум две-три държави, когато дойде в Европа. Разстоянията от нас до Атина или Белград са удобно малки. Предстоят и редица допълнителни събития, за да промотираме страната. Догодина предстои една малка рекламна кампания - малка за мащабите на Китай - и ще разчитаме на публично-частното партньорство, което сме създали с нашия туристическо-информационен център в Шанхай. В момента върви процедурата за създаване на такъв в Пекин, в Сиан и в още два града, за да можем да имаме по-таргетирана кампания на този наистина необятен пазар. ■

BULGARIA IS AN INCREASINGLY SOUGHT AFTER DESTINATION

Tourism Minister Nikolina Angelkova
talks to Bulgaria ON AIR

By KALIN ANGELOV / Photography TOURISM MINISTRY ARCHIVES

Ms Angelkova, what are the figures for the summer tourist season in Bulgaria at the end of September? What are the trends?

For the time being, summer season growth is about 5% higher than last year. The June to August data show over 4.48 million foreign tourists, but we also expect September to be very strong, based on preliminary estimates at least. This strengthens our position as a sustainable tourism destination - one of the few named by the World Tourism Organisation. In 2016 we recorded an 18% growth year-on-year, in 2017 about 9%, this year we also expect between 8% and 9%.

You say that Bulgaria is gradually shedding its low-budget destination image. Is there any data to support this?

There is. Revenue from international tourism is one of the clear indicators. For the first seven months of the year, we have over €2 billion in revenue, including €1.2 billion for June and July alone, which is a growth of over 9.7%. Clearly, revenue growth outpaces tourist growth. This is not surprising – over two-thirds of foreign tourists stay in 4 and 5 star hotels, which shows the growing demand for a high end product. The big tour operators we work with, such as TUI and Thomas Cook, are now promoting us as a destination that offers good quality at a reasonable price.

When we set up the Ministry and started working, we were faced mainly with this unflattering image of a cheap destination. In the last three

years we have managed to gradually reverse this reputation. I believe that if we continue to improve product quality, in the next five to ten years we will be firmly established in the mid-end category. We also have a good, untapped potential for high-end tourists. That's why we are working to attract international, world-famous hotel brands, which bring with them high-end tourists. This is already a fact in the capital with the forthcoming opening of the Regency Hyatt next year. Construction of the Marriott International also started this year and the hotel is expected to open doors in 2020. We are trying to also draw the attention of these hotel chains to the Bulgarian Black Sea coast; we are in initial talks with Club Med, Four Seasons, Sofitel, Taj Hotels...

You mentioned that more tourists are looking for 4 and 5 star hotels. What did the inspections of our seaside hotels show this summer? Were there more inconsistencies than expected?

I am happy to see that these inspections – of both hotels and beaches – showed that requirements are increasingly being observed. I won't hide that violations, too, have been detected, but only in 5% to 7% of all inspected facilities. This year we also launched a special hotline for signals of violations and customer feedback has been growing. The complaints are mostly linked with the cleanness of accommodation facilities, sometimes also with the number of bars and restaurants or the required services according to

hotel category – for example, the absence of a lobby bar or hairdressing salon.

These expectations have to be met if we want to offer a high-end product. This is why the inspections will continue all year round, and not only in the summer resorts.

Speaking of state control, tourism is one of the sectors with the highest share of the shadow economy. Would you say that this share is decreasing?

The trend, albeit slowly, is towards decrease. The fight against the shadow economy is a top priority for our government. To support the efforts in this direction, we are now developing a Unified Tourist Information System, which is a secure connection between the accommodation registers, the National Revenue Agency and the Ministry of Interior. In July we signed a contract to complete this system within six months. I hope that it will be ready by December-January and that after the initial transition period it will be introduced in all accommodation facilities. This will help to bring to light revenues and the number of overnights. Especially in accommodation facilities with less than 10 beds which the national statistics, using the Eurostat methodology, do not cover. Of course, we also have a more general picture about these facilities thanks to the information we collect from the Border Police, the municipalities and such individual places of accommodation. But I think that with the introduction of the system within three to five years,

revenue will increase by at least 20%.

Just as in many other areas, many people in Bulgaria expect the State to be all but instrumental in the development of tourism. In your opinion, what is the role of your Ministry, and at what point should the initiative of the business community come in? Do you think that the tourism industry in Bulgaria is sufficiently single-minded and well organised to defend its interests?

Yes, some people do rely on the State to take care of everything. The government has lived up to the long-standing expectations of the sector and set up a separate Ministry of Tourism. That was a key first step for the direct protection of the interests of the industry. But the State cannot be expected to do the whole job because this sector is wholly privately owned. It is far from single-minded: more than 300 organisations are entered into the National Tourism Register. Since last year, though, the sector has been taking steps toward consolidation. These steps, however, must be clearly realized and have to be initiated by the industry itself. We can't force them to come to terms. The amendments to the Tourism Act establish eligibility requirements that the nationally representative tourism associations must meet. The idea is to sieve the bogus ones out from the ones that actually operate. At present, more than 70 associations have not complied with the requirement of the law to submit an annual activity report to the Ministry.

They will be removed from the Register. We are also deregistering non-compliant tour operators which do not provide proof of having contracted the compulsory tour operators liability insurance.

The Internet and digitization of many services have struck a heavy blow on traditional tour operators. Some leading names in this sector in Bulgaria also experienced difficulties or went bankrupt. How do you expect this business to develop in future? Why did the idea of creating a fund to cover tourists in case of tour operator bankruptcy meet with such resistance?

We had indeed proposed such a guarantee fund, based on detailed studies of how this mat-

"We also have a good potential for highend tourists. That's why we are working to attract international, world-famous hotel brands"

ter is regulated in other countries. But in Bulgaria this idea met with very strong resistance by virtually all tour operators on the grounds that it will make their product much more expensive and will force many of them into bankruptcy.

Doesn't this mean that there are simply too many tour operators in Bulgaria?

Definitely. In fact, they are over 5,000 according to the National Tourism Register. In view of the population and countries comparable to Bulgaria, this is extremely much. Of course, this is a market, and we cannot ban free market initiative, nor is it necessary. But we must create conditions to guarantee the rights of consumers. In this connection, the coverage of the tour operators liability insurance has been extended with the implementation of the EU Directive on Package Travel. We are currently in serious talks with the Financial Supervision Commission on the minimum thresholds for this insurance. Because we often encounter cases where the value of the sold travel packages significantly exceeds the insurance threshold. In three consecutive years tour operators who had already booked many clients declared bankruptcy just before Christmas. We are considering additional safeguards to avoid any other such cases.

As for the entry of digital services and the various airbnb platforms, we cannot avoid this trend. Tour operators who want to survive have to adapt to the new conditions. Let's not forget that there are also different types of tourists. Those aged between ▶

► 20 and 40 use such platforms. Older tourists rely on tour operators and more traditional methods. That is why we are conducting in-depth analyses of all countries that form our target markets. For example, in Germany, our main target market, the bulk of the bookings is made via tour operators. For the last three years we have registered a 44% growth on this market.

In many places the airbnb phenomenon leads to an influx of tourists – a recent survey showed that eight in ten tourists on Barcelona’s famous La Rambla are tourists. In addition, real estate and rental prices increase considerably, especially in the central areas. According to some brokers, the same trend is now also seen in Sofia because short-term rentals are more profitable than long-term ones. What is your take on this?

This is a very serious subject that is also being discussed at European level. We cannot turn a blind eye to the fact that this phenomenon exists and develops very dynamically. It needs a framework – in no way restrictive, but one that would impose some rules, and players in the tourist market should also pay their taxes. In Bulgaria this is difficult at present. According to the Tourism Act, all accommodation facilities have to be registered. But there are many apartments that are not, and different loopholes in civil legislation are used - rental contracts for a couple of days and the like. The subject was discussed by the European tourism ministers during our Presidency of the Council of the European Union and we all agreed that such a framework needs to be created to ensure the quality of the tourist product and to restrict unfair competition.

The funds under the European programmes, especially for the development of rural regions, clearly stimulated investments in rural tourism, guest houses, etc. How many of these investments are viable in your opinion and how many are made only for the sake of “absorbing funds”, so to speak? What is the future of rural and spa tourism in Bulgaria?

The cabinet’s priority is to have the country develop in a balanced way rather than to concentrate the population only in the big cities – in this sense, rural tourism and the development of rural regions are extremely important.

Over 60% of Bulgaria’s territory is conducive to the development of rural tourism. Perhaps not all investments are sustainable, but our observations show that more than 70% of them are developing and offering a product.

In addition, together with the Ministry of Agriculture, we are creating 12 culinary destinations, targeting regions known for their cuisine or wine production. This is also a way to enhance the attractiveness of Bulgaria, which still remains primarily a destination for traditional summer and winter tourism.

"Clearly, revenue growth outpaces tourist growth. This is not surprising – over two-thirds of foreign tourists stay in 4 and 5 star hotels, which shows the growing demand for a high end product"

Unemployment in Bulgaria reached a record low level in the last year. Yet increasingly more sectors of the economy complain that they have difficulty finding workers. Tourism has long had such problems, are things getting any worse lately?

There is no unemployment in tourism – there is a shortage of staff.

For sure, problems cannot be solved with a magic wand. Consistent efforts are needed which we started with the establishment of this Ministry. An Interagency Council on Tourism Personnel has been functioning for two years.

We are working in several directions. The amendments to the Labour Migration Act provide the possibility to hire seasonal workers from third countries. This year their number is twice bigger than last year, over 7,500 people.

Another direction is the so-called dual education. We are organising more information campaigns to encourage employers to sign contracts with vocational schools of tourism and to recruit personnel

straight from where it is trained according to their own requirements and expectations.

We signed an agreement with the Ministry of Labour and Social Policy to use on a pilot basis the German Vocational Training Centre, which has branches in Tsarevo and Smolyan, to prioritize the training of tourism personnel registered as unemployed or employed, but in need of additional qualification. But the end of the year, 250 people can be trained.

Over 335,000 people are employed in tourism in Bulgaria, nearly 11% of the total working population.

Part of the problem is that many managers in tourism attach more importance to facilities than to their human capital. Is this changing? What about pay in the sector?

I think there is a change, a new awareness of things. Managers are realising that facilities are not enough to satisfy customers and tempt them to come back. This is mainly achieved with customer treatment.

Regarding pay, we find that it depends mainly on the hotel category. High-end hotels offer relatively good pay – within the minimum range of 1,200 leva.

What do you expect from the coming winter season?

Again, very good growth, as in the previous seasons. In 2016/2017 we registered a 19% growth, the top spot in the entire European Union. Last winter the figure was 12%. I hope that this year, too, we will see a two-digit growth, given the fact that we will again host a round of the Alpine Ski World Cup, as well as the Interski Congress. Of course, winter tourism also depends a lot on the weather. Nor is it a secret that the ski infrastructure in Bulgaria needs to be improved to enable sustainable growth.

In 2018, one in ten tourists comes from China. To what extent can Bulgaria benefit from the tourism boom in East Asia?

Our interest in these markets is enormous and we are trying to attract their attention. We also rely on the united efforts with our neighbours. This is why we are developing joint products for distant markets with Greece, Turkey and Serbia. They are more competitive because they operate direct flights to these destinations. As a rule, Chinese tourists visit a least two or three countries when coming to Europe. The distance from Bulgaria to Athens or Belgrade is conveniently short. A number of additional events are also planned to promote our country. For next year we are planning a small ad campaign – small by Chinese standards - relying on the public-private partnership with our Tourist Information Centre in Shanghai. We are currently in the process of creating one in Beijing, in Xi’an, and another two cities, aimed at a more targeted campaign on this truly vast market. ■

СПОДЕЛЯНЕТО САМО ЩЕ УВЕЛИЧИ ПРОДАЖБИТЕ НА АВТОМОБИЛИ

Питер Нота, директор на BMW Group по продажбите
и маркетинга, прег Bulgaria ON AIR

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография КОЛЕЛА, BMW

Г-н Нота, покойният Серджо Маркионе настояваше, че промените, които се задават в автомобилната индустрия - от електрификацията до автономното управление - струват твърде скъпо, за да може всеки производител да ги посрещне сам. Съгласен ли сте с това? Нужно ли е по-широко сътрудничество между големите играчи?

Според нас основните двигатели на промяната ще са четири - четирите аса, както ги наричаме. Това са автономното управление, свързаността, електрификацията и накрая споделянето и свързаните с него услуги. Ние сме доста напреднали и по четирите параграфа. В електрификацията сме сред пионерите, започнахме с i3 още през 2013. През 2017 продадохме над 100 000 електрифицирани автомобили. Тази година достигнахме това ниво още през септември. Имаме над 40% ръст на годишна база. Така че вършим доста неща и сами. Финансово сме достатъчно силни да направим тези инвестиции самостоятелно. Но, разбира се, търсим и партньорства. Работим с големи технологични компании, както и с по-малки доставчици. Ще спомена само две: в Китай работим с Baidu върху автономното управление, а наскоро обявихме, че обединяваме усилия с Mercedes върху новите концепции за мобилност. Това са само два примера.

Заедно с Mercedes създадохте и най-голямата структура за споделяне на автомобили в света, обединявайки DriveNow и Car2Go. Може ли споделянето да се превърне в печеливш бизнес в близко бъдеще, и как ще се отрази това на традиционния модел в автомобилния маркетинг?

Още не мога да коментирам конкретно това партньорство с Mercedes, защото още очакваме одобрение от регулаторите. Но твърдо вярваме, че в бъдеще споделяната мобилност ще е доходен бизнес, и вече имаме много натрупан опит с DriveNow, която функционира в много градове. Същото се отнася и до нашата услуга ParkNow - всъщност любопитно е, че с нея днес BMW е най-големият доставчик на дигитални решения за паркиране в света. ►

► **Инвестирате усилено в автономното управление и споделянето, което в крайна сметка ще означава по-малко продадени автомобили. И също така работите върху електрическите автомобили, които се нуждаят от по-малко поддръжка и ще намалят приходите от следпродажбеното обслужване. Как планирате да компенсирате тези спадове в приходите?**

Гледам положително на това. Ако се върнем назад, имаше време, когато хората само купуваха автомобили. След това в много части на света бяха добавени опции като лизинга. Което всъщност доведе до сериозен ръст на пазара, защото направи премиум автомобилите достъпни за повече хора. Вярвам, че концепции като споделянето и мобилните услуги ще увеличат още повече достъпността на автомобила. И съответно пазарът ще продължи да расте. Може би с друг тип растеж, но все пак растеж. Колкото до електрификацията, сега е много важно да се съсредоточим върху нови, привлекателни модели. До 2025 година ще представим още 25 такива автомобили - половината изцяло електрически, останалите зареждащи се хибриди. Разбира се, това ще има ефект върху следпродажбеното обслужване. Но този ефект ще идва постепенно, и ще мине много време, преди да се прояви напълно.

Миналата година печалбата на BMW нахвърли 8 милиарда евро, но финансовите пазари си остават непредпазливи за акциите ѝ. Tesla загуби 3 милиарда долара, но пазарите са ентузиазирани. Какво е обяснението?

Нашите финансови позиции са много силни, а аз виждам и допълнителен потенциал да се подобряват. Просто защото ние сме сред водещите играчи и по четирите аса - автономност, електрификация, свързаност и споделяне. Ползите от това тепърва ще се проявят в следващите няколко години.

Смятате ли, че заплахата от открита търговска война между САЩ и ЕС, от една страна, и между САЩ и Китай вече отминава? Очаквате ли нови смущения в глобалната търговия?

BMW има наистина глобална производствена и търговска мрежа, така че ние сме подчертано за свободното движение на стоки и свободната търговия. Имаме значителна производствена база в Америка - всъщност ние сме най-големият износител на автомобили от САЩ по брутна стойност. Имаме производство и в Европа, и в Китай. Така че сме добре подготвени да отговорим на глобалното търсене. Нека не спекулираме за неща, които биха могли да се случат.

За съжаление и следващият ми въпрос е такава спекулация: смятате ли, че процесът по Vwexit може да бъде обрнат? Великбритания е и важен пазар, и една от основните производствени бази на BMW Group...

Това не знам. Ще трябва да попитате самите британци. Иначе Обединеното кралство наистина е важна страна за нас. Имаме завода на MINI в Оксфорд, произвеждаме там и Rolls-Royce, разбира се. И освен това Великобритания е четвъртият най-голям пазар на BMW Group в света. Така че подчертано сме за безпрепятственото движение на стоки

между нея и ЕС. За да функционира фабриката ни в Оксфорд, стотици камиони трябва да пресичат Ламанша всеки ден.

Доволен ли сте от представянето на пазарите в нашия регион, Централна и Югоизточна Европа? Какви перспективи за растеж виждате там?

Имаме добър ръст и силни пазарни позиции. Да вземем за пример България - имаме хубави продажби там и много възможности да развиваме бранда занаят.

Спадът в продажбите на дизели в Европа продължава. Как се отразява това на плановете ви? И не смятате ли, че сегашният ентузиазъм на правителствата за електромобилите силно напомня като звучене ентузиазма им за дизела през 90-те години?

BMW Group предлага много видове задвижване. Ние сме пионери в областта на електричеството, но имаме и много ефикасни и икономични дизелови и бензинови двигатели. В крайна сметка изборът остава за клиентите ни. Но за да се развият още електромобилите, са нужни и сериозни инвестиции в инфраструктурата - зарядни станции и така нататък.

Доближаваме ли момента, в който електромобилите ще са конкурентни и без държавните субсидии и стимули?

Имаме различни типове електромобили, някои от които вече са достатъчно привлекателни и достъпни за клиентите, дори и без субсидиите. Нашите plug-in хибриди например предлагат много добра икономия на доста достъпна цена. ■

Sharing Will Only Increase Car Sales

Pieter Nota, member of the board of BMW Group for sales and marketing, talks to Bulgaria ON AIR

By KONSTANTIN TOMOV / Photography KOLELA, BMW

Mr. Nota, the late Sergio Marchionne was adamant that the challenges ahead of the car industry are too expensive to be taken by every car maker alone. Do you agree with that? Do you think that broader co-operation is needed among the major players in terms of autonomous driving, electrification, etc.?

We basically see that the main drivers of change will be what we call axes - autonomous driving, connectivity in and around the car, electrification, and also sharing concepts and services. So at BMW Group we are very advanced in all of these four aspects, we are even a pioneer when it comes to electrification, we started already with i3 in 2013. In 2017 we sold over 100,000 electrified vehicles. Just a few days ago, by the end of September, we had already achieved that level for 2018. We are growing year-on-year about 40% for the electrified vehicles. So we are doing a lot also by ourselves. We are financially strong and can finance many of these investments ourselves. But of course, we are seeking co-operations as well. We are working together with big IT companies and also with smaller suppliers. I can mention two: in China, for example, with Baidu we worked together on autonomous driving, and we announced a few months ago that we are joining forces with Mercedes when it comes to mobility concepts.

Those are just two examples.

You also joined forces with Mercedes in creating the largest car sharing scheme in the world, with DriveNow and Car2Go. Do you think this could be a profitable business and how will it change the traditional model of car marketing?

I can't comment specifically on the co-operation with Mercedes yet, because we are in the phase of the regulatory approval. But generally speaking, we very much believe that sharing mobility concepts in the future will be profitable and of course, we have already gained a lot of experience with our DriveNow concept that is active in multiple cities in the world. We are also active with our ChargeNow services, also with ParkNow - it's

interesting that with ParkNow BMW today is already the biggest digital provider of parking solutions.

You are investing a lot in automation and sharing which at the end will mean lower car sales. You are also working heavily on electrification which will lead to less after-market services. How are you going to compensate this?

I see this positively because if you look in the past, people only bought cars. Then in many parts of the world leasing options were added. So that actually helped the mar-

ket to grow a lot, because it also made premium cars more accessible to many people. I also very much believe that sharing concepts and mobility services will even further increase the accessibility. So this will drive even further growth in the market. Maybe different type of growth, but this will drive growth.

As far as electrification is concerned, it's very important now to focus on new, attractive vehicles. By the end of 2025 we will bring another 25 electrified vehicles - about half of them fully electric, half of them plug-in hybrids. Of course, there will be changes in the way it impacts our after sales business but that will of course be a very gradual development.

Last year BMW made more than 8 billion euros of profit, but stock markets are still a little bit cautious regarding its shares. And Tesla lost 3 billion dollars and the stock markets are enthusiastic. Why is that? BMW has a very strong position financially and I see a lot of potential still there. Because with all the aces aspects: autonomous driving, connectivity in and around the car, electrification, sharing mobility concepts we are leading. So we'll see the benefits of this coming out in the course of the next few years.

Do you think that the thread of a full-scale trade war between the US and EU, on one hand, and between the US and China, on the other, has passed now? Do you expect further inconveniences in global trade?

As BMW we have a truly global production and sales network, so we are very much in favour of free flow of goods and free trade. We have significant production facilities in the US - by the way, we are the biggest net exporter of cars by value from the US. We also have production facilities in Europe and in China. So we are well set up for global markets and to cater where the demand is. Let's not speculate on anything that could come.

Unfortunately, my next question is a whole speculation: do you think that Brexit is reversible nowadays? Great Britain is an important market and production base for BMW Group...

That I don't know. So you would have to ask the Brits. But UK is an important market to us, we are very much committed to the UK when it comes to production. We have a significant plant for MINI in Oxford, we also produce Rolls-Royce in the country. But it's also the number 4 global market for BMW Group. We are very much in favour of a frictionless movement of goods. Just think of the MINI factory in Oxford: hundreds of trucks need to pass the Channel each day to guarantee its seamless production, and that is what we expect.

Are you happy with the performance in South East Europe? What are the perspectives for growth there?

We see a good growth and we have strong market positions in Central and Eastern Europe. We see very good growth opportunities. Take, for example, Bulgaria - we have seen good sales results and we are also confident to build our brand further.

There is an obvious decline in diesel sales in Europe. How does it affect your plans? And do you think that the current enthusiasm for electric cars is a bit overestimated? It sounds almost the same as the one 20 years ago about diesel.

As BMW Group we offer multiple drive trains. We offer the choice to our customer. We are pioneers when it comes to electrification, we offer very fuel-efficient diesel and petrol engines. In the end, we can cater for what the customer wants. For electrification to grow further we also need for example investments in infrastructure, in charging stations, etc.

Are we close to the point when electric cars will be competitive without the incentives from the governments?

We have different kinds of electric cars, some of them already very attractive and affordable for customers. For example, plug-in hybrids are really offering a lot of fuel efficiency at quite affordable prices. ■

**“Great deals from
Europcar Bulgaria”**

moving *John's* way

from
€ **13**
per day*

N°1
IN EUROPE

Benefit from an exclusive offer when you rent a car

Car & Van rental | Operational Leasing | Chauffeur Services

Discover Bulgaria with a rental car from Europcar. For reservations or further information on innovative leasing solutions please contact us at office@europcar.bg, by phone on +359(0)700 18 688, online at europcar.bg or through our Facebook page [EuropcarBulgaria](https://www.facebook.com/EuropcarBulgaria).

*daily rate for economy car group for 7+ day rental

ПАРИЖКИ БЛЯСЪК

PARIS MOTOR SHOW

Над милион посетители на тазгодишния Mondial de l'Automobil в Париж доказаха, че слуховете за смъртта на големите автомобилни изложения са силно преувеличени. Производителите използваха парижкия салон не само да покажат новите си модели, но и да очертаят плановете си за епохата на радикални промени, която се задава в автомобилната индустрия.

Over a million visitors at the 2018 Mondial de l'Automobil in Paris have proved that the rumours of big motor shows' death have been greatly exaggerated. Leading car manufactures have used it not only to show their latest models but also to highlight their plans for the forthcoming period of dramatic upheaval in the world of cars.

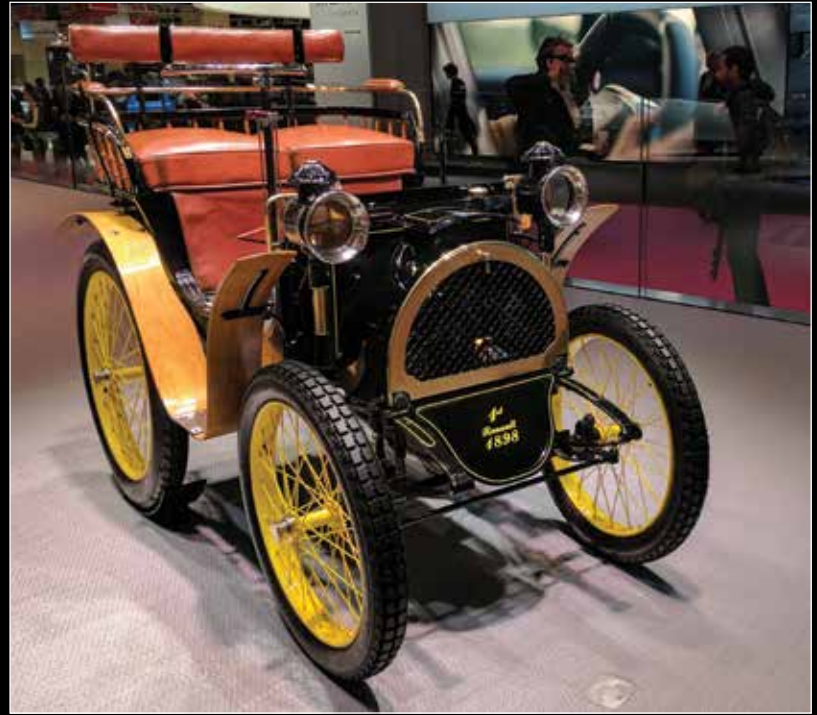
Новото BMW Серия 3
The new BMW 3 Series

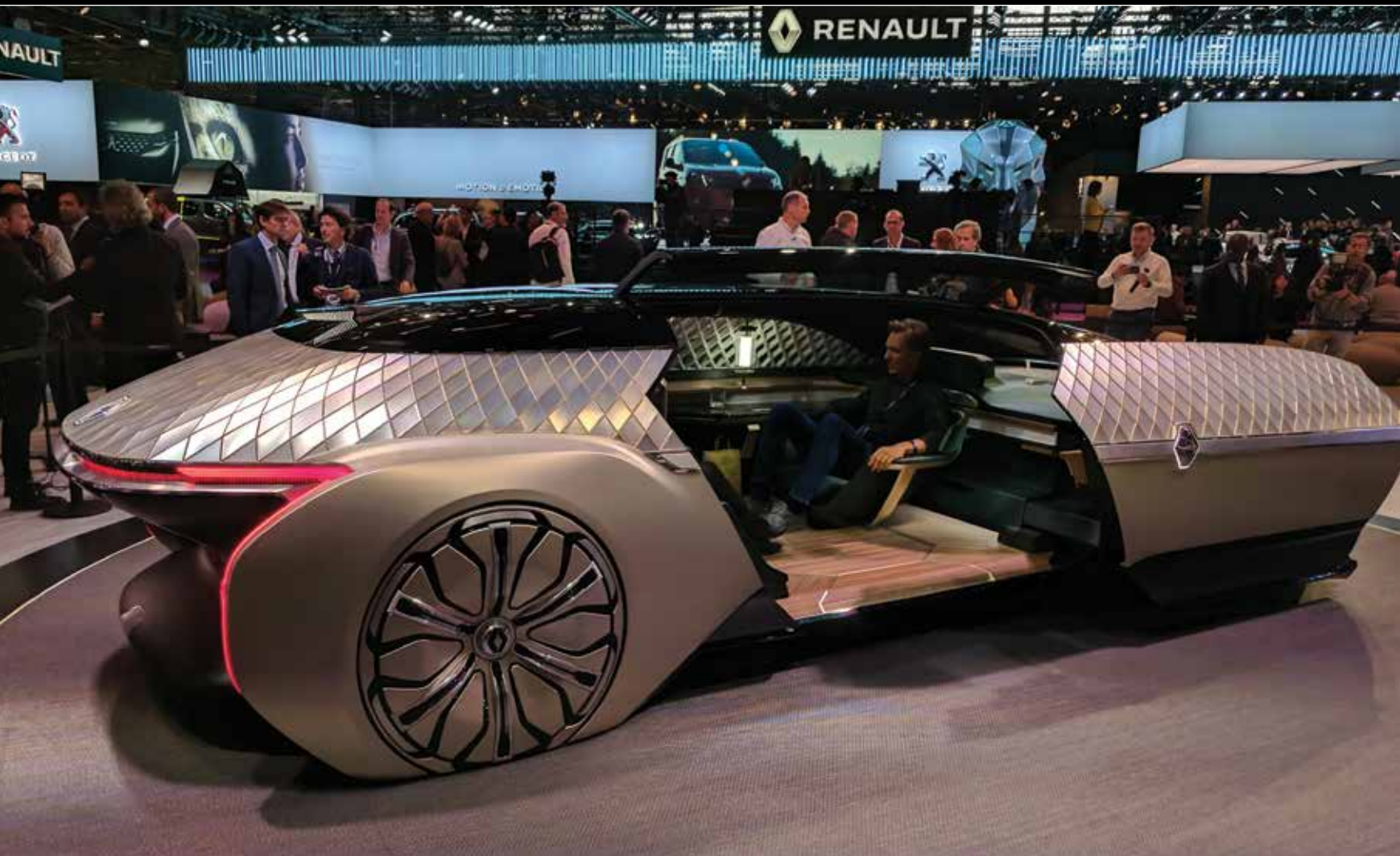
The new Mercedes-Benz GLE

Новият Mercedes-Benz GLE пред погледа на сегашния главен изпълнителен директор на "Даймлер" Дитер Цетше и неговия наследник Ола Калениус
The new Mercedes-Benz GLE as seen by Dr. Dieter Zetsche, the current CEO of Daimler, and his successor Olla Kallenius.

120 години история: първият автомобил на Renault от 1898 и новият EZ-Ultimo, представата на французите за луксозната мобилност на бъдещето
120 years of history: Renault's first car from 1898 and the new EZ-Ultimo, french company's vision into the future of luxury mobility

Звездата на мазгодишния автосалон: концептът E-Legend на Peugeot
The star of the 2018 Paris Motor Show: Peugeot's E-Legend concept

Mercedes EQ Silver Arrow - електрически потомък на митичния W125 Rekordwagen,
с който Рудолф Карачола чули рекорда за скорост през 1937
Mercedes EQ Silver Arrow - an electric tribute to the mythical W125 Rekordwagen that
Rudolf Caracciola used to break the road speed record in 1937

Новама Kia Proceed
The new Kia Proceed

Още един поглед по темата за автономното такси на бъдещето, този път на френската компания Navya
Another take on the theme of autonomous taxi, by the french company Navya

Gordini Type 16 om 1952
Gordini Type 16 from 1952

Китайският гигант GAC дебютира на автосалона в Париж
The chinese carmaking giant GAC made it's debut in Paris this year

КОЙ ДЪРЖИ ВОЛАНА?

Задаващата се автоматизация отблъсква младите от шофьорската професия - и е на път да предизвика сериозна криза в товарните превози

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография SHUTTERSTOCK

В социалистическа България да караш ТИР беше една от малкото професии, позволяващи пътуване на Запад и достъп до дефицитни стоки (между другото ТИР е съкращение от френското *transit international routier* - международен пътен транзит, и по същество е име на конвенция. Но на български "тираджия" отдавна вече е станало нарицателно за шофьор на тежък камион).

В наши дни тази професия е далеч от престижното. Но има краища на света, където тя може да ви осигури солидни и незабавни доходи - и тенденцията е те да растат стремоголаво в следващите

няколко години. Още през 2014 година един доклад на Европейската комисия прогнозира остър недостиг на шофьори още до 2025 година. Само в Германия дотогава ще се пенсионират над четвърт милион професионални шофьори, а няма особен наплив от желаещи да ги заместят. В САЩ положението е още по-грамотично.

В ПОСЛЕДНИТЕ ГОДИНИ АМЕРИКА страда от все по-остър недостиг на шофьори за тежките си камиони. По сметки на могъщия синдикат АТА, в момента недостигат поне 51 000 тираджии. Заплатите в сектора растат с десетина процента всяка година, а

например шофьорите на ТИР са длъжни да имат на борда т.нар. "електронни дневници" (ELD), които през цялото време следят локацията им, скоростта и колко дълго са заг волана. Така шофьор, който е само на петнайсетина километра от дома, може да бъде принуден да спре и да изчака осем часа, за да не надхвърли максимално разрешените си еднократен пробег. Чрез камери ELD следи и самия шофьор, и подава автоматично сигнал до базата, ако той се гържи неестествено или показва признаци на умора.

ЗАСЕГА ДЕФИЦИТЪТ не се отразява на крайните потребители в САЩ, защото големите търговски вериги предпочитат да намалят печалбата си пред риска да загубят клиенти. Гигантът Amazon, при когото транспортните разходи на американска земя са пораснали от 11.5 млрд. долара през 2015 до 21.7 милиарда миналата година, за момента компенсира разликата с приходите от своите cloud услуги. Но това са временни решения и ако кризата с тираджиите не намери решение, и потребителите рано или късно ще я усетят.

ВПРОЧЕМ ТАЗИ КРИЗА си има и обратна страна: какво ще се случи в бъдеще със страни като България, в чиито икономики международният транспорт е основен сектор? Според Ангел Траков, председател на Съюза на международните превозвачи у нас, лицензираните български компании в този сектор са 12 000, а само работещите в тях шофьори надхвърлят 120 000. Заради визовия режим американският пазар не е заплаха за тези работни места. Недостигът на шофьори в Западна Европа обаче лесно може да се попълни от източноевропейските членки на ЕС. И, разбира се, остава въпросът как биха могли да се преквалифицират тези хора един ден, когато заг волана вече ще е компютърът. ■

цената на услугите е пораснала с цели 18% през 2017. За да привлекат шофьори, по-големите компании им предлагат стартов бонус между 5 и 10 хиляди долара - независимо от заплатата и преди още да са започнали работа. Въпреки това кандидатите не достигат. А проблемът ще се задълбочи още повече, защото средната възраст на тираджиите в САЩ в момента е 55 години.

ЗАЩО Е ТОЗИ ПАРАДОКС? Отговорът е комплексен. От една страна, повечето хора вече вярват, че с напредъка на автономното управление тази професия ще стане ненужна и товарните машини ще бъдат управлявани от компютри. Няколко компании вече провеждат изпитания на подобни технологии. Но ще минат поне още десетина години, преди те да са готови за масово приложение - а междувремево стоките трябва да се транспортират някак. Друга причина е, че към традиционните недостатъци на тираджииската професия - самотен живот, тежка отговорност и постоянни отсъствия от дома - сега се прибавя още един минус, който е решаващ за младите: в камиона не е позволено да си ползваш смартфона.

ДОПЪЛНИТЕЛЕН ФАКТОР са и някои регулации за повишаване на сигурността, които дълги години липсваха в САЩ, но напоследък бяха приети по примера на Европейския съюз. От април тази година

Since 1979

Since 2016

Beratungs- & Orga-Control AG

Nordstrasse 1
CH-6302 Zug
boc@boczug.com

Blvd. Totleben, 53-55
BG-1606 Sofia
www.boczug.com

Our Services

- Setting up companies and fiduciary services
- Private Banking and exchange transactions network
- Moving to Switzerland
- Gold transactions
- Tax and auditing
- Representation / assignments abroad
- International Trade Platform

Who is Holding the Steering wheel?

The looming automation is putting of young people from the driver's profession - and is on the way to causing a serious crisis in freight transport

By KALIN ANGELOV / Photography SHUTTERSTOCK

In Socialist Bulgaria driving a TIR truck was among the small number of professions, allowing for travelling West and an access to scarce commodities (by the way TIR is an abbreviation for the French transit international routier - international road transports, and is essentially a name of a convention. But in Bulgarian "tiradzhiya" (TIR truck driver) has long since become a byword for a driver of a heavy truck). Nowadays this profession is far from being prestigious. But there are corners of the world, where it can provide you with solid and instantaneous income - and the trend is for them to rocket during the next several years. As early as in 2014 a European Commission report prognosticated a severe shortage of drivers as early as by 2025. In Germany alone over a quarter of a million professional drivers will retire up until then, and there is not much of an influx of people, willing to take their place. In the USA the situation is even more dramatic.

IN RECENT YEARS AMERICA is suffering from an ever more severe lack of drivers for its heavy trucks. According to calculations by the mighty ATA syndicate, at the moment there is a shortage of at least 51 000 TIR truck drivers. The salaries in the sector are growing by around ten per cent each year, and the price of the services has increased by an entire 18% in 2017. In order to attract drivers, the larger companies are offering them a startup bonus of between 5 and 10 thousand dollars - irrespective of the salary and even before they have started working. Nevertheless there is a shortage of candidates. And the problem will get even worse, because the average age of the TIR truck drivers in the USA at the moment is 55 years.

WHY THIS PARADOX? The

answer is a complex one. On the one hand, most people are already believing that with the advances of the autonomous control this profession will become unnecessary and freight machinery will be driven by computers. Several companies are already carrying out tests of such technologies. But at least around ten more years will pass, before they are ready for mass application - and in the meantime the commodities have to be transported in some way.

Another reason is that yet another negative, which is a decisive one for young people, is being added now to the traditional disadvantages of the TIR truck driver's profession - a lonely life, a heavy responsibility and constant absences from home: you are not permitted to use your smartphone in the truck.

SOME REGULATIONS for increasing the security, which were for long years absent in the USA, but were lately adopted following the example of the European Union, are an additional factor.

From April this year for example the TIR truck drivers are obligated to have on board the so-called "electronic logging devices" (ELD), which are constantly monitoring their location, the speed and the periods in which they are behind

the wheel. Thus, a driver who is just around fifteen kilometers away from home may be forced to stop and wait for eight hours, in order not to exceed his maximum allowable one-time mileage. ELD is monitoring the driver through cameras, and is automatically submitting a signal to the base, in case he is acting strangely or is showing signs of fatigue.

FOR THE TIME BEING the deficit is not affecting the end consumers in the USA, because the large retail chains prefer to reduce their profit instead of running the risk of losing clients. The giant Amazon, with which the transportation costs on American soil have grown from 11.5 billion dollars in 2015 to 21.7 billion last year, is for the moment compensating the difference with the profits from its cloud services. But these are temporary solutions and if the crisis with the TIR truck drivers does not find a solution, the consumers will sooner or later feel it as well.

MOREOVER THIS CRISIS also has an opposite side: what will happen in the future with countries such as Bulgaria, in the economies of which the international transport is a main sector? According to Angel Trakov, chairman of the Union of International Haulers in our country, the licensed Bulgarian companies in this sector are 12 000, and the drivers working in them alone are over 120 000. Due to the visa regime the American market is not a threat for these jobs. The lack of drivers in Western Europe though may easily be replenished by the Eastern European EU Members. And, of course, the question remains, of how may these people re-qualify one day, when the computer will already be behind the steering wheel. ■

ОТВАРЯМЕ НОВ ОФИС, КЪДЕТО СИ ПОИСКАШ. УДОБЕН ЛИ ТИ Е?

БЪЛГАРСКИЯТ ПАЗАР: РАСТЕ, НО ИЗОСТАВА

THE BULGARIAN MARKET: GROWING, BUT LAGGING BEHIND

Българският пазар на нови автомобили е пораснал с над 21% през първите осем месеца спрямо същия период на 2017, но си остава сред най-малките в Европа, показват актуалните данни на Европейската асоциация на автомобилните производители (ACEA). Всъщност въпреки солидния си ръст България продължава да се отдалечава от други пазари в същия регион, като Хърватия и особено Румъния.

ПРЕЗ АВГУСТ В СТРАНАТА са продадени 2887 нови автомобили, с 23% повече от същия месец на 2017. Месечният скок в Хърватия обаче е 32%, в Унгария - 45%, в Гърция - 50%, а в Румъния - цели 112.9%.

От началото на годината сделките в България са 23 685, при едва 19 556 за същия период на 2017. Румъния, при три пъти по-голямо население, има пет пъти по-голям пазар, с малко над 100 000 продажби. В Хърватия, с население 4.1 милиона души, продажбите надхвърлят 48 000. Всъщност в целия ЕС само Кипър и Латвия са с чувствително по-малко продажби от нас. Естония и Литва са блиски до българските показатели, макар да имат съответно 1.3 и 2.8 милиона население.

СПОРЕД AUTOMEDIA.BG главната причина България да се движи с толкова изоставане е не покупателната способност, а уникалната и данъчна система, която наказва купувачите на нови автомобили с високи такси, а де факто насърчава покупката на стари. България си остава и единствената страна в ЕС, която не включва пряко екологичните фактори в облагането. Дори в съседна Румъния данъкът за 15-годишен дизелов автомобил може да е до 20 пъти по-висок, отколкото у нас.

БЪЛГАРСКИЯТ РЪСТ ПРЕЗ АВГУСТ всъщност е доста по-нисък от средния за ЕС, който надхвърля 30%. Всички големи пазари отчитат увеличаване на продажбите, дори и Великобритания, която бе в стагнация още от референдума за Brexit. Обяснението вероятно е свързано и с въвеждането от септември на задължителния нов тест за емисии WLTP. Възможно е на някои пазари това да е стимулирало дилърите да се отърват от наличните количества неотговарящи на новия тест автомобили с цената на големи отстъпки.

НАЙ-ПРОДАВАНАТА МАРКА В ЕС си остава Volkswagen, с пазарен дял 11.7% и със завидните 15% ръст в продажбите от началото на годината. Втората позиция е за Renault със 7.4% пазарен дял, следват Ford (6.3%), Peugeot (6.2%), Opel (5.6%), Audi (5.2%), Mercedes-Benz (5.0%), Fiat (4.9%), BMW (4.7%) и т. н.

Най-голям растеж в Европа за периода отчита Jeep - почти 80%. Правят впечатление също постиженията на Seat (26.7%), Porsche (18.8%), Dacia (17.1%) и Alfa Romeo (16.4%). От по-значимите изгради на пазара снаг отчитат само Fiat, Mercedes, Nissan и особено Land Rover (-16%). ■

The Bulgarian market for new cars has grown by over 21% during the first eight months as compared to the same period of 2017, but it remains among the smallest ones in Europe, as shown by current data of the European Automobile Manufacturers Association (ACEA). Actually despite its solid growth Bulgaria is continuing to move away from other markets in the same region, such as Croatia and especially Romania.

IN AUGUST 2887 new automobiles were sold in the country, 23 % more than during the same month of 2017. The monthly leap in Croatia though is 32%, in Hungary - 45%, in Greece - 50%, and in Romania - a whole 112.9%.

Since the beginning of the year the deals in Bulgaria are 23 685, with only 19 556 for the same period of 2017. Romania, with three times larger population, has a five times larger market, with a little more than 100 000 sales. In Croatia, with a population of 4.1 million people, the sales are exceeding 48 000. In fact in the entire EU only Cyprus and Latvia are with a substantially lower amount of sales than us. Estonia and Lithuania are close to the Bulgarian indicators, although having a population of 1.3 and 2.8 million respectively.

ACCORDING TO AUTOMEDIA.BG the main reason for Bulgaria to be moving with such a delay is not the purchasing power, but rather its unique tax system, which is punishing the purchasers of new automobiles with high fees, and is de facto encouraging the purchasing of old ones. Bulgaria also remains the only country in the EU, which does not directly include the ecological factors in the taxation. Even in neighbouring Romania the tax for a 15-year old diesel car may be up to 20 times higher than the one in our country.

THE BULGARIAN GROWTH IN AUGUST is actually quite lower than the average one for the EU, which is exceeding 30%. All big markets are reporting an increase of the sales, even Great Britain, which was stagnating ever since the Brexit referendum. The explanation is probably also related to the introduction in September of the compulsory new test for emissions WLTP. It is possible that on some markets this has stimulated the dealers to get rid of the available quantities of automobiles that are not complying with the new test at the expense of high discounts.

THE MOST SOLD MAKE in the EU remains Volkswagen, with a market share of 11.7% and with the notable 15% growth in the sales since the beginning of the year. The second position is for Renault with a market share of 7.4%, followed by Ford (6.3%), Peugeot (6.2%), Opel (5.6%), Audi (5.2%), Mercedes-Benz (5.0%), Fiat (4.9%), BMW (4.7%) and so on. The largest growth in Europe for the period is reported by Jeep - almost 80%. The accomplishments of Seat (26.7%), Porsche (18.8%), Dacia (17.1%) and Alfa Romeo (16.4%) are also impressive. Among the more significant players on the market, a decrease is reported only by Fiat, Mercedes, Nissan and particularly Land Rover (-16%). ■

С поглед към твоето бъдеще

Пенсионно осигуряване

Животозастраховане

Общо и здравно застраховане

ЗАСТРАХОВКА

ОТМЯНА НА ПЪТУВАНЕ

Планирате пътуване? Планирайте непредвидимото – сключете застраховка „Отмяна на пътуване” в срок до 5 дни след подписване на договора и извършване на първото плащане.

Застраховката „Отмяна на пътуване” от ЗАД „Армеец” гарантира компенсирание на невъзстановими разходи при:

- отмяна на пътуването;
- съкращаване, прекъсване или удължаване на пътуването;
- закъснение на самолетен полет.

ЗАСТРАХОВАТЕЛНО
АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО
Армеец
www.armeec.bg

Винаги с вас!

Матео Салвини / Matteo Salvini

РАЗВОД ПО ИТАЛИАНСКИ

Разривът между правителството в Рим и Европейската комисия става все по-остър

Не е нещо толкова необичайно между национално правителство в ЕС и Европейската комисия да възникнат търкания. Рядко обаче залогът е толкова висок, колкото

в текущия спор между италианския кабинет и Брюксел. Немалко експерти смятат, че от изхода му зависи не груго, а самото бъдеще на еврозоната.

45 | **ВЕЛИКИЯТ КИТАЙСКИ БУЛДОЗЕР**
THE GREAT BULLDOZER OF CHINA

54 | **РЕВОЛЮЦИЯТА НА МИЛИАРДЕРИТЕ**
THE REVOLUTION OF THE BILLIONAIRES

DIVORCE ITALIAN STYLE

The gap between the government in Rome and the European Commission is becoming ever more dramatic

It is not something so unusual for frictions between a national government in the EU and the European Commission to arise. However rarely the stakes are so high as they are in the current dispute between the Italian cabinet and Brussels. Not a small number of experts think that what depends on its outcome is not anything else, but the future of the euro area itself.

THE DISPUTE, OF COURSE, is about money. The new Italian government - an unparalleled coalition of extreme left and extreme right populists - approved a budget deficit of 2.4% for 2019, and in perspective for 3%. In theory this is less than the maximum 3% allowed for the euro area. But theories are not written for countries like Italy - with the largest public debt in the EU and with the worst ratio between debt and Gross Domestic Product, apart from Greece. The deficit proposed by Giuseppe Conte's cabinet is two times larger than the maximum one, with which the debt will not continue to grow, and three times larger than the one agreed between the former Italian government and Brussels. Well informed sources from the European Commission are saying that even an unprecedented veto on the Italian budget cannot be excluded in case Conte does not defer.

IT IS NOT CLEAR HOWEVER IF such a giving in is possible. The two parties in power have election promises to keep, which will not only absorb a lot of money, but are often contradictory to each other as well. The Five Star Movement of the Deputy Prime Minister Luigi Di Maio has won the popular vote with the promise to grant unconditional aid to the poor and unemployed. Lega Nord, of the other Deputy Prime Minister Matteo Salvini, promised to reduce the taxes and to introduce a flat income tax. Both parties are supporting the reverting, although not regarding all professions, of the pensionable age from 67 to 62 years. Some economists are calculating that the simultaneous implementation of these promises may reduce the Gross Domestic Product by the frightening 6%.

THE INCREASING of the budget deficit will free up resources for a part of these promises. But it will also shake the already fragile faith of the financial markets in Italy. At the end of October both Moody's and Standard & Poor's have to review the rating of the Italian government securities. Its eventual downgrading will to a large extent swallow up the money from the increasing of the deficit. And will cast a shade on the Italian banks, which are at the moment holding up around 370 billion EUR from the Italian debt. Italy, as The Economist put it some time ago, is a tile heavy enough to topple all the dominoes in the euro area. For countries such as Bulgaria, in the banking sector of which there is a significant Italian presence, the outcome of this dispute is not without significance as well. ■

СПОРЪТ, РАЗБИРА СЕ, е за пари. Новото италианско правителство - небивала коалиция от крайно леви и крайно десни популисти - одобри бюджетен дефицит от 2.4% за 2019, и в перспектива за 2020 и 2021. На книга това е по-малко от максимално допустимите за еврозоната 3%. Но книгите не са писани за страни като Италия - с най-големия публичен дълг в ЕС и с най-лошото съотношение дълг към БВП, ако не броим Гърция. Предлаганият от кабинета на Джузепе Конте дефицит е двойно по-голям от максималния, при който дългът няма да продължи да расте, и три пъти по-голям от договорения между предишното италианско правителство и Брюксел. Добре информирани източници от Еврокомисията казват, че не е изключено дори безпрезедентно Вето върху италианския бюджет, ако Конте не отстъпи.

НЕ Е ЯСНО ОБАЧЕ ДАЛИ подобно отстъпление е възможно. Двете управляващи партии имат да изпълняват предизборни обещания, които не само ще погълнат госта пари, но и често си противоречат едно с друго. Движението Пет звезди на вицепремиера Луиджи Ди Майо спечели популярния вот с обещанието да отпусне безусловни помощи на бедните и безработните. Северната лига, на другия вицепремиер Матео Салвини, обеща да намали данъците и да въведе плосък данък върху доходите. И двете партии подкрепят връщането, макар и не са всички професии, на пенсионната възраст от 67 до 62 години. Някои икономисти изчисляват, че едновременно изпълнение на тези обещания може да намали Брутния вътрешен продукт с плашещите 6%.

УВЕЛИЧАВАНЕТО НА бюджетния дефицит ще освободи средства за част от тези обещания. Но то също ще разкласти и без това крехкото доверие на финансовите пазари в Италия. В края на октомври и Moody's, и Standard & Poor's трябва да преразгледат рейтинга на италианските държавни ценни книжа. Евентуалното му понижение до голяма степен ще погълне парите от увеличаването на дефицита. И ще хвърли дебела сянка върху италианските банки, които в момента държат около 370 милиарда евро от италианския дълг. Италия, както се изрази The Economist преди време, е достатъчно тежка плочка, за да срути цялото домино на еврозоната. За страни като България, в чийто банков сектор има осезаемо италианско присъствие, изходът от този спор също не е без значение. ■

ХОП! И ОКТОМВРИ СЕ ПРЕВРЪЩА В МАЙ.

Палма де Майорка

от
€ **139** ✈️
еднопосочна
цена

от
€ **209** ✈️
двупосочна
цена

Цената е крайна и включва: всички летищни такси, 1 бр. ръчен багаж до 10 кг + 1 бр. дамска чанта/лаптоп, кетъринг на борда, безплатен check-in.

Чекиран багаж може да се заплати преди полет на летище или в офис на издателя на билета. Цена на първо парче багаж до 23 кг - 20 евро на посока.

Авиокомпанията предлага цени и с включен чекиран багаж. Вижте всички предложения и резервирай на www.air.bg

България Ер
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

Великият китайски булдозер

"Поясът и Пътят" на Пекин най-после дават официален характер на нещо, което никога досега не сме виждали: Външна експанзия на Китай

Текст БОЙКО ВАСИЛЕВ / Фотография SHUTTERSTOCK

Числата често изненадват, особено когато опровергават собствените ни предрасъдъци.

ВЗЕМЕТЕ КИТАЙ НАПРИМЕР. Днес той е производител номер едно, с дял от над една пета от световното производство - и това ни изглежда като новината на хилядолетието. Числата обаче усложняват малко картината. Към 1800 година този дял е много по-голям - една трета, 33.3 процента. Ето това се казва гигант! Преди Индустриалната революция всяка трета стока в света се е правела от китайски ръце.

ПРЕДИ ДА АХНЕМ, ЧИСЛАТА отново ще ни отрезвят: през 1800 Китай е една трета и от световното население. Доиндустриалната икономика работела просто: повече производство – повече население. Само в периода 1797-1800 китайците нараснали с 24 милиона; това са цели 9%. Така ще забогатееш само, ако някой друг умре. Ръстът на населението изяжда ръста на произво-

дителността.

Иначе казано, високият икономически дял преди два века не означавал стопанска революция, още по-малко световно господство, а чиста демография. Една трета от света - една трета от икономиката. Това е. Ето как 20% днес са повече от 30% вчера, когато световната икономика още не била глобална.

В ОНЗИ СИ ВИД ТЯ НЕ ТЛАСКАЛА Китай към експанзия. Цялата енергия отивала към овладяване на собственото пространство. Да, китайски гарнизони контролирали точки по древния Път на коприната. Но не създали колониална империя. Нещо повече, дори не поускали. Между 1405 и 1433 евнухът адмирал Чжън Хъ изпреварил европейците в Индийския океан с цели седем плавания. Имал амбиции да води експедиции и на изток - и можел да открие Америка госта преди Колумб. Но след смъртта на Хъ (който дори не бил истински китаец, а мюсюлманин от народа хуей) Поднебесната империя зарязва

ла корабите и наложила строга изолация. Китай се възглеждал главно в себе си.

ЗАТОВА НЕКА СЕ УДИВИМ ДВОЙНО. Защото днес се случва невъобразимото. Китай строи трети самолетносач. Засипва с пясък рифове в Южнокитайско море, превръщайки ги в островчета за териториално укрепване. Основа първата си чуждестранна военна база в Джибути. Активно инвестира навън, предимно в богатите на суровини, но бедни на жизнен стандарт африкански страни. И преди всичко, провежда гигантска инвестиционна, инфраструктурна и геополитическа инициатива с чудноватото име „Пояс и път“.

ПОЯСЪТ Е ПО СУША, пътят е по вода; Великият път на коприната се възражда. Включени са 65 страни в Азия, Африка и Европа, от Пакистан до Сърбия. Разходите се изчисляват на космически суми: 2-3 трилиона долара. Те ще бъдат предимно заеми – за пътища, пристанища и енергийни мрежи. Но

Пристанището в Пирей, Гърция, вече се управлява от китайци - и то много успешно
The port of Piraeus in Greece is being run by the Chinese - with obvious success

и за „мека сила“ – култура, сътрудничество, политическо и обществено влияние. Наричат „Пояса и пътя“ „китайския План Маршал“. Помните ли го? След Втората световна САЩ наляха в Западна Европа над 12 милиарда долара (1.2 милиарда в заеми, но лъвският дял – в безвъзмездна помощ). Стрещу това Америка спечели пазар, съюзници и влияние. Дали днес Китай иска да направи същото, измествайки Запада?

КОГАТО МАЩАБЪТ Е ОГРОМЕН, следват ентузиазъм и опасения в равни дози. „Китай ще ни помогне, без да ни назидава като Запада“, чуват се бодри гласове в страните-партньори. Но други пък питат: „Как ще връщаме кредитите? Няма ли главно китайски фирми да поемат строежите? Въобще, има ли опасност да ни експлоатират китайците?“.

В Брюксел са пределно въздържани. Усетил омайващата сила на прииждащите суми, Европейският съюз се чуди дали някои кандидат-членки (като Черна гора) или дори

Ние не познаваме Китай в експанзия. Не сме го виждали никога такъв. Хилядолетията ни свикнаха, че колкото и да са силни, китайците се занимават предимно с Китай

членки (като Унгария) няма да залитнат към китайската геополитическа орбита, уморени от вечните брюкселски настоявания „Променете се! Реформирайте се! Положете усилия! Покажете резултати!“.

Но по-интересна е голямата картина. Ние не познаваме Китай в експанзия. Не сме го виждали никога такъв.

ХИЛЯДОЛЕТИЯТА НИ СВИКНАХА, че, колкото и да са силни, китайците се занимават предимно с Китай. Първият император Цин Шихуан обединил страната, но не тръгнал да превзема света като Александър Македонски. А 2200 години по-късно Китай е използвал най-малко правото си на вето в Съвета за сигурност на ООН. Така бе досега. Но няма гаранция, че ще остане завинаги. Ами ако граконът се събужда за скок? Как ще изглежда светът тогава, опасан от Пояса и Пътя? Не знам. Защото числата не винаги предсказват бъдещето. А аз не искам да оставам насаме със собствените си прегразсъбъци. ■

The Great Bulldozer of China

Beijing's Belt and Road Initiative finally officialises something we've never seen before: China's outward expansion

By BOYKO VASILEV / Photography SHUTTERSTOCK

Figures often surprise, especially when they refute our own prejudices.

TAKE CHINA, FOR EXAMPLE. It is the number one manufacturer today, with a share of over one fifth of world production – and this looks like the news of the millennium. However, figures somewhat complicate the picture. By 1800 this share was much bigger – one third, 33.3%. Now that's what you call a giant! Before the Industrial Revolution, one in every three goods in the world was made by the Chinese.

BEFORE GASPING IN AMAZEMENT, THE FIGURES will bring us back down to earth: in 1800 China was home to one third of the world's population. The pre-industrial economy functioned simply: larger production – larger population. In the 1797-1800 period alone, the Chinese grew by 24 million, a whole 9%. Your only chance of getting rich was if somebody died. Population growth ate up productivity growth.

In other words, the large economic share two centuries ago did not imply economic revolution, and even less so world domination, but pure demographics. One third of the world – one third of the economy. That's all there was to it. That's how 20% today is more than 30% yesterday when the world economy was not yet global.

THE NON-GLOBAL WORLD ECONOMY DID NOT PUSH China towards expansion. All the energy went into conquering its own space. Yes, Chinese garrisons controlled points along the ancient Silk Road. But they did not create a colonial empire. Moreover, they did not even want to. Between 1405 and 1433, the eunuch Admiral Zheng He took as many as seven voyages ahead of the Europeans in the Indian Ocean. He also aspired to lead expeditions eastward – and could have discovered America long before Columbus. But after the death of He (who was not even an ethnic Chinese but a Muslim of the Hui people), the Celestial Empire abandoned ships and imposed strict isolation. China focussed mainly on itself.

THIS GIVES US YET ANOTHER CAUSE FOR AMAZEMENT. Because the unimaginable is happening today. China is building its third aircraft carrier. It is dumping sand on reefs in the South China Sea, turning them into islands for territorial enhancement. It opened its first overseas military base in Djibouti. It actively invests abroad, mainly in the African countries that are rich in raw materials but poor in living standards. And, above all, it is implementing a giant investment, infrastructure and geopolitical initiative, oddly named Belt and Road.

THE BELT REFERS TO OVERLAND CORRIDORS, the road refers to sea route corridors; the Great Silk Road is being revived. Sixty-five countries in Asia, Africa and Europe are included, from Pakistan to Serbia. The estimated costs are astronomical: \$2-3 trillion. They will mainly come as loans for roads, ports and energy networks. But also for "soft power" – culture, cooperation, political and social influence. The Belt and Road Initiative is dubbed the "Chinese Marshall Plan".

Do you remember it? After WWII, the US pumped over \$12 billion into Western Europe (\$1.2 billion was lent, but the lion's share was grant aid). In return, America gained a market, allies and influence. Does China want to do the same today, ousting the West?

WHEN THE SCALE IS HUGE, enthusiasm and misgivings follow in equal doses. "China will help

us without lecturing us like the West", cheerful voices say in the partner countries. But others ask: "How are we going to repay the loans? Won't mainly Chinese companies be awarded the construction contracts? In general, is there a risk of the Chinese exploiting us?"

Brussels is extremely cautious. Having sensed the bewitching power of the money pouring in, the European Union wonders whether some candidate countries (like Montenegro) or even Member States (like Hungary) will not be drawn into the Chinese geopolitical orbit, sick and tired of Brussels' constant nagging: "Change! Reform! Make an effort! Show results!"

But the bigger picture is more interesting. We do not know an expanding China. We've never seen it like that.

DOWN THE MILLENNIA WE GOT USED to the fact that no matter how strong, the Chinese are concerned mainly with China itself. The first Emperor Qin Shi Huang unified the country, but did not go on to conquer the world like Alexander the Great. And 2,200 years later, China has least invoked its veto right in the UN Security Council. That has been the case so far. But there is no guarantee that it will stay that way forever. What if the dragon is readying for a leap? What will the world look like then, encircled by the Belt and Road? I don't know. Because figures do not always predict the future.

And I don't want to be left alone with my own prejudices. ■

AZALIA
HOTEL BALNEO & SPA
★★★★

Медикъл и релакс програми

15.09.2018 – 31.05.2019

Medical & Relax Programs

5-дневна Балнеолечебна програма

от 608 лв. на човек / 7 нощувки + закуска, 15 процедури за 5 дни

5-дневна Релаксираща терапия

от 595 лв. на човек / 7 нощувки + закуска, 15 процедури за 5 дни

5-day Balneohealing Program

from 608 BGN per person / 7 overnights + breakfast, 15 procedures for 5 days

5-day Relaxing Therapy

from 595 BGN per person / 7 overnights + breakfast, 15 procedures for 5 days

Sts. Constantine and Helena Resort | Azalia Hotel Balneo & SPA

+359 52 358 808 | reservations@azaliahotel.com | www.azaliahotel.com

Carpe Diem
complex

BALCHIK, BULGARIA

Luxurious complex
FIRST LINE

*LUXURY CONSTRUCTION *ONE- AND TWO- BEDROOM APARTMENTS WITH FUNCTIONAL DISPOSITION *EXCELLENT INVESTMENT *INVESTMENT-CONSTRUCTION COMPANY WITH EXPERIENCE AND A GREAT REPUTATION

Комплекса може с видом на море
ПЕРВАЯ ЛИНИЯ

**ЭЛИТНОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО **ДВУХ- И ТРЕХКОМНАТНЫЕ КВАРТИРЫ С ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ПЛАНИРОВКОЙ **ОТЛИЧНАЯ ИНВЕСТИЦИЯ **ИНВЕСТИЦИОННО-СТРОИТЕЛЬНАЯ КОМПАНИЯ С БОЛЬШИМ ОПЫТОМ И ОТЛИЧНОЙ РЕПУТАЦИЕЙ

РЕВОЛЮЦИЯТА НА МИЛИАРДЕРИТЕ

Едва ли ще се сетите кой е Джеймс Бюкенън. Но този слабо известен икономист днес ни крои най-голямото социално сътресение от Великия октомври насам

Текст ВАЛЕРИ ЦЕНКОВ / Фотография SHUTTERSTOCK, АРХИВ

Най-богатият 1% от хората на Земята притежава 50.1% процента от всичките ѝ богатства, показват изчисления на Credit Suisse. Само преди 10 години този дял е бил 42%. По света днес има над 36 милиона милионери - три пъти повече, отколкото през 2000 година. В света има и 2043 милиардери, чиито състояния през миналата година са нараснали средно с 24%. Нарастващото неравенство обикновено се свързва и с надигащата се почти навсякъде вълна от политически популизъм.

НО ИМА НЕЩО МНОГО СТРАННО: на популистите, за които най-естественото поведение би било да посегнат на парите на свръхбогатите, за да се харесат на бедното мнозинство, не им минава и през ум да го направят. Вместо да преразглеждат данъците и да мислят за борба с неравенството, те се фокусират върху теми като имиграцията и националния суверенитет. Това, отбеляза наскоро The Economist, не е просто любопитен феномен. Това е знак за изключително корупиращото влияние, което неравенството и олигархията имат върху демокрацията. Известният американски историк Нанси Маклийн отива дори по-далеч: тя открито говори за подготвящата се контрареволуция на най-богатите, която цели да ги постави извън властта на обществото и да промени

самия смисъл на понятието "демокрация" - тоест "народовластие". Тази контрареволуция си има своя пророк - само че най-вероятно никога не сте чували името му.

МАКАР И НОБЕЛОВ ЛАУРЕАТ за икономика (1986), Джеймс М. Бюкенън далеч не е от звездите на американската икономическа наука, и определено няма слава на фигури като Милтън Фридмън. Но днес влиянието му е може би дори по-голямо, благодарение на поддържници като братята Чарлс и Дейвид Коук (правилното произношение, макар че по-често ще ги срещнете като "Кох").

Бюкенън почина през 2013 на 93-годишна възраст, и остави след себе си най-вече т. нар. "Теория на общественения избор" - един интересен опит да се решават политически проблеми с икономически средства. В основата на тази теория е схващането, че хората от правителството и другите форми на обществено управление си остават просто хора. Вместо да действат като светци и пазители на общественото благо, те са предразположени да се грижат най-вече за личното си добруване. Това е циничен възглед, разбира се, но едва ли ще отречете, че е също и доста рационален. Може да бъде обобщен така: правителствата се дъният винаги, пазарът никога не греша. ►

► През 50-те и 60-те години, когато на почит са схващанията на Джон Мейнард Кейнс за ключовата намеса на държавата в икономиката, хора като Бюкенън са гласът на здравия разум, който предпазва от крайности. Но мнозина смятат, че днес тъкмо философията на Бюкенън тласка света към обратната крайност - и то с тревожно бързо темпо.

ВЕРОЯТНО ЩЕ СЕ ИЗЕНАДАТЕ от ролята на Доналд Тръмп в този процес. Президентът на САЩ е всъщност една от главните пречки пред новия ред, както го вижда фамилията Коук. Говори се, че братята, които притежават втората най-голяма частна компания в САЩ (Koch Industries), ще инвестират безпрецедентните 400 милиона долара в кампанията за предстоящите междинни избори в САЩ тази есен. За президентските преди две години те похарчиха "едва" 100 милиона. Но този път нищо цент няма да отиде за онези републикански кандидати, които подкрепят Тръмп и курса на Белия дом. Лишен от подкрепа е например Кевин Креймър в Северна Дакота, макар че евентуална загуба там може да коства на републиканците мнозинството в Сената.

Тази открита война вътре в Републиканската партия се обяснява от мнозина наблюдатели именно с плановете, изковани някога от Бюкенън, братята Коук и реди техни съмишленици. Тези плановете водят към нова революция от мащабите на Великата октомврийска - само че този път движещата сила ще бъдат не масите на пролетариата, а малката, тънка прослойка на най-богатите предприемачи в света.

НАЧАЛОТО ВЕЧЕ Е ПОСТАВЕНО: може би още през 2010 в Северна Каролина, когато местните републиканци, доминирани от прословутото си крайно дясно крило - The Tea Party, спечелиха контрола върху двете камари на щатския парламент и започнаха да прокарат радикални идеи - не само в областта на данъчното облагане (замениха прогресивния данък с плосък), но и в отмяна на изборни права и ограничаването на основни обществени услуги. Нещо подобно се случва в Уисконсин, където републиканският губернатор Скот Уокър отне на работниците колективните права за договаряне. Всички тези ходове са именно практическа реализация на идеите на Бюкенън, наслагвани в институции като Института Сато и университета "Джордж Мейсън" във Вирджиния. Повече светлина върху тези идеи хвърля скандалната книга на Нанси Маклийн "Демокрация в окови". Тя е основана върху цялата документация на покойния Бюкенън, до която се е добрала историчката, и загатва за същинска задкулисна революция на милиардерите. От кореспонденцията на

Джеймс Бюкенън
James M. Buchanan

В книгата си „Границите на свободата“ Бюкенън го казва направо и за да няма никакво недоразумение: „Всеки човек жадува да господства над свят от роби“

икономиста става ясно, че той се познава с братя Коук още от 70-те и заедно с тях постепенно гради детайлни плановете за промяна на обществения ред.

КАТО ПОТОМСТВЕН ЮЖНЯК (гядо му е бил губернатор на Тенеси) Бюкенън не крие възхищението си от Джон Калхун, сенатор и вицепрезидент на САЩ през първата половина на XVIII век. Тъкмо Калхун, един от най-големите защитници на робството, пръв формулира идеята, че не само пролетариатът може да бъде жертва. Той разглежда олигарските от Южните щати като "жертви на мнозинството", и разработва серия от „конституционни приспособления, за да ограничи посегателствата на правителството върху тях. Такава е „доктрина за нулификация“, според която всеки щат може да блокира действие на федерален закон, ако той противоречи на Конституцията. И „доктрината за сецесия“, която в крайна сметка води до Гражданската война.

Откъде накъде федералното правителство ще си позволява да преустройва обществото според своите вкусове, а след това ще ми изпраца на нас сметката, пита Бюкенън в едно интервю за NPR.

Той се заръчва да се бори срещу „перверзната форма на либерализма“, която се опитва да наруши обществения ред, изграден върху индивидуалната свобода. И се бори с най-незабележимата, но и най-ефикасна формула: като обучава в своите възгледи икономисти, адвокати, политици, бизнесмени.

Хенри Ман, който е назначен за декан на университета "Джордж Мейсън" с влиятелната препоръка на Бюкенън, влага идеите му в учебни програми и курсове, през които според Маклийн днес са минали 40% от всички съдии в САЩ.

ОЩЕ ПРЕЗ 1973 БЮКЕНЪН призовава съмишлениците си да „създадат, подкрепят и да активизират контраинтелигентията“ - тоест един интелектуален елит, който се е отказал от "романтичната фантазия", че правителствата и другите обществени служби работят за всеобщото благо. Политиците и правителствените служители мислят само за себе си, преследват само своите лични интереси и единствено за това са във властта – казва Бюкенън. Но те не са единствени: същото се отнася за лекарите, учителите, активистите за граждански права. Този егоизъм е присъщ на всеки човек и не властта разваля хората. Просто във властта този егоизъм се разкрива пред очите на всички и затова се заблуждаваме, че политиците идват на власт честни, почтени и съвестни, но властта след това ги покварява. Нищо подобно. В книгата си „Границите на свободата“ Бюкенън го казва направо и за да няма никакво недоразумение: „Всеки човек жадува да господства над свят от роби“ . Разбира се, още идеологът на свободния пазар Адам Смит отбелязва, че човешките същества са егоисти, гладни за личен и материален комфорт. Но Смит казва, че те ►

The Revolution of the Billionaires

It will hardly come to your mind who James Buchanan is. But this poorly known economist is scheming against us the biggest social disturbance since the the Great October

By VALERI TSENKOV / Photography SHUTTERSTOCK, ARCHIVE

The richest 1% of the people on Earth owns 50.1% of all of its riches, calculations by Credit Suisse are showing. Just 10 years ago this share was 42%. There are over 36 million millionaires around the world today - three times more than there were in the year 2000. There are 2043 billionaires in our world as well, the wealths of whom have increased by an average of 24% during the last year. The growing inequality is usually associated with the tide of political populism that is rising almost everywhere.

BUT THERE IS SOMETHING VERY STRANGE: the populists, for whom the most natural behavior would be to encroach upon the money of the super rich, in order to please the poor majority, do not even think of doing that. Instead of reviewing taxes and thinking about fighting inequality, they are focusing on topics such as immigration and national sovereignty. This, *The Economist* recently noted, is not just a curious phenomenon. This is a sign of the exceptionally corrupting influence that inequality and oligarchy have on democracy. The well-known American historian Nancy MacLean goes even further: she is openly speaking of the counter-revolution of the richest that is being prepared, which is aimed at placing them outside the authority of society and changing the very meaning of the term "democracy" - that is to say "rule by people". This counter-revolution has its prophet - but most probably you have never heard his name.

EVEN THOUGH BEING A NOBEL LAUREATE for Economics (1986), James M. Buchanan is by

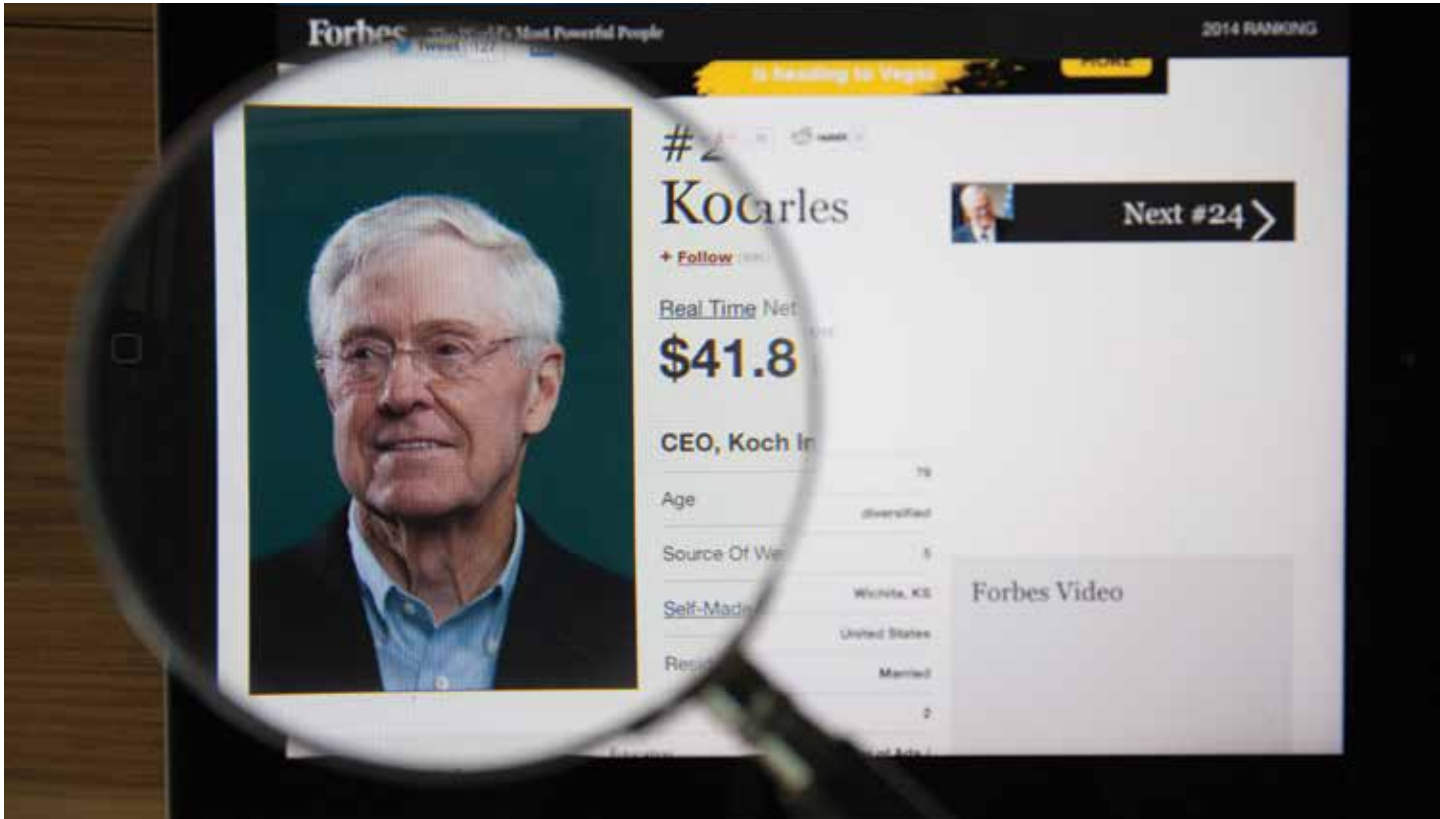
far not one of the stars of the American economic science, and he is definitely not as famous as figures such as Milton Friedman. But today his influence is maybe even bigger, thanks to supporters such as the brothers Charles and David Koch (the right pronunciation is the equivalent of "Coke", although you will more often hear their name pronounced as "Koh"). Buchanan died in 2013 at the age of 93, and left behind him mostly the so-called "Public choice theory" - an interesting attempt at solving political problems with economic means. At the basis of this theory lies the notion that the people from the government and the other forms of public governance remain simply people. Instead of acting as saints and guardians of public good, they are predisposed to taking care mostly of their own welfare. This is a cynical point of view, of course, but you will hardly deny that it is quite a rational one as well. It may be summarized as follows: governments always screw up, the market is never wrong. During the 50s and 60s, when the views of John Maynard Keynes on the key intervention of the state in the economy were in esteem, people like Buchanan are the voice of common sense, which protects from extremes. But many people think that today it is precisely Buchanan's philosophy that is pushing the world into the opposite extreme - and at an alarmingly fast rate at that.

YOU WOULD PROBABLY BE SURPRISED at Donald Trump's role in this process. The President of the USA is in fact one of the main obstacles in front of the new order, as the latter is seen by the Koch family. Reportedly, the broth-

ers, who own the second largest private company in the USA (Koch Industries), will invest the unprecedented 400 million dollars in the campaign for the forthcoming mid-term elections in the USA this autumn. For the presidential election two years ago they spent "only" 100 million. But this time not a dime will go for those Republican candidates, who are supporting Trump and the course of the White House. Kevin Cramer in North Dakota is devoid of support for example, although an eventual loss there may cost the Republicans the majority in the Senate.

This open warfare within the Republican Party is explained by many observers namely with the plans, forged once by Buchanan, the Koch brothers and other people who share their views. These plans are leading to a new revolution on a scale comparable to that of the Great October one - but this time the driving force will be not the masses of the proletariat but the small, thin stratum of the richest entrepreneurs in the world.

IT HAS ALREADY BEEN INITIATED: maybe as early as in 2010 in North Carolina, when the local Republicans, dominated by their famous extreme-right wing - The Tea Party, won the control over the two chambers of the US Parliament and began carrying through radical ideas - not only in the field of taxation (they substituted the progressive tax with a flat one), but also in the one of revocation of voting rights and restriction of basic social services. A similar thing happened in Wisconsin, where the Republican governor Scott Walker took the collective bargaining rights away from the workers. All those

moves are namely a practical realization of Buchanan's ideas, accumulated in institutions such as the Cato Institute and the "George Mason" University in Virginia.

More light upon these ideas is shed by the scandalous book by Nancy MacLean - "Democracy in Chains". It is based on the entire documentation of the late Buchanan, which the historian got hold of, and hints at a true underhand revolution of the billionaires. It becomes clear from the economist's correspondence that he knows the Koch brothers since as early as in the 70s and together with them he is gradually constructing detailed plans for change of the public order.

AS AN ANCESTRAL SOUTHERNER (his grandfather was a governor of Tennessee) Buchanan does not hide his admiration for John Calhoun, a senator and a Vice President of the USA during the first half of the 19th century. It was precisely Calhoun, one of the greatest defenders of slavery, who first formulated the idea that not only the proletariat may be a victim. He viewed the oligarchs from the Southern states as "victims of the majority", and developed a series of "constitutional gadgets", in order to restrict the encroachments of the government on them. Such is the "doctrine of nullification", according to which each state may block the operation of a Federal law, if the latter is contradictory to the Constitution. And the "doctrine of secession", which eventually led to the Civil War.

Where did the federal government get the authority to engineer society to its liking and then send him and those like him the bill?, Buchanan

asks in an interview for the NPR.

He pledged his word to fight against the "perverted form of liberalism", which is trying to contravene the public order, built on individual freedom. And he is fighting by using the most inconspicuous, but also the most efficient formula: by training in his views economists, lawyers, politicians, businessmen. Henry Manne, who was appointed a Dean of the "George Mason" University with the influential recommendation of Buchanan, put the latter's ideas in educational programs and courses, through which 40% of all judges in the USA today have passed according to MacLean.

AS EARLY AS IN 1973 BUCHANAN called upon his followers to "create, support and activate the counterintelligentsia" - that is to say an intellectual elite that has renounced the "romantic fantasy" that the governments and other public

You would probably be surprised at Donald Trump's role in this process. The President of the USA is in fact one of the main obstacles in front of the new order

authorities are working for the common good. Politicians and government officials are thinking only about themselves, they are pursuing only their own personal interests and that is the only reason for them to be in power - Buchanan says. But they are not the only ones: the same is true for doctors, teachers, civil rights activists. This selfishness is inherent to any human being and it is not power that is corrupting people. It is just that with power this selfishness is being revealed in full view of everyone and that is why we are deluding ourselves that politicians come to power honest, honourable and scrupulous, but power corrupts them afterwards. This is far from being the case. In his book "The Limits of Liberty" Buchanan is saying it straight away and in order for any misunderstanding to be avoided: "Each person seeks mastery over a world of slaves". Of course, even the ideologist of the free market Adam Smith noted that human beings are egoists, covetous of personal and material comfort. But Smith says that they simultaneously have "social instincts" such as honesty and compassion. For Buchanan this is hypocrisy: people are primarily guided by their "venal self-interest".

IT IS NOT THE POOR AND ORDINARY PEOPLE who need the protection of the State, but instead the class of the proprietors, he insists in his book "Property as a Guarantor of Liberty". And their rights could only be secured through constitutional limits to prevent the majority of voters from encroaching on them.

In his book Buchanan also develops his thesis for society as being a "merciless environment of ▶

General Pinochet's Chile is the other real testing ground for Buchanan's theories. There the dictatorship of the military put into practice the postulates of the "public choice" with the adoption of the new constitution of the country. The requirement for a balanced budget is written down in it

► същевременно имат „социални инстинкти“ като честност и състрадание. За Бюкенън това е лицемерие: хората се ръководят на първо място от своя "користен егоизъм".

НЕ БЕДНИТЕ И ОБИКНОВЕНИ ХОРА се нуждаят от защитата на държавата, а класата на собствениците, настоява той в книгата си „Собствеността като гарант на свободата“ (Property as a Guarantor of Liberty). И техните права могат да бъдат гарантирани единствено чрез „конституционни ограничения, които да не позволяват на мнозинството от избирателите да посягат към техните пари“.

В книгата си Бюкенън развива още тезата си за обществото като „безмилостна среда от съзидатели - предприемачите, които са под постоянната обсада на „лапачите“ - всички останали.

Разбираемо е защо възгледите му допадат на хора като братята Коук, които заедно контролират над 100 милиарда долара. И също толкова разбираемо е защо тяхната подкрепа го прави толкова влиятелен в наши дни: както казва самият Бюкенън, „Парите са много убедителен аргумент в академичните среди“.

ДОМИНИРАНАТА ОТ НЕГО ВИРДЖИНСКА икономическа школа е също толкова авторитетна днес, колкото е Чикагската на Фридман или пък Австрийската, на Хайек и фон Мизес. Самият Чарлс Коук признава, че я предпочита, защото "чикагските момчета" искат да накарат правителството да работи по-ефективно, докато истинските либертарианци би трябвало просто да го отрежат до корен".

През 1997, на едно честване на либералното Общество „Мон Пелерин“, Джеймс Бюкенън произнася кратка реч, в която формулира основните предизвикателства за днешните капиталисти: екологията, общественото здравеопазване и социалните програми, и призовава за премахване на държавните

програми за социално и медицинско осигуряване в САЩ, както и на общественото образование.

Това отгавна вече не са само теоретични идеи. Част от тях са реализирани още в президентството на Роналд Рейгън, в чийто кабинет има осем възпитаници на Бюкенън. Влиянието му се чувства и в реформите на Маргарет Тачър във Великобритания, проведени под прословутата мантра "правителството е проблем, а не решение“.

ЧИЛИ НА ГЕНЕРАЛ ПИНОЧЕТ е другото реално опитно поле за теориите на Бюкенън. Там диктатурата на военните реализира на практика постулатите на „обществения избор“ при приемането на новата конституция на страната. В нея е записано изискването за балансиран бюджет, който не позволява на правителствата на страната да харчат държавни средства за решаване на социалните проблеми. За всяка значима промяна е необходимо мъчно постижимото „квалифицирано мнозинство“ от две трети. В „Границите на свободата“ Бюкенън казва в прав текст: „Деспотизмът вероятно е единствената организационна алтернатива на политическата структура, която наблюдаваме“.

В последната си книга от 2005 „Защо аз също не съм консервативен“ (Why I, Too, Am Not a Conservative) Бюкенън обяснява „логиката на това безсърдечие“. Той пише, че хората, „които не са предвидили да си спестят пари за своите бъдещи нужди“, трябва да бъдат тренирани като "втора ръка". С други думи всеки, който не е пестил през живота си и не е заделял за черни дни средства за образование, здравеопазване и пенсия, сам си е виновен, че когато изпадне в беда, ще бъде третиран като второ качество човек - никой не му е виновен и не бива да го спасява, най-малко държавата. Това са правилата на играта, които новата революция на милиардерите се опитва да наложи на обществото. ■

► creators - the entrepreneurs, who are under the constant siege of the "spongers" - everyone else. It is understandable why his views are liked by people such as the Koch brothers, who are together controlling over 100 billion dollars. And it is just as understandable why their support is making him so influential nowadays: as Buchanan himself says, "Money can be a persuasive tool in academia".

THE DOMINATED BY HIM VIRGINIA School of political economy is just as authoritative today, as is Friedman's Chicago school of economics or the Austrian School of Hayek and von Mises. Charles Koch himself admits he prefers it, because the "Chicago boys" want to make the government work more efficiently, while "the true libertarian should be tearing it out at the root".

In 1997, at a celebration of the liberal "Mont Pelerin" Society, James Buchanan delivered a short speech, in which he formulated the main challenges for today's capitalists: ecology, public healthcare and social programs, and calls for abolishment of the government programs for social and medical insurance in the USA, as well as of the public education.

These have long since stopped being just theoretical ideas. A part of them have been realized as early as during Ronald Reagan's presidency, in the cabinet of whom there were eight of Buchanan trained people. His influence is felt in Margaret Thatcher's reforms in Great Britain as well, carried out with the famous mantra "the government is a problem, not a solution".

GENERAL PINOCHET'S CHILE is the other real testing ground for Buchanan's theories. There the dictatorship of the military put into practice the postulates of the "public choice" with the adoption of the new constitution of the country. The requirement for a balanced budget is written down in it, which does not allow the governments of the country to spend state funds for solving the social problems. The hard to achieve "qualified majority" of two thirds is necessary for each important change.

In "The Limits of Liberty" Buchanan is saying it plainly: "Despotism may be the only organizational alternative to the political structure that we observe".

In his last book from the year 2005 „Why I, Too, Am Not a Conservative“ Buchanan explains "the logic of this heartlessness". He writes that people, "who have not foreseen saving money for their future needs", should be treated as "second-hand". In other words anyone who has not been putting aside for a rainy day funds for education, healthcare and pension, is to blame himself the fact that when he falls into misfortune, he will be treated as a second-class human being - this is nobody else's fault and no one, not in the least the State, should save him. These are the rules of the game, which the new revolution of the billionaires is trying to impose on society. ■

ASTOR GARDEN HOTEL

Sts. Constantine and Helena Resort

специална оферта ПОЛЕТ & ХОТЕЛ

Оферта за периода **01.10. – 31.12.2018**

/без официалните празници/

Единичен пакет: 395 лв. | Пакет за двама: 595 лв.

- ▶ **Самолетен билет:** София – Варна – София с включени летищни такси и ръчен багаж до 10 кг
- ▶ **Една нощувка + закуска:** в единична или двойна стая с изглед към морето
- ▶ **Трансфер:** летище – хотел – летище
- ▶ **Посещение в Aquahouse Thermal & Beach:** до три часа в Термална зона

special offer FLY & STAY

Offer for the period **01.10. – 31.12.2018**

/except on official holidays/

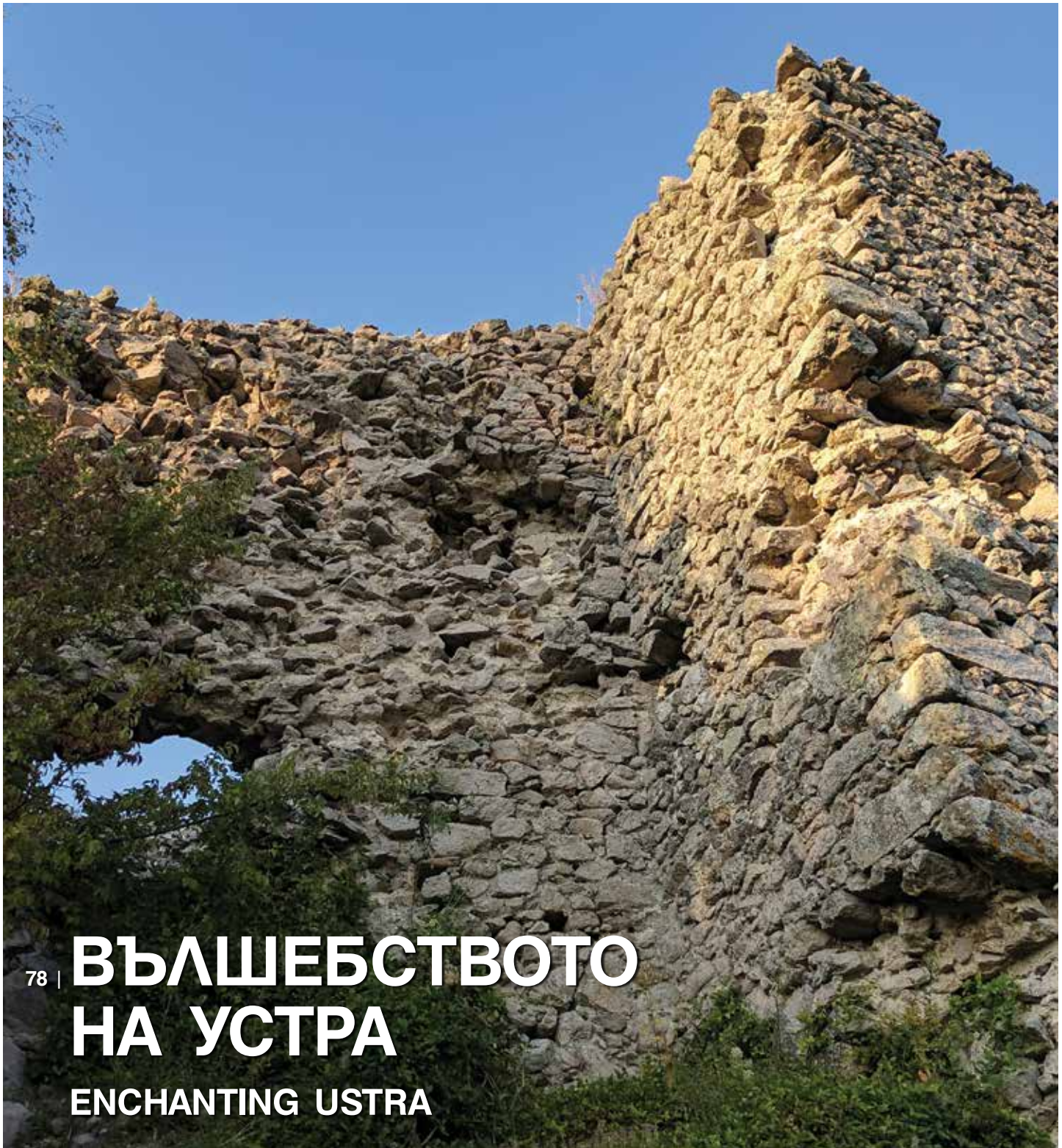
Single Package: 395 BGN | Double Package: 595 BGN

- ▶ **Fly ticket:** Sofia – Varna – Sofia with airport taxes and a hand baggage up to 10 kg
- ▶ **One overnight + breakfast:** in a single or double room with sea view
- ▶ **Transfer:** airport – hotel – airport
- ▶ **A visit at Aquahouse Thermal & Beach:** up to three hours in Thermal Area

к.к. Св. Св. Константин и Елена | Sts. Constantine and Helena Resort
+359 52 817 700 | www.astorgardenhotel.com

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

78 |

ВЪЛШЕБСТВОТО НА УСТРА

ENCHANTING USTRA

68 | **ЗАЛЕЗЪТ НА СРЕДНОВЕКОВНА БЪЛГАРИЯ**
THE TWILIGHT OF MEDIAEVAL BULGARIA

82 | **НАПУК НА ГРАВИТАЦИЯТА**
IN DEFIANCE OF GRAVITY

ЗДРАВΟΣЛОВНА ДИЕТА ЛИ Е КАНИБАЛИЗМЪТ?

ИзНобеловите награди се присъждаат за отговори на въпроси, които никои не би се сетил да зададе

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография SHUTTERSTOCK

Над хиляда зрители, сред които и четирима действителни Нобелови лауреати, се събраха на 13 септември в мемориалната зала на Харвардския университет, за да честват няколко от най-забележителните научни открития през годината. Като например изследването дали канибализмът е по-полезна диета от всеядството, или разработването на способ за засичане на еректилна дисфункция с... пощенски марки.

ТОВА БЕ 28-ОТО ИЗДАНИЕ на прословутите ИзНобелови награди. Замислени от сатирика Марк Ейбрахамс като пародия на Нобеловите, те честват онези постижения в науката, които първо ни карат да се разсмеем, а после – да се замислим. Несъмнено към тази категория спада проучването на Марк Мичъл и Дейв Уортингър дали возенето във влакче на ужасите способства изхвърлянето на бъбречни камъни, което спечели тазгодишната ИзНобелова награда за медицина (ако ви инте-

ресува отговорът, той е "да"). Наградата за антропология е притежание на трима биолози, доказали, че шимпанзетата в зоопарка имитират наблюдаващите ги хора със същата честота, с която хората имитират шимпанзетата.

За биология са отличени осем учени, които чрез изпитания доказали, че експертите енолози разпознават по вкуса кога във виното е паднала муха. А наградата за химия се падна на трима бразилци, изследвали до каква степен човешката слюнка може да се използва като почистващ препарат.

НАГРАДАТА ЗА ЛИТЕРАТУРА е присъдена на четирима експерти, доказали научно съвсем очевидния факт: повечето хора не четат утвърденията дори на най-сложните продукти, които си купуват. Наградата за хранене се присъжда на Джеймс Коул на леко злоещото проучване, показало, че канибализмът е по-здравословна диета от всеядството (Коул подчерта, че е използвал находки от палеолита, а не е провеж-

дал собствени изпитания по темата). Наградата за мир се присъжда на няколко испански психолози, проучили ефектите върху тялото и ума, ако крещим и псуваме при шофиране в задръстване. За репродуктивна медицина са отличени авторите на метод за тестване на мъжката ерекция чрез... пощенски марки. Призът за икономика е за изследването дали изработването на вуду кукла с образа на шефа помага за намаляване на агресията на работното място. И накрая призът за принос в областта на медицинското образование бе връчен на японец Акира Хориучи за несъмнено изстрадания му труд "Колоноскопия в сегаща позиция, или уроци, научени при извършването на авто-колоноскопия" (ако не се срещате веднага, става дума за изследването на червата чрез дебел и вкарван през ануса маркуч с камера в края).

ХОРИУЧИ ЗАТВЪРЖДАВА трайната хегемония на Япония при ИзНобеловите награди. Нейни учени са печелили приза за физика (за изследване на връзката между земетресенията и движенията на опашките на рибите от семейство сомови), за психология (след успешно обучение на ято гълъби да различават картините на Пикасо и Моне), и за мир (след създаването на устройство против автомобилни кражби, състоящо се от сензор и огневързгачка). Между водещите нации в историята на наградите са и норвежците - Е. Клайст и Х. Моу бяха отличени за изследването "Разпространение на гонорея и сифилис чрез надуваеми кукли", а А. Бархайм и Х. Сандвик сами се номинираха и после спечелиха благодарение на пионерския си труд "Влияние на бирата, честна и битата сметана върху апетита на пиявиците".

ПОНЯКОГА НЕ МИНАВА И БЕЗ СКАНДАЛИ - примерно преди десетина години наградата за география трябваше да бъде дадена на двамата учени, решили да докажат, че щатът Канзас е по-плосък от палачинка. Данните за щата ентузиастите получили от орбиталните спътници на NASA, а за топографския анализ поръчали една обикновена палачинка от съседната закусвалня. Ако плоскостта на палачинката се приеме за единица, установили те, то плоскостта на Канзас е 0.957. За жалост това "забележително" откритие бе помрачено от разгорелия се спор сред журито какъв трябва да е стандартът за палачинка. Призът така и не бе връчен, а неизвестен вредител изяде веществественото доказателство. Най-безспорната награда в историята е поделена на две - между Дж. Киоуф, подал през 2001 заявка за патент върху колелото, и Австралийското бюро по патентите, уважило тази заявка. ■

INVEST A DAY WIN THE FUTURE

7-МА
РЕГИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ

Inter Expo Center

30.11.2018

РЕГИСТРИРАЙ СЕ НА:
financeforum.investor.bg

ОРГАНИЗАТОР: **INVESTOR** MEDIA GROUP

IS CANNIBALISM A HEALTHY DIET?

Ig Nobel Prizes are awarded for answers to questions that nobody would think of asking

By KALIN NIKOLOV / Photography SHUTTERSTOCK

Over a thousand spectators, among whom four real Nobel Prize winners, have gathered on the 13th of September in the Memorial Hall of Harvard University, in order to commemorate a few of the most remarkable scientific discoveries during the year. Such as for example the study whether cannibalism is a healthier diet than omnivorousness, or the development of a method for detecting of erectile dysfunction with... postage stamps.

THIS WAS THE 28TH EDITION of the famous Ig Nobel Prizes. Conceived by the satirist Marc Abrahams as a parody of the Nobel Prizes, they honour those achievements in science that first make us laugh, and then think about it. Undoubtedly Marc Mitchell and David Wartinger's study whether riding a roller coaster aids the passage of renal calculi, which won this year's Ig Nobel Prize for Medicine falls into this category (if you are interested in the answer, it is "yes"). The award for Anthropology is owned by three biologists, who have proven that the chimpanzees in the zoo are imitating the humans who are watching them as often as the humans are imitating the chimpanzees.

Eight scientists have been awarded for Biology, who have proven through tests that the expert oenologists are identifying by taste when a fly has fallen in the glass of wine. And the award for Chemistry goes to the three Brazilians who have studied the degree to which human saliva may be used as a cleaning agent.

THE AWARD FOR LITERATURE was adjudged to four experts, who have proven scientifically

the totally obvious fact: most people do not read the instruction manuals for even the most complicated products that they are buying. The award for Nutrition is adjudged to James Cole for the slightly sinister study that has shown that cannibalism is a healthier diet than omnivorousness (Cole emphasized that he used finds from the Paleolithic, and has not conducted his own tests in connection with the topic).

The award for Peace is adjudged to several Spanish psychologists, who have studied the effects on the body and mind if we shout and curse while driving an automobile in a traffic congestion. The authors of a method for testing the male erection by means of... postage stamps have been awarded for Reproductive Medicine. The prize for Economics is for the study whether making a voodoo doll with the image of the boss helps for reducing aggression at the workplace.

And finally the prize for contribution in the field of Medical Education was awarded to the Japanese Akira Horiuchi for his undoubtedly suffered work "Colonoscopy in the Sitting Position: Lessons Learned From Self-Colonoscopy" (if it doesn't occur to you immediately, we are speaking of the examination of the intestines by means of a thick hose with a camera on its end which is inserted through the mouth).

HORIUCHI IS CONSOLIDATING the lasting hegemony of Japan with the Ig Nobel Prizes. Scientists from that country have won the prize for Physics (for studying the connection between earthquakes and the movements of the

tails of fish from the Siluridae family), for Psychology (after a successful training of a flock of pigeons to distinguish between the paintings of Picasso and Monet), and for Peace (after the creation of an anti-theft device for automobiles, consisting of a sensor and a flame-thrower). The Norwegians are also among the leading nations in the history of the prize - E. Kleist and H. Moi were awarded for the study "Transmission of gonorrhoea through an inflatable doll", and A. Baerheim and H. Sandvik nominated themselves and then won thanks to their pioneering work "Effect of ale, garlic, and soured cream on the appetite of leeches".

AND SOMETIMES THINGS ARE NOT HAPPENING WITHOUT A SCANDAL TOO - around ten years ago for example the prize for Geography had to be given to two scientists, who decided to prove that the state of Kansas is flatter than a pancake. The data on the state the scientists received from NASA's orbital satellites, and for the topographic analysis they ordered a common pancake from the snack bar nearby. If the flatness of the pancake is perceived to be equal to one, they ascertained, then the flatness of Kansas is 0.957. Unfortunately this "remarkable" discovery was clouded by the dispute among the jury as to what the standard for a pancake should be. The prize was never awarded, and an unknown pest ate the item of evidence.

The most indisputable prize in history is divided in two - between J. Keogh, who submitted an application for a patent for the wheel, and the Australian patent office, which accepted this application. ■

ЗАЛЕЗЪТ НА СРЕДНОВЕКОВНА БЪЛГАРИЯ

За най-мъглявия и обвит в митове период в националната история разговаряме с проф. д.и.н. Христо Матанов

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография АРХИВ, КОЛЕЛА

Проф. Матанов, в последната си книга, "Залезът на Средновековна България", разглеждате един период, който не само е слабо познат за българите, но също и много беден на източници. Защо е така?

Периодът наистина е слабо проучен заради негативизма, който българите изпитват заради този печален похват в националната психология и историография. Поради това малцина се насочват към него.

Втората причина е, че през XIV век има един хиатус, тоест прекъсване, във византийската историческа традиция, на която българската наука за средновековието толкова много разчита. Ако ги нямаше византийските извори, ние щяхме да знаем може би 20 процента от това, което знаем, ако не и по-малко.

А от средата на XIV до началото на XV век липсва голям византийски автор, който да описва тези събития, поради което ние разчитаме на приписки, на писма, на извори, които не са точно наративи в истинския смисъл на гумата. А пък историографията на онези, които възхождат - османските турци - още не се е оформила по онова време. Първият голям османски историограф от началото на XV век Язъджоолу Али и следващият го Мехмед Нешри са писали по-късно и всъщност предават тези събития по спомени на хора, чули-недочули. Оттук идва този недостиг на извори, който за историческата

наука е фатален.

Българската историческа наука през годините често се е задоволявала с един по-скоро хроникьорски подход, в който набляга на събитията и датите, без прекалено да се опитва да ги анализира и свързва с други фактори - икономически, културни, епидемиологични...

Така е, защото когато става дума за такова фатално събитие, съчетано с липса на извори, хората някак си предпочитат лесните отговори, лесните решения. А те раждат стереотипи. Такъв стереотип е например противопоставянето на разкъсаната на три България срещу единните османци, в което изходът е съвършено ясен. Тук се забравя, че ранните османци също не са били централизирани.

Или стереотипът, на който се наблягаше едно време, за предателската роля на царете и болярите, за липсата на водачи... Забравя се също, както споменахте, че през целия период на нашествието потърпевшите християни, включително българите, са в пангемична обстановка. Впрочем османските турци също, но при тях непрекъснато идват нови вълни от преселници, които попълват загубите от чумата. Така се създава демографски дисбаланс между напредващия ислям и отбраняващото се християнство. Бих казал, липса на хора. ▶

► **Имаме ли някаква представа за мащабите на чумната пандемия на Балканите? В Западна Европа "Черната смърт" от 1348 година на някои места отнася една трета от населението, дори повече...**

В Западна Европа изворите са безброй, така че знаем сравнително точно броя на жертвите. Един от папите нарежда преброяване на мъртвите след първата вълна и през 1353 година се получава потресаващата цифра от 23.8 милиона загинали, като в това не влизат хората от православния свят... Цялото население на Европа по това време е около 75 милиона.

За Византия, България, Сърбия и за Балканите въобще няма такива извори. Но знаем, че чумата върлува по тези земи, и е просто безумие да се смята, че тя не нанася същите поражения, както в Западна Европа. Има една кратка византийска хроника, която съвсем точно е определила вълните на чумата - защото това е пандемия, а не просто епидемия. Тя започва от 1347 и завършва към края на XV век. Тоест целият този период е пандемичен. Горедолу знаем и броя на българите преди и след чумата. Всъщност след първата вълна, тоест след 1353, до края на XV век населението остава на едно ниво, в демографска стагнация.

На какво ниво?

Можем да съдим по първия османски джизие регистър - документ, който описва само данъците, плащани от християните. Ако приемем, че площта на българското пространство е около 200 000 квадратни километра, и че в него все пак има и друго население, общият брой на българите излиза около 2.5 - 2.6 милиона души, при една много малка гъстота на населението. В една Добружда например гъстотата е около двама души на квадратен километър. В Търновска България - около шест души. По-голяма е гъстотата в Югозападна България, около 11 души, но все пак тя е много ниска. Всъщност три пъти по-ниска от най-гъсто населените области на Балканите, каквито са долината на Морава в Сърбия или районът на Превеза в днешна Гърция.

Част от този стереотип, за който споменахте, е че средновековните български държави па-

"Иван Шишман е един от малкото царе, за които има легенди. За Иван Асен II няма. За Иван Александър няма. Но за Иван Шишман има, защото народът го вижда - за пръв път вижда цар с очите си. Изобщо това е епоха, която поражда легенди, за разлика от предишните"

дат без съпротива, без да дават на завоевателя дори едно голямо сражение като битките при Косово поле или Черномен... Така ли е наистина?

Първо да въведа това уточнение: Черномен не е битка. По традиция го наричаме така, но ако съберем малките късчета извори, оставаме с впечатлението, че това е едно изненадващо нападение върху християнския лагер, осъществено от един-единствен османски отряд, който го следи от далечината. Няма традиционно сражение, в което едната войска се строява срещу другата и се бият.

Да, действително в периода на нашествието българите не дават генерално сражение поради две прости причини. Първо, няма хора за такова сражение. Впрочем такова не дава и Византия. Вместо това залагат на отбраната на отделни крепости, които се ремонтират - за това има сигурни археологиче-

ски сведения. Ремонтират се Търново, старопланинските крепости, крепостите по северните склонове на Родопите, като те се охраняват от хора от близките села. Само че създателите на тази стратегия забравят, че една крепост, колкото и добре да е снабдена, не може да спре подобно нашествие от нонмагски тип.

Между другото гарнизоните на крепостите са много скромни, не надхвърлят и сто души. Следователно при такава липса на хора стратегията е обречена.

В своята "Европа. История" Норман Дейвис настоява, че през XIII и XIV век още е твърде рано да се говори за национални държави в Европа, където все още усещането за общност е според принадлежността към един или друг феодал. Изключенията, казва Дейвис, са България и Сърбия, където националното чувство, усещането за нация, се появява най-рано. Съгласен ли сте с това?

Мисля, че през XIII и особено XIV век и в Западна Европа започват да се появяват национални държави. Дори се появява нещо като френски национализъм, и дори знаем кой е неговият автор.

Имате предвид крал Филип IV?

Да, Филип IV, макар че Гийом Агам всъщност е авторът на тази идея, че Франция трябва да завладее Свещените места, да бъде доминиращата сила в Средиземноморието...

При нас действително сравнително рано се появява едно средновековно национално съзнание - доколкото изобщо можем да използваме този термин. Показателно е, че при нас то се появява по-рано, отколкото във Византия, защото там доминира друга идеология. Византийците не работят с национални понятия, те създават общности на база по-данничество и религия. В България - и по-късно в Сърбия - се появява такова национално чувство, идеи като "български цар", "българска земя" и така нататък. Разбира се, не трябва да забравяме, че това е време, в което няма средства за масова комуникация, няма всеобща военна служба - тоест тази идея не може да се пропагандира, освен сред образованите хора или чрез църквата.

Неизбежно изкушение за хората,

които се интересуват от история, е да залитнат към т. нар. "алтернативна история", която естествено няма нищо общо с науката. Но, в този смисъл, каква е ролята на гражданските войни във Византия в средата на XIV век за османското нашествие? Какво би се случило, ако Византия бе останала сплотена?

Ние, българите, трябва да осъзнаем, че Византия е бариерата срещу ислямския свят в Азия. Малцина от българските владетели го осъзнават. Може би Тервел е един от малкото, които разбират, че ако Византия загине, се изправяме лице в лице срещу един напълно непредсказуем противник. Затова и през 718 година той предпочита да помогне на обсадения Константинопол, да спаси Византия от арабския пристъп, така че тя да продължи да играе ролята на бариера. През XIV век тя не играе вече тази роля. И гражданските войни, които са пет в този период, оказват влияние. Особено втората, от 1341 до 1347. Първо, тя обезлюдява Тракия - един от все още пишещите по това време византийски историци я нарича "скитска пустиня" и място, където градовете стърчат като самотни класове след буря. Второ, след 1344 страните в тази война извикват първите османски наемници от Азия и те, със своя нонмагски инстинкт за завоевание, намират своя път към Европа. Тоест османците стъпват на Балканите, още преди да са завзели части от Галиполския полуостров.

Как изглеждат икономически българските земи в средата на XIV век?

Относително добре, като имаме предвид, че те никога не са били водещи в европейски план. Винаги са се намирали на някакво средно ниво и пред XIV век го поддържат. Сведения за това намираме в сметководните книги на търговците и в обстоятелството, че венецианци, дубровничани и други продължават да купуват големи количества жито от българските земи. Тоест тези земи продължават да са източник на суровини за италианските и азиатските морски републики. Археологията също показва, че занаятчийството е на сравнително добро ниво. България доста добре участва в този търговски обмен

между Югоизточна и Централна Европа. Изнася определени артикули, внася оръжие. Имаме миниатюри, които показват, че въоръженето на българите в тази епоха е западно. Така че България стои сравнително добре. Причините за падането ѝ не са икономически.

Този период на политически упадък в България е в същото време период на културен възход, мнозина го наричат културния връх на Втората българска държава... наречат го Сребърен век.

Парадокс ли е това?

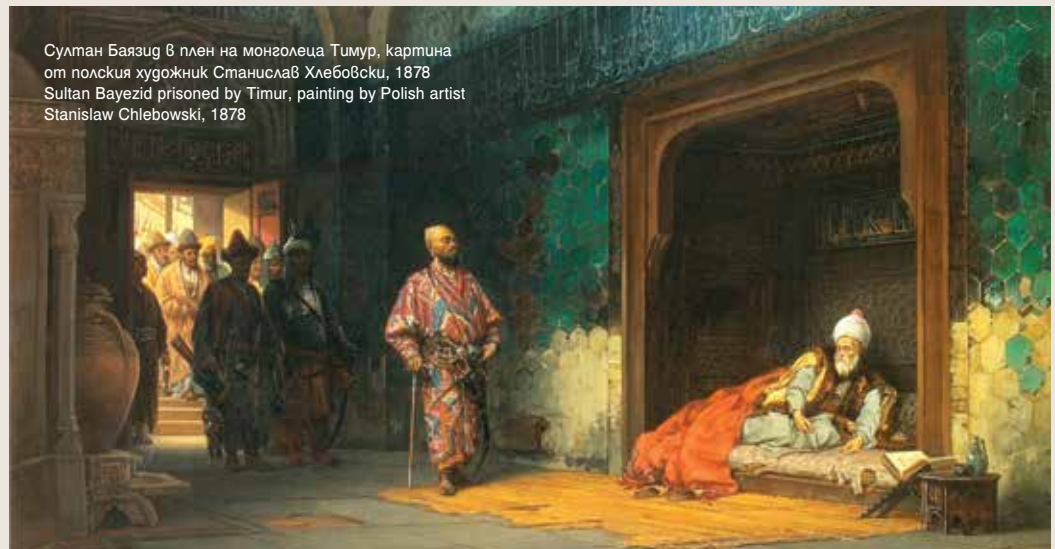
Не, не е парадокс. Още Хегел е казал, че полетът на Миневра започва с падането на нощта. Политическите нещастия подтикват интелектуалците да мислят, да пишат, да творят. Давам христоматийния пример с ренесансова Италия, която е в политически упадък и, в същото време, в културен възход. В България през XIV културният възход е част от онова, което изживява православният свят. И той го изживява благодарение на исихазма - богословска доктрина, която има своите изисквания към интелектуалците. Те създават една общност, наричана духовито от някои "исихастки интернационал". В България този възход се изразява в творчеството, например, на кръга около патриарх Евтимий и учениците му. Но невинаги този възход трябва да се оценява положително. Според житието му патриарх Евтимий е имал намерение да унифицира литургичния стил и ръкописната традиция - като уни-

щожи всички онези ръкописи, които не са отговаряли на Йерусалимския устав. А това означава унищожаване на ръкописи, които биха били изключително ценни днес.

Въпреки това исихазмът води до подем в писмеността, в литературата, до размяна на ценности... Всъщност православният свят - състоящ се от Византия, България, Сърбия, Влашко, Молдова и Русия - никога не се е чувствал по-единен. Никога не са пътували повече хора от едно място на друго, никога не са се разменяли повече ръкописи. И Слава Богу, че е така, защото голяма част от българските ръкописи оцеляват в сбирките на Влашко и Молдова, или Русия.

Възможно ли е и богомилството да е изиграло своята роля през XIV век като учение, което отхвърля авторитетите и по-скоро отслабва централната власт?

Право да ви кажа, замислям се. Аз не съм голям почитател на богомилството, но и нямаме кой знае колко сведения, че през XIV век то се възражда. Вярно, имаме сведение, че патриарх Евтимий се е борил с богомилството - може би някъде в Родопите. Но всъщност идеята, че османските турци са божие наказание, не е богомилска. Това е идея на видните богослови на епохата, повечето от които са исихасти. Те смятат, че това наказание трябва да се изтърпи, а не да му се съпротивляваш. И това поражда тази апатия, с която понякога се сблъскват хората, четящи за тази епоха, и този привиден отказ от съпротива. ▶

Султан Баязид в плен на монголеца Тимур, картина от полския художник Станислав Хлебовски, 1878
Sultan Bayezid prisoned by Timur, painting by Polish artist Stanislaw Chlebowski, 1878

► За мен той е действително при-виден. Вземете един цар Иван Шишман,, толкова обвиняван от мнозина за това или онова. Според малкото съществуващи извори още от 20-ата си година, когато застава на престола, почти до самия край на своето управление - а то е повече от двайсет години - този цар е непрекъснато на седлото. Явява се ту в Софийско, ту в Панагюрско, легендите посочват негови битки къде ли не... Впрочем това е един от малкото царе, за които има легенди. За Иван Асен II няма. За Иван Александър няма. Но за Иван Шишман има, защото народът го вижда - за пръв път вижда цар с очите си. Изобщо това е епоха, която поражда легенди, за разлика от предишните. Такива легенди имаме за Момчил, за Крали Марко и така нататък.

Тези легенди понякога изглеждат парадоксални, съдейки по това, което знаем за действителните личности. Момчил според изворите дълги години е бил разбойник, организиран походи срещу българските земи, служил на византийците. Крали Марко дори не е български владетел, пък и накрая умира, сражавайки се за османците срещу православния воевода на Влашко...

Не трябва да осъвременяваме нещата. През XIV век хората правят сравнително малка разлика между разбойник, военен предводител и местен владетел. Колкото го Крали Марко, или Марко Кралевич - по произход най-вероятно наистина не е българин, но той попада в среда, изпълнена с българска традиция. По време на своето самостоятелно управление около Прилеп той вероятно не се чувства толкова сърбин, колкото приема онова, което мислят неговите поданици.

Между другото някои хора го мислят за легендарна личност, а той е напълно реална - дори има два запазени негови портрета, от които се вижда, че той изглежда доста добре. Може би и това е една от причините за неговата дивинизация.

Действително Марко загива като османски васал. Но за негово оправдание ще кажа, че почти всички балкански владетели също са османски васали: и византийският император, и цар Иван Шишман, и наследниците на сръбския княз

"Както и никои не е очаквал, че през 971 година Йоан Цимисхий ще пресече Стара планина по време на Страстната седмица. Оказва се, че българите са по-добри християни от византийците..."

Лазар, и босненският бан Тврѣрко, и по-гребните владетели в Черна гора, тогавашната Зета, и в Албания... Такова е мисленето през епохата - с надеждата, че османската мощ няма да възхожда, а ще се сриче, подобно на татарската.

Много историци са изразявали учудване защо първият поход на османците отвъд Стара планина през 1388-1389 не среща повече съпротива. Защо старопланинските крепости и проходи, които толкова столетия са спирали Византия, сега не сработват?

Стара планина има девет прохода между София и морския бряг. При тогавашните средства за комуникация никои не знае откъде ще плъсне поредната вълна. Със сигурност знаем, че е бил защитаван проходът при Ботевград, при Боженишкия Урвич, тъй като за него имаме надпис на севаст Огнян - "аз държах за вярата на Шишмана царя, и много зло патих...". Тоест съпротива е имало. Но походът, за който говорите, е много неочакван - през зимата. Кои прави походи през зимата? Тогавашните действия обикновено започват февруари-март, най-късно април, и завършват с първите летни жеги. Поход през зимата никои не е очаквал. Както и никои не е очаквал, че през 971 година Йоан Цимисхий ще пресече Стара планина по време на Страстната седмица. Оказва се, че българите са по-добри християни от византийците...

Същото е с похода на Али паша, за който споменахте. Той е в самото навечерие на Колежните празници. Българите празнуват, те не очакват нападение през зимата. Този поход минава през Айтоския проход и достига до околностите на Варна и Шумен, където вече няма

Византийското нападение над Преслав през 971, рисунка от хрониката на Йоан Скилицца
Byzantians attack bulgarian capital Preslav in 971, miniature from the Ioannis Skylitzis chronicle

кой да го спре.

Накратко, Търновска България, която държи по-голямата част от тези проходи, като че ли няма потенциал равномерно да ги защитава.

Младата османска държава също преживява един катастрофичен момент в началото на XV век с монголското нашествие, смъртта на султан Баязид и така нататък. Защо този момент не може да бъде използван от балканските християнски държави?

Самият факт, че османската държава претърпява криза, показва, че нейното развитие не е еднозначен възход, че тя не мачка всичко по пътя си, както смятат мнозина. Напротив, тя е пред прага на гибелта през лятото на 1402 година, разпада се първо на три, после на две части. Въпросът ви е много резонен: защо християните не използват тази криза? Моят отговор е много прост: защото те се страхуват, че монголите ще дойдат на Балканите. За да се предпазят от тях, те разчитат да укрепят държавата на един от синовете на Баязид - Сюлейман, и да го използват като щит срещу монголите. Само че през 1403 монголите най-неочаквано се връщат в Самарканд, където Тамерлан умира. Те са свършено непрегсказуеми в своите действия. Но през тази година балканските християни, начело с Византия, предпочитат да укрепят държавата на Сюлейман, а не да я сринат.

Венеция, която е много мощна сила тогава, също би могла да се намеси. Но всъщност няма как: венецианците, които са водещата европейска морска сила, и османците, които са сухопътни, просто няма къде да се сблъскат. Те са като акулата и лъва. Това, което венецианците биха могли, е да блокират проливите. Но не го правят, защото между Венеция и Генуа съществува една изконна вражда, а Генуа държи нос Галата, тоест ключова част от Босфора.

Изобщо ситуацията през XIV век не е като VIII-X век, когато на Балканите има две сили, борещи се помежду си - Византия и България. През XIV век се намесват всички балкански държави; намесва се Венеция, някои западни сили, Савойският граф, кръстоносци и кой ли не. Това е прекалено сложна ситуация, за да има прости решения. ■

Ипотечен кредит **ДОМ ЗА ТЕБ**

лихва
от **3%**

*От Вкъщи
по-хубаво няма!*

- С ниски лихви
- Честен подход и прозрачни условия
- Безплатна имуществена застраховка

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

*5050
www.ccbank.bg

The Twilight of Mediaeval Bulgaria

Prof. Hristo Matanov talks to us about the most obscure period in Bulgarian history, shrouded in mystery

By KONSTANTIN TOMOV / Photography ARCHIVES, KOLELA

Prof. Matanov, in your latest book, “The Twilight of Mediaeval Bulgaria”, you are looking at a period that is not only little known to Bulgarians, but about which there are not many sources either. Why is this so?

The period is indeed poorly studied due to the negativism Bulgarians feel because of this sad turn in the national psychology and historiography. This is why not many focus on it.

The second reason is that in the 14th century there was a hiatus, i.e. a break in the Byzantine historical tradition, on which Bulgarian science of the Middle Ages greatly depends. Were it not for the Byzantine sources, we would perhaps only have known 20 per cent of what we do know, if not even less.

From the mid-14th century until the early 15th century, there was no great Byzantine author to describe these events, which is why we rely on marginalia, letters, sources that are not exactly narratives in the true sense of the word. The historiography of the rising Ottoman Turks was yet to take shape. The first great Ottoman historiographer from the early 15th century, Ali Yazıcioğlu, and then Mehmed Neşri, wrote at a later time and actually based their accounts of these events on people's memories, on hearsay. Hence this lack of sources that is fatal for historical science.

Over the years, Bulgarian historical science has often been satisfied with a kind of chronicle approach, which emphasises events

and dates without trying too much to analyse and link them to other factors – economic, cultural, epidemiological...

Yes, for when it comes to such a fatal event, combined with a lack of sources, people somehow prefer easy answers, easy solutions. And they breed stereotypes. One such stereotype, for example, is the opposition of Bulgaria, torn into three, to the united Ottomans, in which the outcome is perfectly clear. Here we tend to forget that the early Ottomans, too, were not centralised. Or the previously widely-held stereotype about the treacherous role of the tsars and boyars, about the absence of leaders... We also forget, as you mentioned, that in the entire period of invasion the affected Christians, including the Bulgarians, were in the grip of a pandemic. In fact, so were the Ottoman Turks, but this was offset by the constant new waves of settlers who made good the losses of the plague. This created a demographic imbalance between advancing Islam and defending Christianity. I would say, lack of people.

Do we have any idea of the scale of the plague pandemic in the Balkans? In Western Europe, the Black Death of 1348 in some places killed one third of the population, if not more...

There are countless sources in Western Europe, so that the number of deaths is known fairly accurately. One Pope ordered a death count after the first wave, which in 1353 produced the staggering figure of 23.8 million dead, not counting deaths in the Orthodox world.... Europe's entire population at that time was about 75 million.

For Byzantium, Bulgaria, Serbia and the Balkans in general, there are no such sources. We know, however, that the plague raged in these lands, and it would be sheer folly to think that it did not do the same damage as in Western Europe. There is a short Byzantine chronicle that has accurately defined the waves of plague – for it was a pandemic, not just an epidemic. It began in 1347 and ended in the late 15th century. That is, the whole period was pandemic. We more or less know the number of Bulgarians before and after the plague. Actually, after the first wave, i.e. after 1353, until the end of the 15th century, the population remained at the same level, in demographic stagnation.

At what level?

We can judge from the first Ottoman Ciziye register – a document that records only the taxes paid by Christians. Assuming that Bulgaria's area was about 200,000 sq km, and that it also included non-Bulgarians, the total number of Bulgarians came to about 2.5-2.6 million people. Population density was very small. In the region of Dobruja, for example, it was about two people per square kilometre. In Tarnovo Bulgaria – about six people. The density was bigger in Southwestern Bulgaria, about 11 people, but still quite low. In fact, thrice lower than the most densely populated areas in the Balkans, such as the Morava Valley in Serbia or the region of Preveza in present-day Greece.

Part of this stereotype you mentioned is that

tably tempted to lean towards the so-called “alternative history” which naturally has nothing to do with science. But, in this sense, what role did the civil wars in Byzantium in the mid-14th century play in the Ottoman invasion? What would have happened if Byzantium had remained united?

We, the Bulgarians, have to realise that Byzantium was the barrier to the Islamic world in Asia. Not many Bulgarian rulers were aware of this. Tervel was perhaps one of the few who understood that if Byzantium perished, we would come face to face with a completely unpredictable adversary. This is why in 718 he preferred to help the besieged Constantinople, to save Byzantium from the Arab onslaught, so that it would continue to act as a barrier.

In the 14th century it no longer played this role. The civil wars, five in all in that period, also had an impact. Especially the second one, from 1341 to 1347. First, it depopulated Trace – one Byzantine historian still writing at the time called it a “Scythian desert” and a place where cities looked like lone ears after a storm. Second, after 1344 the participants in this war recruited the first Ottoman mercenaries from Asia and they, with their nomadic instinct for conquest, found their way to Europe. In other words, the Ottomans stepped in the Balkans even before they had captured parts of the Gallipoli Peninsula.

the mediaeval Bulgarian empires surrendered to the conqueror without resistance, without even a single big battle like the battles at Kosovo Polje or Chernomen... Is that really true?

First, let me clarify: Chernomen is not a battle. Traditionally, we call it that, but if we gather the bits and pieces of information we have, we are left with the impression that this was a surprise attack on the Christian camp by a single Ottoman detachment which followed it from a distance. There is no traditional battle in which one army faces the other and they fight.

Yes, in the invasion period the Bulgarians did indeed not engage in a general battle for two simple reasons. First, there were not enough people for such a battle. By the way, Byzantium did not engage in one either. Instead, they relied on the defence of different fortresses that were restored – there are reliable archaeological sources for this. Tarnovo, the old mountain strongholds, the castles on the northern slopes of the Rhodope Mountains were restored and guarded by people from the nearby villages. Unfortunately, the authors of this strategy forgot that a fortress, no matter how well equipped, could not possibly stop this type of nomadic invasion.

Incidentally, the fortress garrisons were very modest, not even exceeding 100 men. Therefore, considering this lack of people, the strategy was doomed.

In his book “Europe. A History”, Norman Davies argues that in the 13th and 14th century it was still too early to talk about na-

tional states in Europe, where the sense of community was fostered by the belonging to one feudal lord or another. The exceptions, Davies says, are Bulgaria and Serbia, where the national feeling, the sense of nation, appeared at the earliest. Do you agree?

I think that in the 13th and especially in the 14th century national states started appearing in Western Europe as well. Something like French nationalism even emerged, and we actually know who authored it.

You mean King Philip IV?

Yes, Philip IV, though Guillaume Adam was actually the author of the idea that France should recover the Holy Land, be the dominant force in the Mediterranean...

A mediaeval national conscience did indeed emerge relatively early in Bulgaria – insofar as this term can at all be used. Significantly, it appeared earlier here than in Byzantium, which was dominated by a different ideology. The Byzantines did not work with national concepts, they created communities on the basis of folkdom and religion. In Bulgaria, and later in Serbia, such a national feeling appeared, ideas such as “Bulgarian tsar”, “Bulgarian land”, and so on. Of course, let’s not forget that this was a time without mass communication means, without general conscription – i.e. this idea could not be popularised except among educated people or through the church.

People who are interested in history are inevi-

What did the Bulgarian lands look like economically in the mid-14th century?

Relatively well, considering that they were never leading in Europe. They were always at an average level, which was maintained in the 14th century. We know about this from the accounts of merchants and the fact that Venetians and the inhabitants of Dubrovnik, among others, continued to buy large quantities of wheat from the Bulgarian lands. In other words, these lands continued to be a source of raw materials for the Italian and Adriatic maritime republics. Archaeology, too, shows that craftsmanship was relatively well developed. Bulgaria was well involved in this trade exchange between Southeastern and Central Europe. It exported certain articles and imported weapons. We have miniatures which show that the arms of the Bulgarians at that time came from the West. Bulgaria looked pretty good. The reasons for its fall were not economic.

This period of political decline in Bulgaria was at the same time a period of cultural upsurge, many call it the cultural peak of the Second Bulgarian Empire...

... they call it Silver Age.

Is this a paradox?

No, it is not a paradox. Already Hegel said that the owl of Minerva takes flight at dusk. Political misfortunes prompt intellectuals to think, to write, to create. I can cite the textbook example of Renaissance Italy, which was in political decline and, ▶

► at the same time, in a cultural upsurge.

In Bulgaria in the 14th century, cultural upsurge was part of what the Orthodox world experienced. And it experienced it thanks to hesychasm - a theological doctrine which makes demands on intellectuals. They created a community, amusingly called "Hesychastic International" by some. In Bulgaria, this upsurge was expressed in the works, for example, of the circle around Patriarch Euthymius and his disciples. But this upsurge should not always be assessed positively. According to his Vita, Patriarch Euthymius intended to unify liturgical style and handwritten tradition by destroying all those manuscripts that did not conform to the statues of Jerusalem. This meant the destruction of manuscripts which would have been extremely valuable today.

Nevertheless, hesychasm led to a boom in writing and literature, to an exchange of values... In fact, the Orthodox world – consisting of Byzantium, Bulgaria, Serbia, Wallachia, Moldova and Russia – had never felt more united. Never before had more people travelled from one place to another, never before had more manuscripts been exchanged. And, thank God for that, because a large part of the Bulgarian manuscripts survive in the collections of Wallachia and Moldova, or Russia.

Could Bogomilism, too, have played a role in the 14th century as a teaching which rejects authorities and rather weakens central power?

Frankly, I wonder. I'm not a big fan of Bogomilism, but neither do we have all that much information that it was revived in the 14th century. True, we know that Patriarch Euthymius fought against Bogomilism – perhaps somewhere in the Rhodope Mountains. But the idea of the Ottoman Turks as a divine retribution actually did not derive from the Bogomils. It was an idea of the time's prominent theologians, most of whom were hesychasts. They believed that this punishment had to be endured and not resisted. This gave rise to the apathy sometimes encountered by people who read about this age and this seeming rejection of resistance.

To me it is indeed ostensible. Take a Tsar like Ivan Shishman, for example, so widely accused of this and that. According to the few existing sources, already from age 20, when he ascended the throne, almost to the very end of his rule – and that spanned more than twenty years – this tsar was permanently in the saddle. At times he is seen in the region of Sofia, at times in the region of Panagyurishte, legends speak of his battles in many different places... Actually, he is one of the few tsars of whom legends are told. There are none about Ivan Asen II. There are none about Ivan Alexander. But there are legends about Ivan Shishman because people saw him – seeing a tsar with their own eyes for the first time. In general, this was an age that gave rise to legends, unlike previous ages. There are such legends about Momchil, about King Marko, and so on.

Why did the Christians fail to make use of the 1402 Ottoman crisis? My answer is very simple: because they feared that the Mongols would come to the Balkans

These legends sometimes seem paradoxical, judging by what we know about the real persons. According to the sources, Momchil was a brigand for many years, organizing campaigns against the Bulgarian lands, serving the Byzantines. King Marko is not even a Bulgarian ruler, and in the end he died fighting for the Ottomans against the Orthodox leader of the Wallachians...

We should not put a modern interpretation on things. In the 14th century people made little difference between a bandit, military leader or local ruler. As to King Marko, or Marko Kraljević, he was probably really not Bulgarian in origin, but he found himself in an environment full of Bulgarian tradition. During his independent rule near Prilep he probably did not feel all that Serbian, he simply accepted what his subjects thought.

By the way, some people consider him a legendary figure, but he was quite real – there are even two preserved portraits of him which show that he was quite handsome. Perhaps this is one of the reasons for his divinization.

In reality, Marko died as an Ottoman vassal. But for his justification, I will say that almost all Balkan rulers were Ottoman vassals: the Byzantine Emperor, Tsar Ivan Shishman, the heirs of Prince Lazar of Serbia, Ban Tvrtko of Bosnia, the petty rulers of Montenegro, the then Zeta, and in Albania... Such was the thinking of the age – hoping that the Ottoman power would not spread, but collapse like the Tatar one.

Many historians have wondered why the first Ottoman campaign beyond the Balkan Range in 1388-1389 did not meet with greater resistance. Why did the Balkan fortresses and mountain passes, which stopped Byzantium for so many centuries, failed to do so then?

In the Balkan Range there are nine mountain passes between Sofia and the sea coast. Given the time's means of communication, nobody knew where the next wave would strike. We know for certain that Botevgrad Pass, at Bozhenishki Urvich fortress, was defended for we have the inscription of Sebastos Ognyan: "I held to the faith

of Tsar Shishman and suffered great evil...". In other words, there was resistance. But the campaign you mention was very unexpected – in winter. Who embarks on campaigns in winter? At the time, military operations usually began in February-March, or April at the latest, and ended with the first summer heat. Just as nobody expected John Tzimiskes to cross the Balkan Range during Holy Week in 971. It turns out that the Bulgarians were better Christians than the Byzantines...

The same is true of the campaign of Ali Pasha that you mentioned. It took place on the eve of Christmas. The Bulgarians were celebrating, not expecting an attack in winter. This campaign passed through the Aitos Pass and reached the outskirts of Varna and Shumen, where there was no longer anyone to stop him.

In short, Tarnovo Bulgaria, which held most of these passes, seems not to have had the potential to defend them equally well.

The young Ottoman state also experienced a crisis in the early 15th century with the Mongol invasion, the death of Sultan Bayezid, and so on. Why were the Balkan Christian states unable to take advantage of this?

The very fact that the Ottoman state, too, experienced a crisis shows that its development was not only one of ascend, that it did not crush everything in its path, as many believe. On the contrary, it was on the verge of ruin in the summer of 1402, splitting first into three and then into two parts. Your question is only reasonable: why did the Christians fail to make use of this crisis? My answer is very simple: because they feared that the Mongols would come to the Balkans. To protect against them, they decided to strengthen the state of one of Bayezid's sons, Suleiman, and to use it as a shield against the Mongols. But in 1403 the Mongols unexpectedly returned to Samarkand where Tamerlane died. Their actions were completely unpredictable. Yet in that year, the Balkan Christians, headed by Byzantium, preferred to strengthen Suleiman's state rather than to destroy it.

You would think that Venice, which was a very powerful force at the time, could also have intervened. But actually it could not have: the Venetians who were the leading European maritime power, and the Ottoman land forces simply had nowhere to clash. They were like the shark and the lion. What the Venetians could have done was to block the straits. But they did not because of the age-old hostility between Venice and Genoa, and Genoa held Cape Galata, i.e. a key part of the Bosphorus.

In general, the situation in the 15th century was not as in the 8th-10th centuries, when two powers fought each other in the Balkans – Byzantium and Bulgaria. In the 15th century, all Balkan states were involved; so were Venice, some western powers, the Duke of Savoy, crusaders and sundry others. This was too complicated a situation to warrant simple solutions. ■

ЦКБ Сила
пенсионноосигурително
акционерно дружество

С грижа за вас!

ИЗБЕРИ ПОАД „ЦКБ-СИЛА“: **ПЪРВОТО РЕГИСТРИРАНО В БЪЛГАРИЯ ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО ПРЕЗ ФЕВРУАРИ 1994 Г. КЪМ 30.06.2018 Г. – С 420 ХИЛЯДИ КЛИЕНТИ И НАД 1,2 МИЛИАРДА ЛЕВА УПРАВЛЯВАНИ НЕТНИ АКТИВИ В ПЕНСИОННИТЕ ФОНДОВЕ (ДАННИ НА КФН WWW.FSC.BG). ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ДОБРОВОЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД ОТ МАРТ 1996 Г.**

*Посочените резултати нямат по необходимост връзка с бъдещи резултати.

1113 София, бул. Цариградско шосе 87
Клиентски център - тел.: 0700 11 322, e-mail: office@ccb-sila.com
www.ccb-sila.com

БЪЛГАРСКИТЕ КРЕПОСТИ: ВЪЛШЕБСТВОТО НА УСТРА

България е третата най-богата на археологически паметници страна в Европа. Но защо толкова малко от тях са добре съхранени?

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография КОЛЕЛА

Като брой на археологическите паметници България е третата най-богата страна в Европа, отстъпвайки само на Италия и Гърция.

Но удивително малко от тях са запазени в цялостния си вид до наши дни. Ако не броим, разбира се, спорни съвременни достроявания като Царевец или Цари Мали Град.

ДНЕШНОТО НИ ПЪТЕШЕСТВИЕ в поредицата "Българските крепости" ще ни отведе до една от най-добре съхранените рогопски твърдини: Устра, над джебелското село Устрен в Източните Родопи.

От Кърджали до Устрен ще ви отведе добър асфалтов път. Километър преди селото обаче трябва да последвате кафявата табела и да се отклоните надясно. Тук вече вместо асфалт има само опасно остри камъни, макар че трийсетсантиметровият просвет на нашия Volkswagen Touareg не се затруднява особено с тях.

СЛЕД ОКОЛО 4 КИЛОМЕТРА пътят ще ви отведе до ремонтираната наскоро хижа Устра. Оттук до крепостта вече вървите пеш, осланяйки се на услужливите, макар с малко загадъчен правопис надписи.

След двайсетина минути катерене по стръмния склон най-после се озоваваме под крепостта.

УСТРА Е ПОСТРОЕНА ОТ ВИЗАНТИЯ в зората на X век и според някои сведения съвсем скоро след това е завладяна от войските на цар Симеон. При наследника му Петър отново е византийско владение. Оттам нататък сведенията са оскъдни. Има спекулации, че е била във властта на Иван Асен II, но те не са доказани. В една византийска хроника четем само, че през 1254 година жителите на крепостта, които хронистът нарича "единородци с българите", предали укрепението на цар Михаил II Асен.

"ГРАНИЧНИТЕ КРЕПОСТИ СА, така да се каже, с двойно предназначение", коментира проф. Христо Матанов, един от водещите български специалисти по история на Византия и от съвсем малкото изследователи, задълбочили се в мрачния период на османските нашествия и края на Втората българска държава. "Тези крепости твърде често минават от една ръка в друга, следователно еднакво добре служат както на българи, така на византийци, турци и на всеки, който ги владее".

КАТО КАЗАХМЕ "една от най-добре съхранените", не очаквайте чудеса. От дългата някога 113 метра крепостна стена са оцелили отделни фрагменти. От триетажните наблюдателни кули стоят само основите. Жилищните помещения и цистерните ►

BULGARIAN CASTLES: ENCHANTING USTRA

Bulgaria ranks third in Europe in the number of archaeological monuments. But why are so few of them well preserved?

By KONSTANTIN TOMOV / Photography KOLELA

In the abundance of archaeological monuments, Bulgaria is third in Europe, right behind Italy and Greece.

Yet surprisingly few of them have been preserved in their entirety until today. Not counting, of course, arguable modern restorations such as those done in Tsarevets or Tsari Mali Grad.

TODAY, OUR TRIP in the Bulgarian Castles series takes us to one of the best preserved strongholds in the Rhodope Mountains: Ustra, above the village of Ustren in the Eastern Rhodopes.

A good asphalt road leads from Kardzhali to Ustren. About a kilometre before the village, however, we have to turn right at the brown signpost. Here the asphalt is replaced by dangerously sharp stones, although the 30-cm ground clearance of our Volkswagen Touareg is not particularly bothered by them.

AFTER ABOUT 4 KM, the road reaches the recently renovated Ustra chalet. From here we have to continue to the castle on foot, relying on the helpful, though somewhat oddly spelled signs.

After about 20 minutes of climbing the steep slope, we finally reach the foot of the castle.

USTRA WAS BUILT IN BYZANTINE TIMES, in the early 10th century, and, according to some information, was soon captured by the armies of Tsar Simeon. During the reign of his successor, Tsar Peter, the castle reverted to Byzantium. Not much is known after that. Some believe that it was held by Tsar Ivan Asen II, but there is no real proof. A Byzantine chronicle only tells us that in 1254 the inhabitants of the castle, which the chronicler calls "compatriots of the Bulgarians",

surrendered the stronghold to Tsar Mihail II Asen.

"BORDER FORTRESSES have a dual purpose, as it were," says Prof. Hristo Matanov, one of the leading Bulgarian experts on Byzantine history and one of the few historians to study the dark period of the Ottoman invasions and the end of the Second Bulgarian Empire. "These fortresses very often passed from one hand to another, thus serving equally well both Bulgarians and Byzantines, Turks and anyone who controlled them."

THOUGH WE SAID "one of the best preserved ones", don't expect any miracles. Only the odd fragment remains from the once 113-metre long fortress wall and only the foundations of the three-storey watchtowers are still visible. The living quarters and tanks are well defined, but empty.

STILL, THIS IS ENOUGH to imagine what Ustra must have looked like during the Bulgarian Golden Age, as a desperate and last Byzantine sentinel before the onslaught of Simeon the Great. Its walls were almost three metres thick and rose to a height of eight metres in some places.

Actually, a trip to this place is worthwhile even just for the views. At an altitude of 1,114 metres, Ustra is probably the highest lying fortress in Bulgaria, and from its walls you can see the Eastern Rhodope Mountains in all their splendour. If you look in the direction of Dzhebel, you will also see the nearby Mal Asar fortress.

"At that time, rivers were the main roadways – those unfamiliar with the Roman road network used the riverbeds," Prof. Matanov explains. "The fortresses which protected the river valleys

were built to dominate the landscape and had a visual link between them. That is to say that if an enemy appeared near today's town of Gotse Delche, for example, the system of fortresses noticed him and sent smoke signals that reached Sofia in a few hours... The same was true of the castles on the Rhodope Mountain slopes."

AFTER THE OTTOMAN CONQUEST, however, this warning system was abandoned and fortresses disappeared from the maps. Why did they, after serving both Byzantines and Bulgarians so well, become unnecessary to the Ottomans? According to Prof. Matanov the explanation is simple. "Once Pax Ottomanica, i.e. the Ottoman Empire, was established, many of these fortresses became redundant and were neglected, or else parts of them were reused for other buildings. In other words, they were either destroyed or left to crumble, or they were deliberately plundered as building material."

ONLY FORTRESSES on strategic roads survived. But even their function was to demonstrate the presence of power to the local population rather than to stop invaders. A good example is the fortress in Vranje, present-day Serbia, where during that period the garrison consisted of gypsy musicians who had to blow their trumpets every two hours to alert the population that the authorities were nearby.

"In general, inland fortresses have been destroyed," Prof. Matanov says. "Some wonder today why there are almost intact castles in Switzerland, France or Germany, while here they are destroyed – this is the reason: they happened to be located in the interior of an empire that no longer needed them." ■

гори и само заради гледките. На 1114 метра надморско равнище, Устра е може би най-високата крепост в България, и от стените ѝ можете да видите Източните Родопи в цялата им прелест. Ако се вгледаме в посока Джебел, ще различим и съседната крепост Маласар.

"В онази епоха реките са били основни пътни артерии - онези, които не познавали римската пътна мрежа, ползвали речните корита", обяснява проф. Матанов. "Крепостите, които защитават речните долини, са построени така, че да доминират в пейзажа и да имат визуална връзка помежду си. Тоест ако някой противник стъпи в района на днешния Гоце Делчев, да кажем, системата от крепости го забелязва, подава гимни сигнали, които за няколко часа могат да стигнат до София... Същото важи и за крепостите по склоновете на Родопите.

СЛЕД ОСМАНСКОТО ЗАВОЕВАНИЕ обаче тази предупредителна система е изоставена, и крепостите изчезват от картите. Защо те, които са служили толкова добре на византийци и българи, се оказват ненужни за османците? Според професор Матанов обяснението е просто. "Когато вече се установява Рах Отманиса, тоест Османската империя, много от тези крепости стават излишни и са занемарени, или пък са използвани вторично за строежи. Тоест те или се разрушават, или се саморазрушават, или умислено се разграбват строителният материал, който съдържат".

ОЦЕЛЯВАТ само крепостите по стратегическите пътища, но и тяхната функция вече е по-скоро да демонстрират присъствието на властта пред местното население, отколкото да спират нашественици. Добър пример е крепостта във Враня, днешна Сърбия, където в този период гарнизонът се състоял от... цигани-музиканти, които на всеки два часа трябвало да надуват тръбите, за да чува населението, че властта е наблизо.

"В общи линии крепостите във вътрешността са разрушени", казва Христо Матанов. "Някои се чудят днес защо в Швейцария, Франция или Германия има почти непокътнати замъци, а тук са разрушени - ето това е причината: те се оказват във вътрешността на една империя, която вече няма нужда от тях". ■

► са добре очертани, но празни.

И ВСЕ ПАК ТОВА Е НАПЪЛНО гостатъчно, за да си представим как е изглеждала Устра през българския Златен век, като отчаян и последен византийски страж пред напора на Симеон Велики. Стените са били почти три метра дебели и на места са се издигали на осем метра. Впрочем разходката готук си заслужава

Новият Touareg:
по непристъпните върхове
на владетелите

Volkswagen

НАПУК НА ГРАВИТАЦИЯТА

Сблъсъкът на най-мощното BMW X3 и Alfa Romeo Stelvio само затвърждава правотата на сър Исак Нютон

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография КОЛЕЛА

И при автомобилите, както и при облеклата, почти всичко е циклично: нещо става модерно, след това отшумява, после пак го преоткриваме. Само едно нещо никога не излиза от мода - законите на Нютон.

Голямата маса и високият център на тежестта нарушават динамиката - и това никога няма да се промени, колкото и да се напъват инженерите.

Но въпреки това те не спират да се опитват. Днес ще тестваме два от по-пресните им опити да направят от охранените кросоувъри истински спортни машини. Новото BMW X3 M40i срещу Alfa Romeo Stelvio.

ДВИГАТЕЛИТЕ

Веднага трябва да си признаем, че двамата ни състезатели далеч не са в една и съща категория. С двулитровия си турбо-бензин и 280 коня мощност това Stelvio в никакъв случай не е бавно. Но и не е конкуренция за шестте цилиндъра и 354-те коня на BMW-то. Проблемът е, че в гамата си Alfa няма отговор на M40i. Има, разбира се, Quadrifoglio, с 510 коня и мотор от Ferrari. Но ще изкачаме игната пролет да се появи истинското чистокръвно X3 M, за да има честна битка.

Междувременно това си остават две от

най-добрите предложения на пазара, ако искате трудната комбинация от висока позиция на седене и пъргавина в завоите.

НА ПЪТЯ

Това M40i е кола от линията M Performance - тоест по средата между истинските M-машини и реговите BMW. Сnižеното окачване идва от M Sport, но не и двигателят. В завоите M40 влиза уверено и почти без накланяне. Но през цялото време ще усещате как неговите 1900 килограма напират да последват Нютон. Иначе ускорението е удивително за такава грамада - и ако вклю-

Alfa Romeo Stelvio

1993

куб. см работен обем
cub cm capacity

280

к. с. максимална мощност
hp max power

415

Нм максимален въртящ момент
Nm max torque

5.7

секунди 0-100 км/ч
seconds 0-100 km/h

BMW X3 M40i

2998

куб. см работен обем
cub cm capacity

354

к. с. максимална мощност
hp max power

500

Нм максимален въртящ момент
Nm max torque

4.8

секунди 0-100 км/ч
seconds 0-100 km/h

чете на спортен режим, е съпроводено с приятно ръмжене и припукване.

При Stelvio няма чак такива ефекти, макар че италианците са успели да измъкнат от двулитровия си мотор с трийсетина коня повече, отколкото дава двулитровият на BMW. Най-доброто качество на тази Alfa е нейната изгивост. Воланът е бърз и прецизен, колата се усеща удивително жизнерадостна, макар и тя да тежи над тон и осемстотин. И Alfата, и X3 ползват един и същи осемстепенен автоматик от ZF, който е безупречен.

Все пак това Stelvio не е за писти. В остриите завои се накланя осезаемо, а при рязко спиране има склонност да потапя носа. Ако не се престаравате обаче, Alfата е чисто удоволствие за каране.

ИЗВЪН ПЪТЯ

Шегуваме се, разбира се. Няма и най-малък шанс някога да се озовете извън пътя с точно тези две машини. Просветът им е съвсем приличен - 204 милиметра за BMW и 207 за Alfa. И двете имат задвижване на ►

In Defiance of Gravity

The showdown between the most powerful BMW X3 and the Alfa Romeo Stelvio only confirms that Sir Isaac Newton was right

By KONSTANTIN TOMOV / Photography KOLELA

With cars, as with clothes, almost everything is cyclical: something is suddenly all the rage, then stops being trendy, and then we rediscover it again. Only one thing never goes out of fashion – Newton's laws.

Big mass and a high centre of gravity disturb dynamics – and this will never change, regardless of how hard engineers try.

Yet despite this, they never stop trying. Today we are testing two of their more recent attempts to turn the bulky crossovers into real sports cars. The new BMW X3 M40i versus the Alfa Romeo Stelvio.

THE ENGINES

Let it be said straight away that our two contenders are by far not in the same class. With its 2-litre turbocharged petrol and 280 horsepower, Stelvio

is by no means slow. But it can't compete with the BMW's six cylinders and 354 hp. The problem is that Alfa has no answer to the M40i in its range. It does, of course, have the Quadrifoglio, with 510 hp and a Ferrari engine. But we'll wait until next spring for the true purebred X3 M to appear to make it a fair battle.

Meanwhile, these are still two of the best offers on the market if you want the tough combination of high seating position and agility in the turns.

ON THE ROAD

This M40i is a car in the M Performance line – i.e. midway between the real M-machines and the regular BMWs. The lowered suspension is taken from the M Sport, but not the engine. The M40 takes the turns with confidence

and almost no body lean. But all the time you will feel how its 1,900 kg are trying to follow Newton. Otherwise, the acceleration is amazing for such huge bulk – and if you switch to Sport mode, it is accompanied by a pleasant growl and bark.

There are no such effects in the Stelvio, even if the Italians have managed to get some thirty hp more out of their 2-litre engine than the 2-litre BMW. The best feature of this Alfa is its playfulness. The steering wheel is fast and precise, the car feels amazingly buoyant, despite weighing over 1.8 tonnes. Both the Alfa and the X3 use the same eight-speed ZF automatic transmission, which is impeccable.

Nevertheless, this Stelvio was not made for race tracks. It leans perceptibly in sharp turns and sudden braking makes it dip its nose. If you don't overdo it, however, the Alfa is pure pleasure to drive.

OFF ROAD

We're joking, of course. There's not even the slightest chance of you ever going off-road with these two machines. Their ground clearance is quite decent - 204 mm for the BMW and 207 mm for the Alfa. Both have four-wheel drive. But just looking at the decorative aprons, diffusers, and so on, you'll know that you won't venture into the mud. At most, you might muster enough courage for a summer outing in the mountains.

DESIGN

Usually, the most sophisticated versions try to stun you with spoilers, wheel arches and all sorts of other unnecessary trims. This M40i is an exception – the differences between it and the regular X3 are discreet and well-judged. They include a revised rear bumper with diffuser, two sport exhausts and blue painted brake calipers.

Design is one of Stelvio's strong points - although the front seems too aggressive to us, clearly targeting the American clients the brand is trying to win back.

INTERIOR

If you're looking for glamour and exotic toys, you had better look elsewhere. BMW has long been staking on an unobtrusive, practical interior that does not detract your attention too much from the most important thing – i.e. driving. The materials are excellent both to the eye and to the touch.

The Alfa is a bit more elegant, as you'd expect from the Italians. But the approach is actually very similar to that of BMW. The infotainment system with its rotary dial strongly resembles that of the Bavarians – and no wonder, since both are actually a Magneti Marelli product. They are intuitive and do not distract you unnecessarily.

When it comes to practicality, the new X3 has a much longer wheelbase than the old one, and interior space is abundant. The boot's 550 litres seem more than enough.

The Stelvio is a few centimetres shorter, meaning less space in the back, but it won't cause you any discomfort either. The boot holds 525 litres. There are some typically Italian minor misconceptions – for example, the paddle shifters are so big as to make use of the turn signals difficult, and the rear camera image is projected on only part of the screen. But in general, these are two comfortable and practical cars.

PRICE

Practical, until you take a look at the price, of course.

This Stelvio with 2-litre petrol, leather interior, 20-inch alloy wheels, rear camera and automatic lights will cost you about 116,000 leva.

The base X3 starts at 85,000 leva, which is acceptable. But our M40i raises the bar to 135,200 leva, just 200 leva less than its diesel counterpart.

Any ordinary wagon will give you more for less money. Here you're paying for fashion. The Stelvio is a good choice if you want to stand out from the grey crowd of the German premium. The M40i is a good choice if you want a really fast SUV that is heard from afar.

But if you want to give good old Isaac Newton his due, you had better narrow your choice to the Giulia. Or the 3 Series. ■

DENTAL CLINIC EO Dent

ДЕНТАЛЕН ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ

Подарете си красива усмивка в ЕО Дент и решете своите проблеми със зъбите за една седмица в България. Цялостна грижа - от изобелване до имплантология, 3D диагностика, лечение с лазер, фасети и циркониеви конструкции. В ЕО Дент можете да заспите (със специална упойка-седация) и да се събудите с преобразена усмивка.

Всичко това е реалност в дентални клиники ЕО Дент. 15 години опит, доверие и сигурност!

ЕО Дент е клиниката, която преобрази усмивките на много известни личности - Силвестър Сталоун, Йордан Йовчев, Катерина Евро, Татяна Лолова, Николета Лозанова и много други.

DENTAL TOURISM IN BULGARIA

Treat yourselves to a beautiful smile at EO Dent and find a solution to your teeth problems during one week in Bulgaria.

Complete care for your smile - from teeth whitening to implant dentistry, 3D diagnostics, laser treatment, veneers and zirconia constructions. In EO Dent you can fall asleep (with special anesthesia) and wake up with transformed smile.

All this is reality in the EO Dent dental clinics. Many years of experience, confidence, and security.

EO DENT is the clinic that has transformed the smile of many celebrities - Silvester Stallone, Yordan Yovchev, Katerina Evro, Tatyana Lolova, Nikoleta Lozanova and many others.

DEDICATED TEAM

INDIVIDUAL APPROACH

UNFORGETTABLE MEMORIES

★★★★★
GRAND HOTEL & SPA
PRIMORETZ
SINCE 1959

DESTINATION
BURGAS
SEA GARDEN

WE ORGANIZE EVENTS
YOU GET UNRIVALLED
EXPERIENCE!

◆ WWW.HOTELPRIMORETZ.BG ◆

3000 M² / SPA / WELLNESS
DESTINATION BURGAS

+359 56 812345 info@hotelprimoretz.bg

► четирите колела. Но само като погледнете декоративните пресилки, дифузори и прочие, ви става ясно, че няма да посмеете да атакувате калта. Най-много да ви стигне куражът за летен излет в планината.

ДИЗАЙНЪТ

Обикновено най-наточените версии се мъчат да ви извадят очите със спойлери, джанти и какви ли не други ненужни украшения. Това M40i е изключение - разликите между него и обикновеното X3 са дискретни и добре премерени. Те включват преработена задна броня с дифузор, два спортни ауспуха и боядисани в синьо спирачни апарати.

Дизайнът е един от силните козове на Stelvio - макар предницата да ни се струва прекалено агресивна, явно насочена към американски клиенти, които марката се опитва да спечели отново.

ВЪТРЕ

Ако искате блясък и екзотични изграчки, потърсете гругаге. В BMW от много години залагат на приглушения, практичен интериор, който да не ви отвлича прекалено много от най-важното - тоест от карането. Материалите са отлични и на вид, и на пипане.

При Alfa откриваме малко повече елегантност, както предполага италианският стил. Но всъщност подходът е много близък с този на BMW. Информационната система с въртящия се контролер силно напомня тази на баварците - и нищо чудно, защото и двете всъщност са продукт на Magneti Marelli. Интуитивни са и не ви разсейват излишно.

Колкото до практичността, новото X3 е с госта по-дълго между осие от старото, и мястото вътре е в изобилие. 550-те литра на багажника ни се струват предостатъчни.

Stelvio е с няколко сантиметра по-късо и съответно мястото на задните седалки е по-малко - но също няма да ви създаде неудобства. Багажникът побира 525 литра. Има някои типично италиански гребни недомислия - например перата за смяна на предавката са толкова големи, че ви пречат да ползвате мигача, а образът от задната камера се прожектира само върху част от екрана. Но като цяло това са два удобни и практични автомобила.

ЦЕНАТА

Практични, докато не погледнете цената, разбира се.

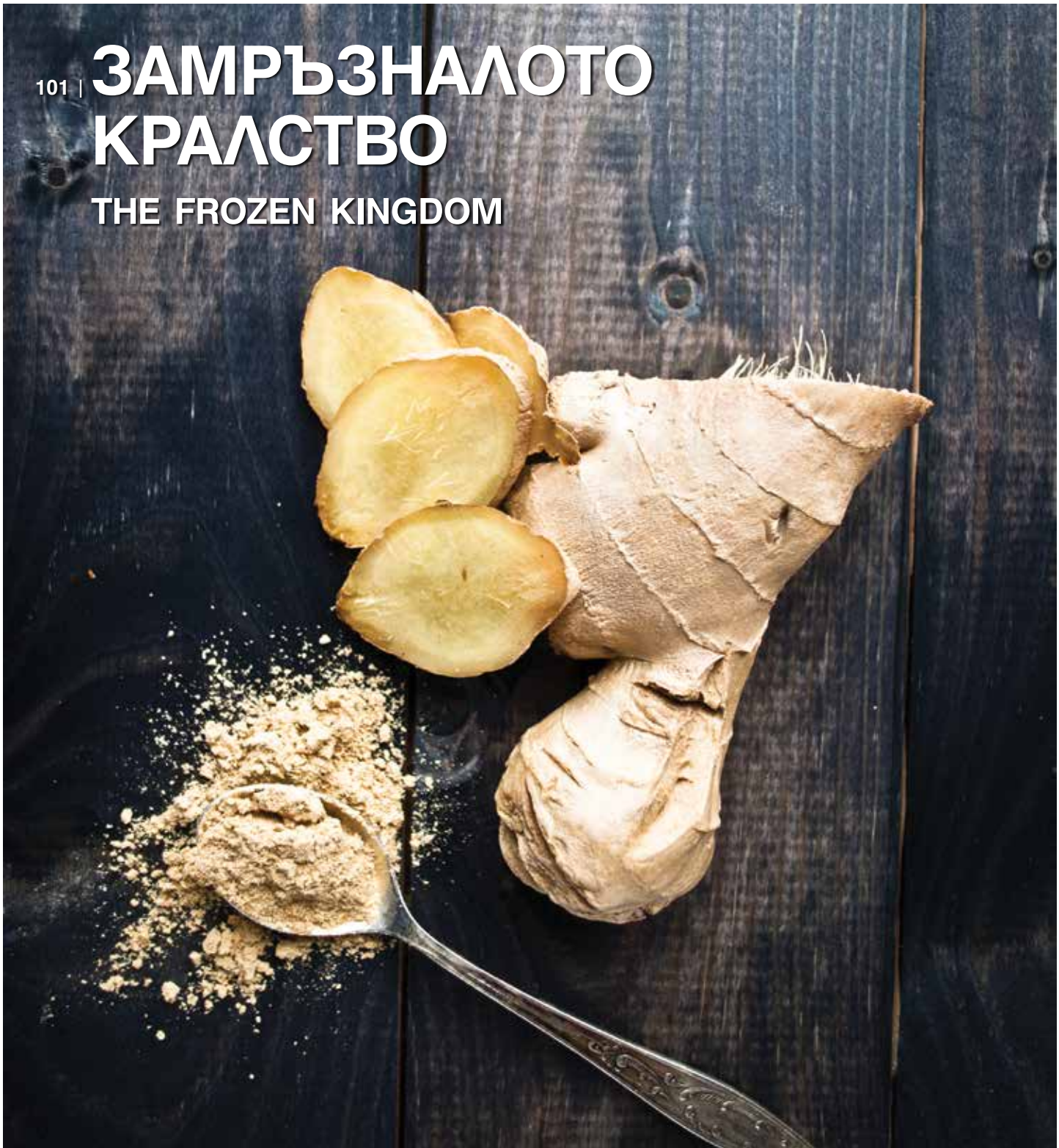
Подобно Stelvio с двулитров бензин, с кожен салон, 20-цолови джанти, задна камера и автоматични светлини ще ви струва 116 000 лева.

Най-базовото X3 започва от 85 000 лева, което е приемливо. Но нашето M40i вдига летвата до 135 200 лева, само с 200 лева погизеловия си аналог.

Всяко обикновено комби ще ви даде повече просто за по-малко пари. Тук доплащате заради модата. Stelvio е добър избор, ако искате да се отличавате малко от сивата тълпа на германския премиум. M40i е добър избор, ако искате наистина бързо и чувашо се отдалеч SUV. Но ако искате да отгледете гължмото на добрия стар Исак Нютон, по-добре свежете избора си до Giulia. Или Трета серия. ■

101 | **ЗАМРЪЗНАЛОТО
КРАЛСТВО**

THE FROZEN KINGDOM

90 | **ЗОНАТА НА ЗДРАЧА**
TWILIGHT ZONE

110 | **ЧАЙ В ПУСТИНЯТА**
TEA IN THE DESERT

АФИШ

Събитията
и нещата, за
които ще се
говори през
октомври

КОНЦЕРТ

JETHRO TULL // Кръстена на изобретателя на редосеялката, Jethro Tull винаги е била сред най-оригиналните групи в и без това пълноценно поле на прогресивния рока. Носители на Грамми (за... хевви-метъл, спечелена в конкуренция с Metallica), Йън Андерсън и компания са възрожденци на поколения музиканти - от Iron Maiden и Pearl Jam до Джо Бонамаса и Dream Theater, а Ник Кейвъ дори кръсти единия си син Джетро в тяхна чест. Концертът в НДК е част от турнето за 50-годишния юбилей на групата.

17 октомври, НДК, София

КИНО

ПЪРВИЯТ ЧОВЕК // Да филмираш историята на първия човек, стъпил на Луната, само по себе си е предизвикателство. Фактът, че със задачата се захваща Деймън Шазел, който създаде получили 6 награди „Оскар“ „Ла Ла Ленд“, както и госта провокативния „Камшичен удар“, означава да очакваме много. Райън Гослинг е в ролята на Нийл Армстронг в период от 8 години, в които той се готви за знаменателния полет. Партнерът му Клеър Фой, Кайл Чанглер, Джон Бърнтал.

От 12 октомври по кината

СПЕКТАКЪЛ

ФАЛШИВ ГЕРОЙ // Държавната опера „Русе“ се е заела да направи спектакъл по най-популярните песни на Тодор Колев в нов аранжимент, с участието на Русенската филхармония, бенда на Мишо Йосифов и Ангел Заберски, както и Ненчо Балабанов, Поли Генова, Димо от ПИФ и Хилда Казасян. Благодарение на мултимедия покойният Тодор Колев остава в центъра на спектакъла с кадри от „Опасен чар“, „Двойникът“, „Господин за един ден“ и други.

11 октомври, НДК, София

EN

CONCERT

JETHRO TULL // Named after the inventor of the seed drill, Jethro Tull has always been among the most original bands in the already motley field of Progressive rock. Grammy Award winners (for... Heavy metal, won in competition with Metallica), Ian Anderson and company are inspirers of generations of musicians - from Iron Maiden and Pearl Jam to Joe Bonamassa and Dream Theater, and Nick Cave even named one of his sons Jethro in their honour. The concert in the National Palace of Culture is part of the tour for the 50th anniversary of the band.

17th of October, National Palace of Culture, Sofia

CINEMA

FIRST MAN // Turning the history of the first man who set foot on the Moon into a movie, is in itself a challenge. The fact that the task is undertaken by Damien Chazelle, who created the 6 Oscar Awards winning „La La land“, as well as the quite provocative „Whiplash“, means we are to expect a lot. Ryan Gosling is in the role of Neil Armstrong in a period of 8 years, during which he is preparing for the remarkable flight. His partners on screen are Claire Foy, Kyle Chandler, Jon Bernthal.

In cinemas 12th of October

SPECTACLE

FALSHIV GEROY (FALSE HERO) // The Ruse State Opera has undertaken to make a spectacle based on the most popular songs of Todor Kolev with a new orchestrate, with the participation of the Ruse Philharmonic Orchestra, Misho Yosifov's and Angel Zaverski's band, as well as of Nencho Balabanov, Poli Genova, Dimo from PIF and Hilda Kazasyan. Thanks to multimedia the late Todor Kolev remains in the centre of the spectacle with sequences from „Opasen char“ (Dangerous Charm), „Dvoynikat“ (The Counterpart), „Gospodin za edin den“ (King for a Day) and others.

11th of October, National Palace of Culture, Sofia

Events and
things that
will be
discussed in
October

POSTER

ГОЛЯМ ЕКРАН

СИНЕЛИБРИ // Фестивалът, който обединява киното и литературата, се състои за четвърти път. Програмата е пъстра и богата - новият филм на Тери Гилиъм, бразилска, аржентинска, японска, ирландска и финландска гала, панорама на Бергман, както и срещи с някои от най-изявените съвременни писатели. Сред тях са Йън Макъюн, Херман Кох и Давид Фоенкинос, които са в журито на конкурсната програма.

10 - 24 октомври, София, Пловдив, Варна, Габрово, Търговище, Стара Загора, Велико Търново, Благоевград, Каварна и Враца

КНИГА

ИНФОРМАТОРИТЕ НА СТАЛИН // Дейвид Далин е американски равин и историк, специализирал се в новата история на Русия и СССР. "Информаторите на Сталин" е трезво и изключително богато подкрепено с документи изследване на историята на съветския шпионаж от 20-те до 50-те години, прегледно подредено хронологично и по дългажи. Съветската разузнавателна система е вероятно по-голяма от всички други, взети заедно - макар и невинаги много ефективна, смята Далин.

Издателство Хермес

ФЕСТИВАЛ

ПЛОВДИВ ДЖАЗ ФЕСТ // Две големи имена в съвременния джаз са част от програмата на пловдивския музикален фестивал, който тази година е част от програмата на „Пловдив – Европейска столица на културата 2019“. Бразилската певица и пианистка Елиан Елиас открива събитието с нежния си и изключително приятен латино джаз. Един от най-добрите саксофонисти на света в последните десетилетия – Ян Гарбарек пък свири в закриващата вечер, като излиза на сцената със знаменития перкусионист Трилок Гурту.

*31 октомври – 3 ноември,
Дом на културата, Пловдив*

EN

BIG SCREEN

CINELIBRI // The festival, which unites cinema and literature, marks its fourth edition. The program is colorful and rich - Terry Gilliam's new film, Brazilian, Argentine, Japanese, Irish and Finnish galas, Bergman's panorama, and meetings with some of the most prominent contemporary writers. Among them are Ian McEwan, Herman Koch and David Foerkins, who are part of the festival's jury.

10 - 24 October, Sofia, Plovdiv, Varna, Gabrovo, Targovishte, Stara Zagora, Veliko Tarnovo, Blagoevgrad, Kavarna and Vratsa

BOOK

STALIN'S INFORMERS // David Dalin is an American rabbi and historian, specialized in the recent history of Russia and the USSR. "Stalin's Informers" is a sensible and extremely richly supported with documents research of the history of the Soviet espionage from the 20s to the 50s, perspicuously arranged chronologically and in length. The Soviet intelligence system is probably larger than all others, taken together - although not always very effective, Dalin thinks.

Hermes publishing house

FESTIVAL

PLOVDIV JAZZ FEST // Two big names in modern Jazz are a part of the programme of the Plovdiv music festival, which this year is a part of the programme of „Plovdiv - European Capital of Culture 2019“. The Brazilian singer and pianist Eliane Elias is opening the event with her tender and exceptionally pleasant Latin jazz. And one of the best saxophonists in the world in the last decades - Jan Garbarek will be playing during the closing evening, when he will be appearing on stage with the famous percussionist Trilok Gurtu.

31st of October – 3rd of November, House of Culture, Plovdiv

Текст: КРИСТИНА НИГОСОЯН / ВЪ: КРИСТИНА НИГОСОЯН

ЗОНАТА НА ЗДРАЧА

От Бузлуджа до Чернобил и от костените църкви до пенсионерското убежище на г-р Менгеле - 10 от най-зловещите места на планетата според The Inflight Magazine

Текст КРИСТИНА НИГОХОСЯН
Фотография SHUTTERSTOCK

КОСТНИЦАТА В СЕДЛЕК (Чехия). Този католически храм всява ужас още от пръв поглед – изграден е от костите на близо 70 хиляди души. Успокояващото в случая е, че повечето от тях сами са пожелали тленните им останки да са тук. През XIII век абатът на местния цистерциански манастир заминал за Светите земи и се върнал с малко пръст от Голгота, която разпръснал над гробището. Само дни по-късно десетки местни заявили желание това да е мястото за вечния им покой. И така векове по-късно хиляди покойници се „установили“ в Седлек, а през 1870 гърводелецът Франтишек Ринт получил задачата да изгради по артистичен начин настоящия параклис от... костите им.

ПРИПЯТ (Украйна). Това вероятно е най-известният изоставен град в света – и един от най-кратко съществувалите, едва 16 години. Основан е през 1970, а почти 50-те му хиляди жители са евакуирани напълно след чернобилската катастрофа от 26 април 1986. Сега пустеещите училища, болница, спортни зали, фабрики, детски площадки представляват призрачна картина от недалечното съветско минало. Желаящи да посетят мястото не липсват и няколко украински фирми предлагат турове в района. Нивото на радиация е спаднало значително от средата на 80-те, но въпреки това имайте едно наум, ако сте се запътили натам.

БУЗЛУДЖА (България). Решението за изграждане на Дом-паметник на Българската комунистическа партия е взето през 1971, а три години след това започва и строежът. Архитектурният проект е на колектив с ръководител арх. Георги Стоилов, а ироничното е, че сградата в чест на БКП досага напомня на друга, проектирана от ▶

► небезизвестния Франк Лоуи Райт за Гръцката православна църква в Уисконсин. Дом-паметникът има кратък живот – завършен е през 1981, за да бъде изоставен при падането на режима през 1989. Оттогава се руши, разграбва, а огромната петолъчка на тавана е обстрелвана заради рубините, от които се вярва, че е направена. През 2011 Бузлуджа е прехвърлен на Българската социалистическа партия безвъзмездно, но решението е отменено през 2017, когато паметникът остава отговорност на българската държава.

НЛО КЪЩИТЕ В САНЖИ (Тайван). Погобите на летящи чинии сгради са строени през 1978 с идеята да бъдат почивен комплекс, най-вече за американски туристи. Две години по-късно проектът е изоставен, уж заради недостатъчен бюджет. Според мълвата обаче няколкото самоубийства и автомобилни катастрофи на хора, свързани със строежа, се дължат на разрушената по погрешка статуя на китайски дракон, което пък довело до ужасяваща фън шуи енергия на мястото. Друга легенда твърди, че курортът бил проектиран върху някогашно гробище. Каквато и да е истината, през 2010 местните власти разрушават напълно постройките за ужас на хилядите хора, събрали петиция против унищожаването им.

ЗАПАДНИЯТ КЕЙ, БРАЙТЪН (Англия). Построен през 1866 като място, където жителите на града да се забавляват и да се любуват на морето, западният кей на Брайтън е дълъг над 300 метра. На времето в него е имало концертна зала, а с годините към нея са достроявани нови постройки, отново с атракционна цел. Всичко приключило през 1975, когато местните власти решили, че нямат средства да поддържат съоръжението и го затворили. Сега от него е останало единствено скелето.

ЛЕРИ КАВУР (Италия). Малкото изоставено градче се намира в община Трино на италианската област ПиEMONт. През XV век мястото било много оживено – то не само давало дом на няколко религиозни ордена, но и било голям земеделски център. Попаднало за кратко в ръцете на Наполеон, след което минало под опеката на Микеле Бензо, маркиз ди Кавур, откъдето идва и името му. До средата на XIX век селцето процъфтявало, но след това постепенно започнало да замира, а от 60-те години на миналия век е напълно необитаемо.

МЕЖДУНАРОДНО ЛЕТИЩЕ НИКОЗИЯ (Кипър). Строено през 30-те години на XX век, летището става основен център за въздухоплаването на Кипър в следващите няколко десетилетия. В началото на 70-те

Прият
Priyat

е основно модернизирани, но само 4 години по-късно, след турската инвазия в северната част на острова, летището се оказва в демилитаризираната зона, която разделя Кипър на гръцка и турска част. Оттогава е оставено на произвола на стихиите, като само част от сградите му се ползват от миротворческите сили на ООН в Кипър.

ПЕЩЕРАТА НА КРИСТАЛНИТЕ ГРОВОВЕ (Белиз). Наричана на местния език Actun Tunichil Mucnal, пещерата е близо до град Сан Игнасио в централноамериканската държава. Прочута е с множеството останки от цивилизацията на майте – керамика, каменни изделия и... скелети. Най-известният е „Кристалната девица“, принадлежал на 13-годишно момиче, принесено в жертва в пещерата. Намерени са още детски скелети, както и съдове за свещени обреди. Интересното около човешките останки е фактът, че повечето са се калцирали и на вид напомнят кристал, откъдето идва и името.

БОЛНИЦАТА ХЕЛИНГЛИ (Англия). Историята на това място започва през 1898, когато в околностите на град Хелингли в графство Съсекс е построен един от най-

големите приюти за психиатрично болни в страната. Болницата е толкова внушителна по мащаб, че разполага дори със своя собствена железница. През 1994 обаче основната сграда е затворена заради липса на пациенти. Оттогава болницата се руши и разграбва. Което не пречи на любителите на филми на ужасите да я посещават почти като свещено място.

КАНДИДО ГОДОЙ (Бразилия). На пръв поглед в този град на границата с Аржентина няма нищо зловещо. Докато не научите, че тук 10% от новородените са близнаци, почти половината от които – еднояйчни. Обяснението се търси във факта, че градът е основан най-вече от емигранти от областта Хунсрюк в Германия, известна с високия процент близнаци. Това, заедно със сравнително изолирания живот, който води общността, е обяснението за този генетичен феномен. Мнозина любители на мистериите обаче предпочитат да вярват на теорията, че броят на близнаците се увеличил, когато през 60-те години наблизно се заселил зловещият г-р Менгеле, прочут с експериментите си с близнаци по време на нацисткия режим в Германия. ■

Graffit Gallery Hotel

Varna, Bulgaria | Knyaz Boris I Blvd. 65 | +359 52 989900 | fax +359 52 989902
reservations@graffithotel.com | www.graffithotel.com

БИЗНЕС, ПОЧИВКА, а защо не и ДВЕТЕ... ?

**ЕКСКЛУЗИВНА ЦЕНА
от 258.00 евро за три нощувки***

*настаняване в по-висок клас стая Exclusive *закуска *късно освобождаване
*20% отстъпка при посещение на термален комплекс Аквахаус Термал & Бийч
Валидност на офертата 01.10. – 30.11.2018

BUSINESS, LEISURE or BLEISURE... ?

**EXCLUSIVE PRICE
from 258.00 EUR for three overnights***

*upgrade in Exclusive room *breakfast *late check out
*20% discount for visiting Aquahouse Thermal & Beach
Validity of the offer 01.10. – 30.11.2018

**AQUA
HOUSE**
THERMAL & BEACH

БАЛНЕО ПРОГРАМИ

в Аквахаус Термал & Бийч и Хотел Астор Гардън

ОПОРНО-ДВИГАТЕЛЕН АПАРАТ | 964 лв.*

профилактика, балнеолечение с минерална вода и калолечение; 28 процедури за 7 дни

ТАЛАСОТЕРАПЕВТИЧНА | 942 лв.*

стимулира клетъчната регенерация; 28 процедури за 7 дни

* **ПАКЕТНА ЦЕНА** за периода 01.10.2018 – 30.04.2019 | на човек:

- 7 нощувки + закуска в двойна стая с изглед парк в Хотел Астор Гардън
- процедури в Аквахаус Термал & Бийч

BALNEO PROGRAMS

in Aquahouse Thermal & Beach and Astor Garden Hotel

MUSCULOSKELETAL SYSTEM | 964 BGN*

prevention, balneotherapy with mineral water and fangotherapy, 28 treatments for 7 days

THALASSO-THERAPEUTIC | 942 BGN*

stimulate cells regeneration; 28 treatments for 7 days

* **PACKAGE PRICE** for the period 01.10.2018 – 30.04.2019 | per person:

- 7 nights + breakfast in double room with park view in Astor Garden Hotel
- and treatments in Aquahouse Thermal & Beach

**ASTOR GARDEN
HOTEL**

Sts. Constantine and Helena Resort

Innovative Spa Complex
www.europeaspas.eu

Sts. Constantine & Helena Resort

Aquahouse Thermal & Beach | +359 52 812 812 | www.aquahouse.bg

Astor Garden Hotel | +359 52 817 700 | www.astorgardenhotel.com

Twilight Zone

From Buzludzha to Chernobyl and from bone churches to Dr. Mengele's retirement cottage – 10 of the creepiest places on the planet, according to Go On Air

By CRISTINA NIGOHOSIAN / Photography SHUTTERSTOCK

SEMLEC OSSUARY (The Czech Republic). This Catholic temple strikes horror at first sight because it is built of the bones of nearly 70,000 people. What is comforting is that most of them wanted to have their remains buried here. In the 13th century the abbot of the local Cistercian monastery travelled to the Holy Land and returned with soil from Golgotha, which he sprinkled over the cemetery. Only a few days after that dozens of locals declared their wish to find eternal peace in that location. Thus, centuries later thousands of deceased "settled" in Sedlec, and in 1870 the carpenter Frantisek Rint was commissioned to build the present chapel artistically made of their bones.

PRIPYAT (Ukraine). This is probably the most popular ghost town in the world, and also among the shortest lived at only 16 years. It was established in 1970, and its nearly 50,000 residents were fully evacuated after the April 26, 1986 Chernobyl disaster. Now the deserted schools, hospital, sports halls, factories, and playgrounds are a ghostly image of the not-too-distant Soviet past. There are many people willing to visit the place and several Ukrainian companies offer tours in the region. The radiation level has decreased significantly since the mid-1980s, and yet, be on your guard if you are heading there.

BUZLUDZHA (Bulgaria). In 1971, the decision was made to build an at-home monument of the Bulgarian Communist Party, and three years later construction began. The architectural team was led by Georgi Stoilov, and it is ironic that the building honoring the Bulgarian Communist Party resembles another one honoring the Greek Orthodox Church in Wisconsin, designed by Frank Lloyd Wright. The Bulgarian

monument was short-lived. It was completed in 1981, only to be abandoned at the fall of the regime in 1989. Since then it has been decaying, looted and the huge five-pointed star on the ceiling has been fired at because it was believed to be made out of rubies. In 2011, Buzludzha was transferred to the Bulgarian Socialist Party's name, which is supposed to take care of it.

SANZHI UFO HOUSES (Taiwan). The flying saucer-like houses were constructed in 1978 with the intention of being a vacation resort, mostly for American tourists. Two years later the project was abandoned, seemingly due to insufficient funds. Rumor has it, however, that the several suicides and car accidents with people linked to the construction were the result of the accidentally destroyed Chinese dragon sculpture, which led to horrible feng shui energy at the location. Another legend claims that the resort was built on a former cemetery. Whatever the truth may be, in 2010 local authorities completely demolished the houses to the horror of thousands of people who had signed a petition against their destruction.

THE WEST QUAY, BRIGHTON (England). Built in 1866 as a place fun retreat and a place to enjoy the sea, Brighton's West Quay is over 300 meters long. Once it held a concert hall, and over the years new construction was added to the quay, also as attractions. It all ended in 1975 when local authorities decided they did not have enough resources to maintain the facility and closed it. Now the scaffold is the only thing left.

LERI CAVOUR (Italy). The little ghost town is located in ▶

Костницата в Седлек
Sedlec ossuary

Западният кей, Брайтън
The West quay, Brighton

Санжи
Sanzhi

Летище Никозия
Nicosia Airport

► the province of Trino, in the Piedmont region of Italy. In the 15th century it was a very busy place – it was not only home to several religious orders, but also a big agriculture center. For a short time it was in the hands of Napoleon, afterward Michele Benso, marquis de Cavour, was the owner. By the mid-19th century the village had been flourishing, but later it gradually started to decline, and since the 1960s it has been completely uninhabited.

NICOSIA INTERNATIONAL AIRPORT (Cyprus).

Built in the 1930s, the airport became a main aviation center in Cyprus over the next few decades. In the beginning of the 1970s it was fully modernized, but only four years later, after the Turkish invasion of the northern part of the island, the airport became a demilitarized zone, dividing Cyprus into a Greek and Turkish territory. Since then, it has been left to the mercy of nature, and only some of the buildings are used by UN peacekeeping forces in Cyprus.

THE CAVE OF THE CRYSTAL SEPULCHRES (Belize).

Locally called Actun Tunichil Muknal, the cave is located near the town of San Igracio in the Central American country. It is famous for the many remains of the Mayan civiliza-

Пещерата на кристалните гробове
The cave of the crystal sepulchres

tion – ceramics, stoneware and skeletons. The best-known is the Crystal Maiden, the skeleton of a 13-year-old girl, sacrificed in the cave. Children's skeletons have also been found, as well as pots for sacred rites. What is interesting about the human remains is that most of them have been calcified and resemble crystals, hence the name.

HELLINGLY HOSPITAL (England). The history of the hospital began in 1898 when one of largest institutions for the mentally ill in the country was built in the outskirts of the town of Hellingly in Sussex county. The hospital's scale is so impressive that it even has its own railway. In 1994, however, the main building was closed due to a lack of patients. Since then, the hospital has been decaying and looted, but this does not stop horror film fans from visiting it.

CANDIDO GODOI (Brazil). At first site, there is nothing macabre in this town on the border with Argentina. Until you find out that here, 10 percent of the newborns are twins, and nearly half of them are identical. The explanation is that the town was established mainly by immigrants from the Hunsruck region in Germany, known for the high ratio of twins. This, together with the relatively isolated life of the community, is the explanation of the genetic phenomenon. A large number of mystery fans, though, prefer to believe a theory which claims that the number of twins grew when the ominous Dr. Mengele, known for his experiments with twins during the Nazi regime in Germany, settled nearby in the 1960s. ■

ВАШЕТО СЪБИТИЕ В „РИВИЕРА“

Ваканционен клуб "Ривиера" е утвърден конгресен център с дългогодишни традиции в организирането и провеждането на конгресни и конферентни прояви, семинари, приеми, работни обеда, официални тържества, корпоративни, държавни и международни събития.

Без значение какво е вашето събитие, ние разполагаме с всичко най-важно за успешно му реализиране:

- 2 конферентни центъра с 13 конферентни зали с капацитет от 16 до 300 места;
- Професионално оборудване;

- Перфектна локация;
- Истинско гурме изживяване в разнообразие от ресторанти с изискана кухня;
- Прекрасни условия за пълноценна почивка – луксозни СПА центрове, басейни с минерална вода;
- Неизменно висок стандарт на обслужване;
- Екип от професионалисти на ваше разположение.

Ще се радваме да бъдем домакини на вашето събитие!

www.rivierabulgaria.com
e-mail: events@rivierabulgaria.com
тел.: 052 386 707
моб. тел.: 0886 616 692

КАРТА С КУЛТУРНИ И КУЛИНАРНИ ОБЕКТИ, ИЗГОТВЕНА ПО ПРОЕКТ

„ПО ПЪТЯ НА ХРАНАТА И КУЛТУРАТА НА СОФИЯ“ ОТ СДРУЖЕНИЕ „ХРАНА ЗА КУЛТУРА“

Проектът „По пътя на храната и културата на София“ има за цел съставянето на една по-различна карта за туристическа обиколка на града, като добавя към нея и кулинарни обекти. Тя предлага три маршрута за обиколка на София, като всеки един включва как-

то предложения за кафе, закуска, обяд, вечеря и коктейли, така и ключови културни обекти. Идеята на обособените маршрути е да потопят посетителите в духа на града и да им помогнат да се ориентират в кулинарните и културните обекти, които предават най-добре неговата същност.

Всички кулинарни локации са избрани така, че да се по път на разходката из културните забележителности. Всеки от маршрутите съдържа предложения за разнообразни кухни и тип заведения, за да може посетителите на града да разберат повече и за кулинарната култура на столицата.

От друга страна, културните обекти, представени в картата, са не толкова популярни туристически спирки, но пък ключови за духа на София. Подбрани са локации, на които всеки живеец в София се спира ежедневно и чрез които туристът няма да се чувства турист, а истински жител на града.

Събрани заедно, трите маршрута представят града в истинската му светлина с всички малки, но знакови културни обекти и с разнообразието от кухни и заведения. Целта на проекта е да представи един различен поглед върху туризма в столицата, да приобщи посетителите на града и да отговори на търсенето на информация за кулинарни обекти и скрити съкровища в София. Картата се разпространява безплатно в Туристически информационен център в подлеза пред Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (Метростанция „Софийски университет „Св. Климент Охридски“), Национален дворец на културата, както и обектите, включени в маршрутите. Пълният списък можете да намерите на фейсбук страницата на проекта - <https://www.facebook.com/foodforculture/>.

Проект „По пътя на храната и културата на София“ се изпълнява с финансовата подкрепа на Столична община, Програма „Европа“ 2018. Следете ни на: www.facebook.com/foodforculture/ Сдружение „Храна за култура“

Glenfiddich

СЪЗДАДЕН В ЗИМНА БУРЯ

Glenfiddich разширява портфолиото на експерименталната си серия с Winter Storm – 21-годишно уиски Glenfiddich, отлежало в бъчви от канадско ледено вино

Glenfiddich Winter Storm е най-новото попълнение в Glenfiddich Experimental Series, редом с Glenfiddich IPA Experiment и Glenfiddich Project XX, които бяха лансирани на пазара през 2016 г.

Glenfiddich Experimental Series комбинира страстта на марката да създава нови вкусове шотландско уиски и партньорството ѝ с иноватори отвъд света на уискито. Създадена в сътрудничество с маверици* от различни индустрии със сходна философия за иновации, серията експериментални малцови отключва нови възможности за създаване на перфектното уиски.

Майсторът на малца на Glenfiddich Браян Кинсман непрестанно търси иновативни методи за създаване на шотландско уиски. Winter Storm е резултат от неговото гостуване в Peller Estate – известна винарна в Ниагара, Канада. Въпреки мразовитите температури, Браян направил своята обиколка на винарната, където научил как гроздето там се бере на лунна светлина при температура

-10°C и от замръзналите гроздове се създава уникалното ледено вино.

Вдъхновен от престоя си във винарната, Браян се върнал в дестилерията на Glenfiddich в Дъфтаун и започнал да експериментира с бъчви от френски дъб, съдържащи ледено вино. „Само най-редките уискита, тези отлежали 21 години, си пасваха с характера на бъчвите от ледено вино. Само тези малцови притежават уникално свежи нотки на плод личи и не се „задушават“ от прекалена сладост.“ Резултатът е Glenfiddich Winter Storm – уникална комбинация от топлата душа и дъбов вкус на Glenfiddich и смразяващата студенина и тропически нотки на леденото вино.

Glenfiddich Winter Storm е наличен на българския пазар от септември 2018 г. и ще се предлага в бяла керамична бутилка и уникална дизайнерска кутия. Лимитираната серия ще бъде на пазара до изчерпване на количествата, след което ще се разтопи, също като пролетен сняг.

*маверик – личност, която собственооръчно изковава съдбата си и се ръководи от собствени правила, поемайки по неутъпкани пътища въпреки трудностите. Това е думата, с която определят Уилям Грант, когато, въпреки липсата на възможности и опит, с несломим дух и упорство се впуска след мечтата си да създаде семейна дестилерия.

НАЙ-КРАСИВИЯТ Й СЕЗОН ЗАПОЧНА!

Москва

ОТ
€ **160** ✈️
еднопосочна
цена

ОТ
€ **247** ✈️
двупосочна
цена

Цената е крайна и включва: всички летищни такси,
1 бр. ръчен багаж до 10 кг + 1 бр. дамска чанта/лаптоп,
1 бр. чекиран багаж до 23 кг., кетъринг на борда,
безплатен check-in.
Вижте всички предложения и резервирай на www.air.bg

България Ер
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

ЗАМРЪЗНАЛОТО КРАЛСТВО

Как да се справим с първите симптоми на настинка и грип – няколко изпитани трика

Текст КРИСТИНА НИГОХОСЯН / Фотография SHUTTERSTOCK

Всеки го е изпитвал в началото на студения сезон – неприятното леко програскване в гърлото сутрин след ставане, което до края на деня прераства в болка, запушен нос и цялостна отпадналост. Сезонът на настинките се е завърнал триумфално, а вие сте готови да купите всеки прясно рекламиран медикамент, който обещава да елиминира проблема. Всички знаем, че аптечните продукти няма да излекуват изстиването или вируса, а просто ще облекчат някои от симптомите им. Същото могат да направят и някои естествени продукти и процедури. А ако ги направим

навреме, можем да спрем и болестта в неприятно ранен етап.

ГОРЕЩ ДУШ И ОСТАВАНЕ У ДОМА. За много хора най-неприятната част от есенните настинки е запушеният нос. Замайност, пресъхнала уста, загуба на мирис и вкус са само част от „екстрите“, които идват с него. Най-бързият начин да го отпушим е горещ душ, след който да се изсушим бързо и да се шмузнем в леглото. Почивката и спокойствието са добър начин да прогоним дискомфорта - ако можем да си ги позволим.

ЧЕСЪН. Ако така и така сме си останали у дома, тогава можем да наблегнем на „краля на естествените антивирусни и антибиотични продукти“ - чесън. Този мирислив зеленчук е мощен антиоксидант, убива всякакви гъбички и помага за спадане на погупите лигавици, отговорни за запушения нос. Някои медуци препоръчват хапването на една скилидка на всеки 3-4 часа, веднага след като сме усетили първите симптоми на грип и настинка. Не е нужно да я хрупаме сурова – можем да смачкаме чесън и да го намажем на препечена филийка с малко зехтин например. ▶

► **ПИЛЕШКА СУПА.** Докато сме на тема „храна по време на настинка“, не можем да е споменем и добрата стара пилешка супа. Славата ѝ на лекарство не е случайна – в пилешкото месо се съдържа аминокиселината цистеин. Тя разбива протеините, съдържащи се в слузта, и не позволява достигането им до белите дробове. Селенът е сред другите хранителни съставки на пилешкото – ефикасен срещу инфекции антиоксидант. А защо супа, а не печено пиле например? Заради загаряващите свойства и чисто психологическия ефект на уют и успокоение, което купа топла супа създава. Ако добавите куркума към пилешката си супа, ще приемете и естествено противовъзпалително средство.

ВИТАМИН С. Отново сме без изненади – всездесъщият витамин е от помощ не само при първи симптоми на настинка, но и когато искаме просто да подсилим съпротивителните сили на организма си. Лекарите препоръчват от 500 до 100 мг витамин С на ден, когато тъкмо сме се разболели. За предпочитане - от естествени източници

В пилешкото месо се съдържа аминокиселината цистеин. Тя разбива протеините, съдържащи се в слузта

като цитрусови плодове или зелени чушки.

ВОДА, ВОДА, ВОДА. Да сме добре хидратирани е важно във всеки сезон и на всяка възраст, но е от особено значение, когато организмът ни се бори с вирус или инфекция. Течностите намаляват вероятността настинката да стане причина за инфекция на синусите и действат като смазка на гърлото. Топлите напитки пък намаля-

ват подуването на лигавицата на носа и носоглътката. Баналният съвет да пием топъл чай по време на вирус и настинка всъщност върши работа – двоен ефект от него може да постигнем, ако добавим малко настързан гжинджифил. Той почти магически може да отпуши носа Ви.

МОКРИ ЧОРАПИ. Този метод, познат още на бабите ни, се основава на естествената физиология на тялото ни. Когато обуюем студени мокри чорапи, кръвта се изтегля от кожата и се насочва към вътрешните органи, за да им помогне да се справят с „кризисната“ ситуация. Стимулираната микроциркулация помага за по-бърза доставка на хранителни вещества до засегнатите от болестта части на тялото и отвеждането на токсините навън. Методът на прилагането е прост – затоплете добре краката си с гореща баня, след което обуйте намокрени със студена вода и после изцедени чорапи. Върху тях обуйте сухи, легнете си и се завиете добре. Сутринта ефектът ще е на лице. ■

ПЧЕЛНО МЛЕЧИЦЕ

ХРАНИТЕЛНА ДОБАВКА

ПЧЕЛНО МЛЕЧИЦЕ

Хранителна добавка - 30 твърди желатинови капсули x 200 mg за добро здраве през есенно-зимния сезон!

Предназначение:

- Подпомага дейността на имунната система и нормалните функции на жлезите с вътрешна секреция.
- Действа благоприятно върху функциите на сърдечно - съдовата, кръвоносната система и обмяната на веществата.

ЧЕРЕН БЪЗ ЗА ЦЯЛОТО СЕМЕЙСТВО

ХРАНИТЕЛНА ДОБАВКА

ЧЕРЕН БЪЗ ЗА ЦЯЛОТО СЕМЕЙСТВО

Хранителна добавка - 60 дъвчащи таблетки x 900 mg

Предназначение:

- Подходящо за деца и възрастни да подпомогне доброто физическо състояние на организма;
- Засилва естествените съпротивителни сили на организма в период на повишени сезонни заболявания и при резки температурни промени.

ПРЕПОРЪЧАНО
ОТ ПРИРОДАТА

София - 1406 София, ул. "Димитър Буйков" 13; тел.: 0857-938-701; 02/851 92 02; Варна - ул. "Джордж Данков" №5; тел: 052664917; Бургас - ул. "Проф. д-р Иван Вазов" №97; тел: 052657800; Бун. "Цар Освободител" 7/Либен
Кариево "М" 6; тел: 05260137; Плевен - ул. "Млад Басил" №07; тел: 054907672; ул. "Св. Св. Кирил и Методий" №24; тел: 054922151

www.bouroff.com

ПРЕПОРЪЧАНО
ОТ ПРИРОДАТА

The Frozen Kingdom

How to deal with the first symptoms of cold and flu – a few well tested tricks

By CRISTINA NIGHOSYAN / Photography SHUTTERSTOCK

Every one of us has come across this sensation at the very start of the cold season – the light but yet irritating scratchy throat in the morning, which grows into pain, blocked nose and overall fatigue by the end of the day. The colds season is back with flying colors and you are ready to buy literally any freshly advertised product, which holds the promise to eliminate your discomfort. We all know that the pharmaceutical products will not cure the cold or the virus, but will merely relieve some of the symptoms. The same effect could be achieved with some natural products and

procedures. And if we use them promptly we may even be able to stop the disease in a very pleasing early stage.

HOT SHOWER AND STAY AT HOME. For many people the worst of it all is the blocked nose. Dizziness, dry mouth, loss of scent and taste are just a few of the “extras” you get once your nose goes out. The fastest way to unplug it is to take a hot shower, after which a quick towel off and straight to bed are in order. Rest and calmness are a god way to eliminate discomfort – if we can afford them.

GARLIC. If we are staying home anyway, then we may as well go hard on the “king of natural antiviral and antibiotic products” – the garlic. This smelly vegetable is a powerful antioxidant, which kills all sorts of fungi and helps to reduce mucosa edema which is responsible for the blocked nose. Some medics prescribe eating one clove of garlic every 3-4 hours right after detecting the first symptoms of cold or flu. It is not mandatory that you eat it raw – you can squash the garlic and put it on a toast with a little bit of olive oil on top.

CHICKEN SOUP. While we are on the topic of ►

► “foods to eat during a cold”, we cannot possibly miss the good old chicken soup. Its fame as a medicine is not a fluke – chicken meat contains the amino acid cysteine. The latter splits up the proteins, contained in the phlegm and does not allow for them to reach the lungs. The selenium is another ingredient in the chicken meat – effective antioxidant to help you fight the infection. And why soup and not roasted chicken for example? Because of the warming properties and the purely psychological effects of cosines and relaxation which are typical for a bowl of hot soup. If you add some turmeric to your chicken soup you will also take yet another natural anti-inflammatory product.

VITAMIN C. Again no surprise – the ubiquitous vitamin helps not only with the early symptoms of cold, but also whenever we want to strengthen the resistive capacities of our body. Doctors recommend that you take 500 to 1000 mg of vitamin C per day just after you start feeling sick. It is highly recommended you get it from natural sources, such as citruses or green peppers.

WATER, WATER, WATER. Being well hydrated is important in any season and age, but it is critical when the organism has to deal with a virus or an infection. Liquids lower the chances for the cold to become the reason for an infection of

the sinuses and act as a lubricant for the throat. Warm drinks help to reduce the swelling of the nose and nasopharynx mucosa. The banal advice to drink tea when sick actually works – double effect could be attained if we add some grated ginger. It is almost magic and can help you unplug your nose.

WET SOCKS. This method, also known by our grandmothers, is based on body's natural physiology. When we put on cold wet socks, blood re-

tracts from the skin and is redirected to internal organs in order for them to be able to deal with the “crisis” situation. The stimulated microcirculation helps to accelerate the delivery of nutrients to the affected parts of the body and also for the expulsion of toxins. Application method is simple – warm your feet with a hot shower then put on the wet socks (use cold water and twist the socks a bit). Put on a pair of dry socks on top and go to bed. Do not forget to cover yourself good. You will observe the effect in the morning. ■

КАПКИ ЗА ОЧИ ЗА ПАЦИЕНТИ СЪС СУХО ОКО И ПОЛЗВАЩИ КОНТАКТНИ ЛЕЩИ

THEALOZ DUO®

ТЪРСЕТЕ В АПТЕКИТЕ БЕЗ РЕЦЕПТА

КАПКИ ЗА ОЧИ

ОВЛАЖНЯВА,
ЗАЩИТАВА,
УСПОКОЯВА ОЧИТЕ

- 💧 Отлична поносимост
- 💧 При работа с компютър
- 💧 Без консерванти и фосфати
- 💧 Употреба до 3 месеца след отваряне

ТРЕХАЛОЗА

ХИАЛУРОНОВА
КИСЕЛИНА

АВАК®
СИСТЕМА

НАЙ-ШИРОКО ИЗПОЛЗВАНА В ЦЯЛ СВЯТ
БЕЗ КОНСЕРВАНТИ

on-line shop: www.shop.synapsis.bg

Представител:
SYNAPSIS

Синапсис България ООД,
бул. „Шипченски проход“ № 18, 1113 София, офис 110, Търговски център Галакси
тел: + 359 2 444 24 66; e-mail: office@synapsis.bg; web: <http://www.synapsis.bg/>

Производител:
LABORATOIRES
Théa

КАТО ЧОВЕЧЕТО НА MICHELIN

Напластяване – малкият трик, който да ни помогне с облеклото в преходния сезон

Не смятаме, че има нещо по-трудно от това да си елегантен в най-големите горещини, когато на всеки му се иска да е по джпанки и къси панталони. Есента обаче си е предизвикателна – в един момент ни е топло, в друг ни се иска да облечем пухено яке. Как да сте подготвени за вариращите температури, без да се налага да се преобличате по няколко пъти на ден?

НА ПОМОЩ ИДВА НАПЛАСТЯВАНЕТО – изкуството да носите няколко различни по текстура и гължина слоя грехи, от които можем да махаме или добавяме свободно. Основното правило е да тествате тоалета, за да сте сигурни, че изглежда добре, който и пласт да извадите или добавите.

Другото правило при напластяването е да съобразите най-долния слой – този, с който ще сте най-разсъблечени, с мястото и работата, която имате да вършите. Иначе може да изпаднете в конфузна ситуация, при която сте по тениска на бизнес среща.

НАЙ-БЛИЗО ДО ТЯЛОТО е най-тънкият слой, като грехите стават все по-плътни и дебели към външния. Може да облечете тениска, върху която да носите риза, джинсово яке и, най-отгоре, тренчкот. Със стоплянето на деня, или при влизане в отоплено помещение, махането на горния пласт грехи е най-естественото нещо.

ВНИМАВАЙТЕ С ЦВЕТОВЕТЕ - когато носим няколко грехи едновременно, е добре да заложим на сигурното. Може да комбинираме тон в тон – например няколко нюанса на сивото, или пък да заложим на изпробвани комбинации от бяло, синьо и черно например.

МАЛКИТЕ ДЕТАЙЛИ са завършващият шрих при напластяването, а понякога играят и ролята на допълнителен пласт. Вратовръзката и шаловете за чудесен начин да раздвижите тоалета. Обувките пък са от ключово значение – те трябва да изглеждат добре с всеки един от пластове. ■

- 1. Charvet
- 2. Etro
- 3. Paul Smith
- 4. NN07
- 5. Tod's
- 6. Ralph Lauren Purple Label
- 7. TOM FORD
- 8. Burberry

LIKE THE MICHELIN MAN

Layering – the small trick, which is to help us with the clothing in the transitional season

We don't think that there is anything more difficult than being elegant during the hottest time of the year, when everybody wants to wear flip-flops and shorts. Autumn however is challenging - in one moment we are hot, in the other we want to put on a down jacket. How are you to be prepared for the varying temperatures, without having to change your clothes several times a day?

LAYERING COMES TO OUR AID – the art of wearing several, different in texture and length, layers of clothes, of which we may remove, or to which we may add freely. The main rule is to test the dress, in order to be sure that it looks good, whichever layer you remove or add. The other rule with layering is to conform the bottom layer - the one with which you will have the least amount of clothing on you, with the place and the work that you have to perform. Otherwise you may end up in an awkward situation, in which you are wearing a T-shirt at a business meeting.

CLOSEST TO THE BODY is the thinnest layer, with the clothes becoming ever denser and thicker towards the outermost one. You may put on a T-shirt, on which to wear a shirt, a denim jacket, and on top of it all, a trenchcoat. With the warming-up of the day, or when you are entering a heated room, the removal of the top layer of clothes is the most natural thing to do.

BE CAREFUL WITH THE COLOURS - when we are wearing several articles of clothing simultaneously, it is good to stake on what is safe. We may combine hue in hue - several shades of the colour grey for example, or stake on tested combinations of white, blue and black for example.

THE SMALL DETAILS are the finishing touch with layering, and sometimes they also play the role of an additional layer. The necktie and the shawls are a marvelous way of stirring up the dress. And shoes are of key importance - they have to look good with each one of the layers. ■

В куфара на Красен Драганов

Красен Драганов е основател и Chief Product Officer на *Dynamo Software* – бързо развиваща се компания за финансов софтуер с офиси в София, Бостън, Лондон, Ню Йорк, Чикаго и Сингапур. Нещата, с които винаги пътува:

Слушалки Bose QuietComfort Noise Cancelling: Шумът от двигателя на самолета е водещата причина за главоболие по време на път. Качествените слушалки го намаляват до минимум.

Празна бутилка от минерална вода: За да я напълня за борда на самолета и да избегна дехидратирането – вторият фактор, който ни влияе по време на път.

Ядки: като допълнение към храната на борда.

Lanmon Dell Latitude E7550: Винаги има работа за наваксване. Като я свърша по време на полет, ми остава повече време за семейството, щом се прибера вкъщи.

Панталон Outdoor Research Ferrosi: Започнах да нося удобни панталони с много джобове, когато пътувам – те могат да бъдат стилни и удобни, а джобовете позволяват да събера всички нужни дреболици.

Чанта SwissGear или раница: В зависимост от продължителността на пътуването избирам лека раница или куфар. Опитвам се винаги да нося минимално количество багаж.

Шоколад: Винаги купувам натурален шоколад за семейството и колегите. При определени случаи бутилка качество-но малцово уиски е чудесно допълнение към шоколада.

Хубава книга: Чудесен начин да се откъсна от натоварения ден или да прочета нещо, за което не ми е оставало време по време на всекидневните задачи. Последната е „Мисленето“ на Даниъл Канеман. ■

In the Suitcase of Krassen Draganov

Krassen Draganov is Founder and the Chief Product Officer of Dynamo Software - a fast growing financial software developer with offices in Sofia, Boston, London, New York, Chicago, and Singapore. Below are some of the key items he takes on the road:

Bose QuietComfort Noise Cancelling Headphones: The noise from the airplane engine is the leading cause of headaches when travelling - good headphones reduce it to a minimum.

Empty Bottle of Water: So you can fill it up once you are on the plane and avoid dehydration which is the second leading factor that drains you when travelling.

Nuts: As a supplement to airline food.

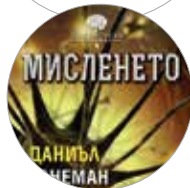
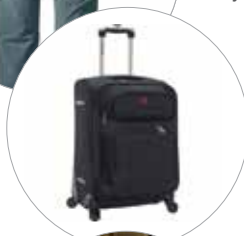
Dell Latitude E7550 Laptop: There is always work to catch-up on. Doing on the plane will give me more time to spend with my family when I am home.

Outdoor Research Ferrosi Pants: I have switched to hiking trousers with lots of pockets when travelling - they can be very stylish, yet comfortable and the pockets allow you to carry all of your accessories.

SwissGear Carry-on or Backpack: Depending on the trip length, I will either take the backpack which is very light and versatile or the carry-on suitcase. I always try to take minimal luggage.

Chocolates: I always buy dark chocolate for the family or colleagues. For certain events, a nice bottle of single-malt whiskey is a great addition to the chocolates.

A good book: A great way to unplug from a busy day or read something you have never found time to while on your daily routine. My latest found is "Thinking, Fast and Slow" by Daniel Kahneman. ■

Sams^onite

BY YOUR SIDE

CCB BONUS

Всяка карта
да си знае
bonus-a!

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

*5050
www.ccbank.bg

ЧАЙ В ПУСТИНЯТА

За някои мястото на ресторанта е по-важно от менюто му. Ето някои от най-екстремните места, на които може да се нахраните

Текст КРИСТИНА НИГОХОСЯН / Фотография SHUTTERSTOCK

Човек постоянно има нужда от промяна и предизвикателства. Някои ги намират в екстремните спортове, други – в пътуванията. За трети дори храната може да предложи рискови преживявания – спомнете си просто за прословутата японска риба фузу, която, ако е неправилно приготвена, може направо да Ви убие. Сега обаче няма да говорим за екзотични блогове, а за ресторанти, намерили добавена стойност не заради менюто, а заради локацията, на която се намират.

ПОД ВОДА. 5.8 Undersea е най-големият стъклен ресторант в света, разположен под вода. Името му идва от дълбочината, на която е изградена структурата – 5.8 метра под морското равнище. Намира се в курортния комплекс Хуравалхи на Малдивите и предлага наистина забележителен фон, на който да се храните. Докато коралите край стъклата се поклашат, а всевъзможни екзотични риби плуват над главите ви, може да опитате хайвер и прочутия малдивски омар. Cargo Hold Restaurant се намира в Дърбан, Южна Африка, и се помещава в потънал кораб. Или поне така го представяват собствениците му – плавателният съд е потопен нарочно, за да се превърне в място за хранене за хора с екстремен вкус – кой друг би желал да каже „Наздраве“ с

чаша южноафриканско вино, докато на сантиметри край него преминават акули? Стриги, миди и скариди са звездите в менюто.

НАСРЕД ФЕРМА ЗА СТРИДИ. Докато още сме мокри от подводни вечери, се местим към далечния край на планетата – заливът Колс в Тасмания. Фермата за стриги Freycinet Marine Oyster съществува от 2005 с идеята да покаже какви богатства има в морето на юг от Австралия. Стригите са най-популярната и продукция, а от няколко години собствениците организират и специален начин да ги опитате – директно във водата, където се вадят. Маса, чаши, вино и чифт високи зумени ботуши са нещата, които са нужни, за да усетим вкуса на морето, току-що изваден под формата на свежа стрига.

В ПЕЩЕРА. Още през XVIII век пещерата Grotta di Palazzo в Пулия е място за забавления и гуляи – благородниците пристигали тук във вечерно облекло и заредени с вино и храна, за да използват естествено оформеното като галерия място над морето. Днес в него се помещава Grotta Palazzese – ресторант, който използва пещерата за зала за хранене. Тъй като е без прозорци, той работи до края на октомври, когато, освен вкуса на типичните за Пулия ▶

Tea in the Desert

For some the location of the restaurant is more important than its menu. Here are some of the most extreme places where you can have a meal

By CRISTINA NIGOHOSEAN / Photography SHUTTERSTOCK

People are in a constant need of change and challenges. Some find them in extreme sports, others - in travelling. For third ones even food may offer risky experiences - just call to mind the notorious Japanese fugu fish, which, if improperly prepared, is capable of outright killing you. But we are not going to speak of exotic dishes now, but instead of restaurants that have found an added value not due to the menu, but due to the place, where they are located.

UNDERWATER. 5.8 Undersea is the largest glass restaurant in the world, located underwater. Its name comes from the depth at which the structure has been built - 5.8 metres below the surface of the sea. It is located in the Hurawalhi Island Resort in the Maldives and is offering a truly remarkable backdrop, against which you can have your meal. While the corals around the panes are swaying, and all kinds of exotic fish are swimming above your heads, you may taste caviar and the famous Maldives lobster.

Cargo Hold Restaurant is located in Durban, South Africa, and is accommodated in a sunken ship. Or at least that is how its owners are presenting it - the vessel was deliberately scuttled, in order to be transformed into a place for catering for people with extreme tastes - who else would like to say "Cheers!" with a glass of South African wine, whilst sharks are passing centimeters away around him/her? Oysters, clams and shrimps are the stars in the menu.

IN THE MIDDLE OF AN OYSTER FARM. While we are still wet from underwater evenings, we are moving to the far away part of the planet - Coles Bay in Tasmania. The "Freycinet Marine Oyster" oyster farm is in existence since 2005 with the idea of showing what riches exist in the sea to the south of Australia. Oysters are its most popular produce, and since several years ago the owners are also organizing a special way of tasting them - directly in the water, from which they are being taken out of. A table,

glasses, wine and a pair of high rubber boots are the things necessary in order to feel the taste of the sea, just taken out of the water in the form of a fresh oyster.

INSIDE A CAVE. As early as during the 18th century the Grotta di Palazzo cave in Apulia was a place for amusements and feasts - the noblemen arrived here dressed in evening apparel and having rich supplies of wine and food, in order to use the place above the sea, naturally formed as a gallery. Today the Grotta Palazzese is accommodated in it - z restaurant, which uses the cave as a dining hall. Due to it having no windows, it is in operation until the end of October, when, besides the taste of the specialties typical for Apulia, you may feel the sea sprays during a dinner. The limestone formations are a better set for a good time than the work of any interior designer, and the fact that you have to walk quite a bit on your way to and from the restaurant, will enable you not to count the calories that you are devouring before you realize it.

HIGH IN THE SKY. The idea for Dinner in the Sky was born in 2006 when a Belgian advertising agency and a crane company joined forces, in order to organize a special dinner for 22 young European chefs. They were hoisted with a crane to a height of 50 metres above the ground on a specially secured table with chairs, where a 5-stage menu was served to them. Ever since the initiative has been developing at breakneck speed - you may dine this way above the Acropolis of Athens, above Saint-Tropez, above the ruins of Teotihuacan in Mexico and at 45 more places around the world. Many countries in Europe are among them, one of them, and Bulgaria is one of them as well - Dinner in the Sky is being carried out above the Port of Varna with a gourmet menu, part of which are smoked eel, beef tenderloin and ricotta truffles.

AMONG THE CLOUDS. We are going even higher and are finding ourselves in Chamonix, France. On the peak Le Brévent (2525 m above sea level) is where Le Panoramic is located -

a restaurant with a view towards Mont Blanc. Dress well, because you will be in the open, but you will enjoy warming dishes from the Savoy region such as fondue for example. The good news is that the route to the place of resort is convenient and easy even for the most inexperienced tourist, and Chamonix is also offering more traditional places to have a meal, in case Le Panoramic is too extreme for you. If so, then don't even think about dining at The Irish Pub at Namche Bazaar. The pub is located a little ways below Everest Base Camp at an altitude of 3440 m, so it is clear what its clientele is. Beer and billiards are the amusements for the enthusiasts, who have decided to climb the highest peak on Earth, and according to the feedback the pizza at The Irish Pub is the best one in Namche.

IN A CISTERN. Sarnic is as much exotic, as it is claustrophobic - a restaurant, arranged in a Roman cistern that is over a thousand years old. It is located on one of the hills above Istanbul, and its brick walls are with a height of over 10 metres. Lit by candle flames, Sarnic is offering a romantic, fairy and to some extent phantasmal atmosphere. However during the summer it is particularly desired due to the fact that the

temperatures in it are much more tolerable than the ones in the streets of the Turkish megalopolis. The menu is a traditional one.

INSIDE A CRATER. Tanzania is among the most popular destinations in Africa thanks to the incredible nature and the willingness to gratify all kinds of tourist whims. Therefore you may dine both inside the crater of a volcano, and on a cliff in the sea, which is accessible for just several hours a day. Ngorongoro Crater Lodge is located on the rim of the caldera of the homonymous extinct volcano. Its terraces are offering a view towards the green interior, and binoculars are provided to the customers, with which they are to watch the wildlife. The cuisine is a local one - meat, game and vegetables, grown in the surrounding villages. And The Rock is located on a cliff off the coast of Tanzania. The restaurant is accessible on foot during the ebb tide, but boats are provided for the times of the rising tide. The place is a small one, with just 12 tables, at which however you may enjoy fresh seafood. Logically.

UNDER THE WATERFALL. Villa Escudero is a resort complex, built inside a 130-year-old coconut plantation which is two hours' drive away

from Manila, the Philippines. No matter how pleasant the place itself is, most of its visitors are here because of a special restaurant - Labassin Waterfall. It is located at the base of an artificially created waterfall, the purpose of which is to regulate the water in the nearby dam. At the bamboo tables you may eat traditional Filipino specialties, with the condition being for you to be barefoot and not to worry about getting wet.

AT THE END OF THE WORLD. This is how people call Tierra del Fuego - the southern island, divided equally between Chile and Argentina. In its Argentinean part is where La Mesita de Almanza is located - a small restaurant in the town of Almanza with a total of... 20 inhabitants. One can reach it via a dirt road with a length of 120 km, with no filling stations along it. In fact there is almost nothing else around, but this does not hold the enthusiasts back from taking a ferry from the continent and traveling the distance, in order to eat seafood, caught hours ago on the coast of the island. There is another restaurant as well in the miniature town - Oveja Verde Almanza, where grilled local meat varieties are being offered. We obviously have nothing to worry about with regard to the prosperity of Almanza. ■

ДОБРЕ ДОШЛИ
В ИНТЕРХОТЕЛ
САНДАНСКИ

+359 882 61 10 31

www.interhotelsandanski.bg

Скъпи приятели,

Голямо удоволствие за нас е да представим 4-звездния Интерхотел Сандански в едно от най-красивите и топли места в България, известно с уникален климат, лечебни минерални извори и множество възможности за лечение и почивка. Тук може да се насладите на въздуха, слънцето и разнообразието на луксозни СПА процедури. На разположение на нашите гости е един от най-големите балнео центрове за лечение и възстановяване на Балканите, в който може да се насладите на трите ни басейна с минерална вода и възшебни терапии. С 285 уютни

стаи и апартаменти, три тематични ресторанта, лоби бар и бар-басейн, ще допринесем да се почувствате приятно и достатъчно отпочинали, за да се насладите на ваканцията си.

Изживейте своята зимна приказка в Интерхотел Сандански с нашите специални предложения за Коледните и Новогодишни празници! Заповядайте и се насладете на уют и приятна атмосфера, а наша грижа е да изживеете една незабравима емоция!

► специалистите, може да усетите морските пръски по време на вечеря. Варовиковите образувания са по-добър декор за приятно прекарване от работата на който и да било интериорен дизайнер, а фактът, че се налага госта да повървите на игване и на тръгване от ресторанта, ще ви позволи да не броите калориите, което неусетно поглъщате.

ВИСОКО В НЕБЕТО. Идеята за Dinner in the Sky се ражда през 2006, когато една белгийска рекламна агенция и компания за кранове обединяват усилия, за да организират специална вечеря за 22 млади европейски готвачи. Те са издигнати с кран на 50 метра над земята на специално укрепена маса със столоче, където им е сервирано 5-степенно меню. Оттогава инициативата се разраства с главоломна скорост – може да вечеряте по този начин над Акропола в Атина, над Сен Тропе, над руините Теотиуакан в Мексико и на още над 45 места по света. Сред тях са множество страни в Европа, като една от тях е и България - Dinner in the Sky се провежда над пристанище „Варна“ с гурме меню, в което има пушена змиорка, телешко бонфиле и трюфели от рикота.

СРЕД ОБЛАЦИТЕ. Издигаме се още по-високо и се озоваваме в Шамони, Франция. На връх Бревен (2525 м) е разположен Le Rapotic – ресторант, от който се открива гледка към Монблан. Облечете се добре, защото ще сте на открито, но затова пък ще се насладите на сгряващи ястия от региона Савоя, като фондю например. Добрата новина е, че трасето до заведението е удобно и лесно и за най-неопитния турист,

а Шамони предлага и по-традиционни места за похапване, ако Le Rapotic ви дойде прекалено екстремно.

Ако е така, тогава въобще и не си помисляйте да вечеряте в The Irish Pub в Намче Базар. Пъбът се намира малко под базата за изкачване на връх Еверест на 3440 м височина, така че е ясно каква е клиентелата му. Бира и бiliar са забавленията за ентузиастите, решили да изкачат най-високия връх на земята, а според отзивите пицата в The Irish Pub е най-добрата в Намче.

В ЦИСТЕРНА. Колкото екзотичен, толкова и клаустрофобичен е Sarnic – ресторант, погребен в римска водохранилище на повече от хиляда години. Намира се на един от хълмовете над Истанбул, а тухлените му стени са високи над 10 метра. Осветен от пламъчетата на свещите, Sarnic предлага романтична, приказна и отчасти призрачна атмосфера. За сметка на това лятото е особено желан заради факта, че температурите в него са много по-поносими от тези по улиците на турския мегаполис. Менюто е традиционно.

В КРАТЕР. Танзания е сред най-популярните дестинации в Африка благодарение на невероятната природа и желанието да се задоволяват всякакви туристически капризи. Заради това тук може да вечеряте както в кратер на вулкан, така и на скала в морето, която е достъпна само за няколко часа на ден. Ngorongoro Crater Lodge се намира на ръба на кратера на едноименния неизригнал вулкан. Терасите му предлагат гледка към зелената вътрешност, а за клиентите са подsigурени бинокли, с които да наблюдават

дивите животни. Кухнята е местна – месо, дивеч и зеленчуци, отгледани в околните села. The Rock пък се намира на скала край брега на Танзания. Ресторантът е достъпен пеша по време на отлив, но за времето на прилив са осигурени лодки. Мястото е малко с едва 12 маси, на които обаче може да се насладите на прясна морска храна. Логично.

ПОД ВОДОПАДА. Villa Escudero е курортен комплекс, изграден в 130-годишна кокосова плантация на два часа път от Манила, Филипините. Колкото и да е приятно самото място, повечето му посетители са тук заради един специален ресторант - Labassin Waterfall. Намира се под изкуствено създаден водопад, чиято цел е да регулира водата в близкия язовир. На бамбуковите маси може да похапнете традиционна филипински специалистите, като условието е да сте боси и да не се притеснявате да се намокрите.

НА КРАЯ НА СВЕТА. Така наричат Огнената земя – Южния остров, поделен по равно между Чили и Аржентина. В аржентинската му част се намира La Mesita de Almanza – ресторантче в градчето Алманса с общо... 20 жители. До него се стига по черен път от 120 км, по който няма бензиностанции. Всъщност няма почти нищо друго наоколо, но това не пречи на ентузиастите да вземат ферибот от континента и да изминат разстоянието, за да хапнат морска храна, уловена преди часове на крайбрежието на острова. В миниатюрно градче има и груз ресторант - Oveja Verde Almanza, където се предлагат местни меса на грил. Явно няма за какво да се притесняваме за благоденствието на Алманса. ■

Art Hotel Simona
Sofia, Bulgaria
10 Inzhener Ivan Ivanov Blvd.
Tel: +359 885 259 098
E-mail: simona.central@abv.bg
www.hotelsimona.com

Hotel Simona Complex
Sofia, Bulgaria
721, "Ring road" Str.
Tel: +359 889 428 514
E-mail: info@simonacomplex.com
www.simonacomplex.com

Медицински комплекс „Доверие“

София, ж.к. Овча купел 2, ул. Фридрих Грюнгер №2
1756 София, р-н Изгрев, ж.к. Изток, ул. Лъчезар Станчев №5
тел.: 02 40 36 100; 02 40 36 143
www.mbal.doverie.bg, info@mbal.doverie.bg

МК „Доверие“ е модерен медицински комплекс разделен функционално на диагностично-консултативен център и многопрофилна болница за активно лечение. МК „Доверие“ вече разполага с терапевтичен стол за лечение на инконтиненция (неволно изпускане на урина). Уринарната инконтиненция представлява значителен здравен проблем, който има отрицателно въздействие върху начина на живот. По-голямата част от пациентите не са доволни от предлаганите методи за лечение, а последните изследвания показват, че електромагнитната технология води до значително подобрене в качеството на живот на пациентите с инконтиненция, като същевременно избягва по-инвазивните подходи.

Болница „Доверие“ е една от първите частни болници в България. Създадена е в края на 2005 г. и вече над 10 години е част от „Доверие Обединен холдинг“ АД. Тя е модерна европейска болница, различна от стандартните български болници във всяко отношение, като предлага много по-съвременно обслужване, апаратура и леглова база.

На разположение на пациентите на МК „Доверие“ са:

- Медицински център, разполагащ със собствени лаборатории и високотехнологично диагностично оборудване;
- Многопрофилна болница за активно лечение с 8 специализирани отделения за болнична помощ;
- 4 операционни зали и стационар от над 100 легла.

Освен високотехнологично оборудване и специализирани отделения, Медицински комплекс „Доверие“ може да предложи на своите пациенти оперативно лечение с единствената в София система за роботизирана хирургия „Да Винчи“. Над 80% от всички диагностични и лечебни процедури се извършват чрез прилагане на минимално инвазивен (безкръвен) метод от висококвалифицирани екипи чрез съвременна ендоскопска апаратура.

Doverie Medical Complex

Sofia, Ovcha Kupel 2 District, 2, Friedrich Grunanger Street
1756 Sofia, East District, Lachezar Stanchev 5 Street
phone: 02 40 36 100; 02 40 36 143
www.mbal.doverie.bg, info@mbal.doverie.bg

MC "Doverie" is a modern medical complex functionally divided into a diagnostic-consulting center and a multiprofile hospital for active treatment.

MC "Doverie" already has a therapeutic chair for the treatment of incontinence (involuntary urinary excretion). Urine incontinence is a significant health problem that has a negative impact on lifestyle. Most patients are unhappy with the proposed treatment methods, and recent studies have shown that electromagnetic technology leads to a significant improvement in the quality of life of patients with incontinence, while avoiding more invasive approaches.

Doverie Hospital is one of the first private hospitals in Bulgaria. It was established at the end of 2005 and has been part of Doverie United Holding AD for more than 10 years. It is a modern, European hospital, different from the standard Bulgarian hospitals in every respect, offering much more modern service, equipment and bed base.

The patients of MC "Doverie" are at the disposal of:

- A medical center with its own laboratories and high-tech diagnostic equipment;
- Multi-profile Active Treatment Hospital with 8 specialized hospital care units;
- 4 operating halls and more than 100 beds.

In addition to high-tech equipment and specialized departments, Doverie Medical Complex can offer its patients an operative treatment with the only Da Vinci robotic surgery system in Sofia. Over 80% of all diagnostic and treatment procedures are performed by applying a minimally invasive (bloodless) method by highly qualified teams using modern endoscopic equipment.

Център по дентална медицина „Св. Георги“

www.dc-st-george.com, dc_st.george@abv.bg
тел.: 0886 129 213, 0898 526 082
ул. К. Иричек 20, София, България

Денталният център „Свети Георги“ специализира в лечението както на деца, така и на възрастни. Комбинацията от обща, естетична и специализирана дентална медицина, и съвременна апаратура е предпоставка за успешни и висококачествени резултати на извършеното лечение. Спокойната обстановка и грижи за пациентите създават прекрасни условия, за да изчезне напрежението и страха. Отделеното време за разговор и консултация вдъхва доверие и сигурност.

Наличната апаратура за пиезохирургия, лазер терапия, микроскоп-асистирана терапия, както и рентгеновите апарати, позволяват внедряването на най-новите и най-добрите световни методи на лечение на хирургичните и пародонтални заболявания. Непрекъснатите специализации на денталните ни лекари от клиниката у нас и в чужбина са стандарт за високото ниво на извършващата се лечебна дейност. Нашето желание е всички пациенти, посетили център „Свети Георги“, да са удовлетворени от крайния резултат на лечението и да се радват на добро орално здраве, и перфектна нова усмивка.

Услугите, които предлагаме, са професионална устна хигиена, профилактика, зъбна имплантология, детска и козметична дентална медицина и обща дентална медицина, ендодонтия, образна диагностика, ортодонтия, пародонтия, пиезохирургия и физиотерапия.

Dental Center „St. George“

www.dc-st-george.com, dc_st.george@abv.bg
cell phone: +359 886 129 213, +359 898 526 082
20 K. Irichek Str., Sofia, Bulgaria

The dental center St. George specializes in the treatment of both children and adults. The combination of general, aesthetic and specialized dental medicine and modern equipment is a prerequisite for successful and high quality results of the treatment. The tranquil setting and care of the patients creates wonderful conditions to make it disappear and fear. Time-to-talk and consultation time gives confidence and security.

The available piezo surgery, laser therapy, microscope-assisted therapy and X-ray equipment allow the introduction of the latest and best global methods of treatment of surgical and periodontal diseases. The continuous specializations of our dentists from the clinic in Bulgaria and abroad are a standard for the high level of the ongoing medical activity. Our desire is for all patients who visited St. George to be satisfied with the end result of the treatment and enjoy good oral health and a perfect new smile. The services we offer are professional oral hygiene, prophylaxis, dental implantology, children's, aesthetic, cosmetic and laser dentistry and general dental medicine, endodontics, imaging, orthodontics, periodontics, piezo surgery and physiotherapy.

Spaghetti Company

Сердика център, бул. Ситняково №48
тел. 02/ 841 28 18
Mall Bulgaria 102 et 3 до кино Арена
бул. Витоша 150, тел: 02/ 88 10 100
Работно време: понеделник - неделя от 10:00 до 00:00 ч.
spahgeticompany@mail.bg

Pizza, pasta, modernista и ТИ!

Мястото, известно с изключителна италианска кухня. Обстановката, която върхоява срещите, които винаги оставят у теб чувството, че си в сърцето на града!

Всеки от ресторантите Spaghetti Company носи свое собствено усещане. Независимо къде те отвеждат пътищата на София, в ресторантите от веригата намираш себе си сред изискана и творческа обстановка, модерен дизайн и оригинална италианска кухня, специално създадена под черпака на Маестро Марко Лукиари.

Домът на италианската кухня е наблизо. Тук е, за да намираш винаги себе си, приятели, делови партньори или нови срещи. Кухнята ни е палитра от италиански вкусове. Към това добавяме специална селекция от вина, музика и събития. Можеш да споделиш тук всяко късно сутрешно кафе, работен обяд, лежерен следобед или дълга вечеря. И всеки път ще бъде различно.

И както казва нашият главен готвач Марко Лукиари - „Има неща, за които няма сезони“. Има и такива места. Spaghetti Company е едно от тях.

Pizza, pasta, modernista and YOU

The place, famous for exquisite Italian cuisine. The atmosphere, inspiring meetings that always leave you feeling in the heart of the city!

Each of the Spaghetti Company restaurants brings its own touch. No matter where Sofia roads take you, in the restaurant chain you find yourself amongst elegant and creative atmosphere, modern design and original Italian cuisine especially prepared by Maestro Marco Luchiar's ladle.

The home of Italian cuisine is nearby. It's right here, so you can always find yourself, friends, business partners or new encounters. Our cuisine is a palette of Italian flavours. We add a special selection of wine, music and events. Here you can share every late morning coffee, business lunch, a casual afternoon or a long dinner. It will be different each time.

As our chef Marco Luchiar says - "There are things of no particular season". There are such places. Spaghetti Company is one of them.

Bedroom Premium Club

София, ул. Лега 2
телефон: 0888 764 422, 0888 860 666
e-mail: reservation@bedroom.bg
www.bedroom.bg

bedroom
PREMIUM CLUB

Bedroom Premium Club

2, Lege Street, Sofia, Bulgaria
Phone: +359 888 764 422, +359 888 860 666
e-mail: reservation@bedroom.bg
www.bedroom.bg

Един от най-атрактивните клубове в центъра на София е Bedroom Premium Club. С неповторимия си дизайн, гостуването на световноизвестни диджеи и постоянно присъствие на популярни личности, той е притегателен център за ценителите на лукса и забавленията.

Клубът отговаря на най-високите европейски стандарти - първокласно обслужване, перфектен звук, мултимедийно шоу, VIP зона, служители, паркиращи автомобилите...

Bedroom Premium Club напомня на античен храм, а бъдещето е добавено към миналото с нови архитектурни елементи в синтетичен модерен растер, екрани с 3D video mapping, метални перфорирани пана.

Използваните материали са дърво, метал, камък, стъкло, естествена кожа, натурален текстил. Акцент в интериора е таванът на клуба, който е уголемена проекция на картината "Shhh", в която са събрани забранени образци от еротичното изкуство.

Клубът притежава динамично осветена сцена с интегриран catwalk, който дава възможност за разгръщане на мащабна балетна хореография. Bedroom Premium Club предлага на своите гости богат ентъртеймънт, авангардни шоу-спектакли, екстравагантни костюми, високотехнологични светлинни ефекти, допълнен с перфектен звук и мултимедийно шоу!

Амбициите на Bedroom Premium Club е в създаването на собствена публика и издигането на нощния живот у нас до най-високи стандарти!

One of the most attractive clubs in Sofia city center is Bedroom Premium Club. With its unique design, guest world famous DJs and the permanent presence of celebrities, it attracts luxury and entertainment lovers.

The club meets the highest European standards - first class service, perfect sound, multimedia show, VIP area, valet parking...

Bedroom Premium Club reminds of an ancient temple and the future is added to the past with new architectural elements in synthetic modern raster, 3D video mapping screens, metal perforated panels.

The materials used are wood, metal, stone, glass, genuine leather, natural textile. The emphasis in the interior design is the ceiling of the club, which is an enlarged reproduction of the painting "Shhh", gathering erotic art forbidden examples. The club has a dynamically lit stage with an integrated catwalk, which enables the unfolding of large-scale ballet choreography. Bedroom Premium Club offers its guests great entertainment, avant-garde shows, extravagant costumes, high tech lighting effects, complemented by perfect sound and a multimedia show!

Bedroom Premium Club's ambitions are in building its own audience and the rise of Bulgarian nightlife to the highest standards!

Spaghetti Kitchen*Bar

София, площад Св. Неделя 3
www.spaghetti-kitchen.bar
e-mail: office@spaghetti-kitchen.bar
тел.: 089 304 66 66

Ако трябва да забодем карфица в центъра на София, ще бъде точно тук – на площад Света Неделя 3, при чисто новият Spaghetti Kitchen*Bar. Отправяйки се към парадния вход, виждаме едно съвсем различно място - интериор на няколко нива и съвсем различни зони с много акценти и детайли, живеещи в пълна хармония. Вкусната обиколка на мястото започва с това, с което обикновено свършваме – десерта. На входа ни посреща витрина с авторски десерти, приготвени на място от майстор сладкарите на Spaghetti Kitchen.

Ако си решил да преоткриеш италианската храна, просто се отдай на прясна паста и добре препечена по ръбчетата пица в Morello фурната. Разбира се, Италия не е самотна на Вкусната карта, която стои пред нас. Тръгваме на околосветско пътешествие с японското патешко, норвежка съомга, октопод от Санторини, както и няколко предложения от българската кухня. Зоната с прошуто бара пък е прекрасно място за вино и тапаси. Новаторските коктейли, които се предлагат, са истинско произведение на алкохолното изкуство. Накратко – Spaghetti Kitchen*Bar е мястото, на което можеш да се срещнеш с приятели, да хапнеш хубава храна или да пиеш любимия си коктейл в приятна атмосфера.

SPAGHETTI KITCHEN★BAR

EAT • DRINK • SOCIALIZE

place for vino and tapas. The innovative cocktails they offer are a real work of the alcoholic art.

In a nutshell – Spaghetti Kitchen*Bar is the place where you can meet friends, eat good food or have your favorite cocktail in a pleasant atmosphere.

Spaghetti Kitchen*Bar

3, Sveta Nedelya Square, Sofia
www.spaghetti-kitchen.bar
e-mail: office@spaghetti-kitchen.bar
phone: +359 89 304 66 66

If we need to put a pin in downtown Sofia, it will be right here – at 3 Sveta Nedelya Square, at the brand new Spaghetti Kitchen*Bar. Heading for the front door, we see a completely different place – interior on several levels and completely different zones with a lot of highlights and details, living in perfect harmony.

The delicious tour of the place begins with what we usually end with – dessert. A window with original desserts, prepared here by Spaghetti Kitchen's pastry chefs, welcomes us at the entrance.

If you've decided to rediscover Italian food, just indulge in fresh pasta and crispy pizza round the edges in the Morello oven. Italy, of course, is not alone on the delicious map we have in front of us. We set off on a round-the-world trip with Japanese duck, Norwegian salmon, Santorini octopus, as well as a few offers from the Bulgarian cuisine. What's more, the prosciutto bar zone is a great

Spaghetti kitchen

София, ул. 6-и септември №9
Резервации тел.: 0890 5 66666
office@spaghetti-kitchen.com
www.spaghetti-kitchen.com

Няма как да преминете по улица „6-и септември“ и да останете безразлични към вида на този наистина необикновен ресторант. Какво го прави такъв, ще разберете в момента, в който прекрачите прага му. С една единствена крачка забравяте за работната суматоха на големия град и се пренасяте в един друг сюжет с въздушна атмосфера и безброй кулинарни предложения. Тук ще откриете приятна комбинация от съвременен дизайн в обзавеждането, изискано меню с интернационална кухня и отпускателна музика. От месец ноември се открива и отопляема външна градина. Заведението впечатлява и с деликатно лично отношение към клиента и усещане за домашен уют. Всичко това превръща Spaghetti Kitchen в най-модерното и желано място в София.

SPAGHETTI KITCHEN★

ITALIAN FOOD AMERICAN GRILL

Spaghetti kitchen

9, 6th of September Str., Sofia, Bulgaria
Reservations: +359 890 5 66666
office@spaghetti-kitchen.com
www.spaghetti-kitchen.com

It is not possible to pass 6th of September Street and to remain indifferent to the appearance of this unusual restaurant. You will understand what makes it so unusual the minute you cross its threshold. Only one step and you forget about the busy turmoil of the city, and move into another reality that has a magic atmosphere and countless culinary propositions. Here you will find a pleasant combination of contemporary interior design, exquisite international cuisine and relaxing music. The restaurant also impresses with its delicate personal attitude towards the customer and the feeling of home comfort. All this makes Spaghetti Kitchen the most modern and desired place in Sofia.

ПРАВИЛА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕР

Всички пътници на България Ер имат право на превоз на безплатен ръчен багаж в салона и регистриран багаж /в багажника на самолета/, в зависимост от избраната тарифа. Безплатните норми за брой и тегло на багажа могат да бъдат различни, в зависимост от класата на пътуване /бизнес или икономична/, както и от тарифата, по която е издаден билета. Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на България Ер, които трябва да имате предвид.

Авиокомпания България Ер въвежда по линииите си правила за превоз на багаж за билети, издадени след 2 май 2011 г. Системата **PIECE CONCEPT** се базира на броя, теглото и размерите на чекирания багаж.

ТАРИФИ БЕЗ РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен само ръчен багаж, има право да превози в кабината на самолета безплатен багаж както следва:

Класа на обслужване	Норма на безплатен багаж	Такси за багаж
Икономична класа	1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 дамска чанта/лаптоп	Първи брой регистриран багаж до 23 кг и до 158 см*: • Вътрешни полети – 15 евро на посока • Международни полети – 20 евро на посока

ТАРИФИ С РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен регистриран багаж, има право да превози в багажниците на самолета безплатен багаж както следва:

1. По международни и вътрешни линии

Класа на обслужване	Норма на безплатен багаж
Бизнес класа	2 броя с общо тегло до 15 кг. (размери 55x40x23см всеки) и 1 дамска чанта/лаптоп 2 броя чекиран багаж до 32 кг, до 158 см* всеки**
Икономична класа	1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 дамска чанта/лаптоп 1 брой чекиран багаж до 23 кг и до 158 см*

2. Изключения

Вид карта	Пояснения
Златна карта FLY MORE	2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**
За билети заплатени с карта VISA Platinum от ЦКБ	2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**
За билети заплатени с кобрандирана карта България Ер и ЦКБ	2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**
За членове на програмата „CCB Club“	2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**
Моряци	2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**
Бебета от 0-2 години	В случай, че тарифата по която е издаден билета на възрастният, придружаващ бебето позволява 1 брой чекиран багаж до 23 кг, то бебето има право на 1 брой чекиран багаж до 10 кг. Превозът на бебешки колички се извършва безплатно, но те следва задължително да се предават и получават непосредствено при качване/слизване на/от самолета. Авиокомпанията не носи отговорност за щети в резултат на транспортиране по багажните ленти, в случай, че количката не е предадена/получена на/от самолета.

* Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /L+H+W/. Пътникът може да превозва и повече от безплатната норма багаж срещу допълнително заплащане. Трети багаж се таксува по таксата за трети свръхбагаж.

** Ако билетите Ви са заплатени в сайта на компанията, както и в случаите на: притежание на златна карта FLY MORE, членство в програмата CCB Club, или за билети, заплатени с кобрандирана карта от ЦКБ и България Ер или карта Visa Platinum от ЦКБ, е необходимо да се свържете с нас на тел.: +359 2 4020 400 или на е-мел: callfb@air.bg за преиздаване на билета с право на 2 броя безплатен багаж. Притежанието на карти CCB Club, Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Ер, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен допълнителен чекиран багаж по тарифа без багаж. Правото на два броя багаж за притежатели на златна карта FLY MORE и CCB Club и за билети, заплатени с кобрандирана карта България Ер и ЦКБ и карта Visa Platinum от ЦКБ, е само за полети, при които опериращ превозвач е авиокомпания България Ер.

ПЪТНИКЪТ МОЖЕ ДА ПРЕВОЗВА И ПОВЕЧЕ ОТ БЕЗПЛАТНАТА НОРМА БАГАЖ СРЕЩУ ДОПЪЛНИТЕЛНО ЗАПЛАЩАНЕ.

3. Такси за свръхбагаж - Международни линии

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг	50 евро
За големина на багажа между 158 см* и 203 см*	70 евро
За големина на багажа между 203 см* и 280 см*	100 евро
Допълнителна бройка - втори багаж до 23 кг до 158 см*	50 евро
Допълнителна бройка - трети багаж до 23 кг до 158 см*	100 евро

Багаж с тегло над 32 кг може да се превозва само като карго.

4. Такси за свръхбагаж - Вътрешни линии

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг	20 евро
За големина на багажа между 158 см* и 203 см*	30 евро
За големина на багажа между 203 см* и 280 см*	40 евро
Допълнителна бройка - втори багаж до 23 кг до 158 см*	20 евро
Допълнителна бройка - трети багаж до 23 кг до 158 см*	50 евро

5. Специални категории багаж

Спортна екипировка	Превоза на спортна екипировка не влиза в нормата на безплатния чекиран багаж. Таксува се 50 евро в посока, като допълнително парче чекиран багаж. Екипировката трябва да е с максимални размери до 23 кг и до 203 см* Изключения: Безплатен превоз на 1бр. ски/сноуборд екипировка за всички директни полети, оперирани от България Ер.
Велосипеди	Приемат се за превоз в специална опаковка (картон или специален калф). Максимални размери на опаковката 160 x 90 x 25 см. Изисква се предварително потвърждение на услугата в резервацията. Международни линии: 70 евро в посока. Вътрешни линии: 30 евро в посока.
Оръжия	Превозът на огнестрелни оръжия и боеприпаси се извършва съгласно изискванията на Международната асоциация за въздушен транспорт /IATA/. Не се потвърждава на codeshare полетите на България Ер. Превозът на огнестрелни оръжия не може да бъде потвърден в случаите, когато авиокомпания България Ер е партньор по полет. Превозът на огнестрелни оръжия и боеприпаси, различни от спортно оръжие и боеприпаси, е забранен. В някои случаи, превоз на огнестрелни оръжия и боеприпаси за ловни и спортни цели, може да бъде разрешен. Пътникът трябва да се свърже с България Ер и да предостави информация за вида на оръжието, серийния му номер и припасите, които се внасят в резервационната система. Всички огнестрелни оръжия и боеприпаси, се приемат само като багаж за транспортиране в багажниците на самолета и в никакъв случай в салона с пътниците. Трябва да са разделно и подходящо опаковани, като теглото на мунициите не бива да надвишава 5 кг. Пътникът трябва да има всички документи, изисквани от закона и подзаконовите актове, приложими за превоз за съответната държава. България Ер си запазва правото да откаже превоз на огнестрелни оръжия и боеприпаси. • Ловни пушки и патрони – комплект до 15 кг: такса 50 евро в посока. • Ловни пушки и патрони- при общо тегло над 15 кг: такса 70 евро в посока. • Късо огнестрелно оръжие (пистолет): такса 20 евро в посока. Лобната пушка и патроните се считат за едно парче регистриран багаж и се таксуват с еднократна такса за обслужване. Този вид багаж не се включва в безплатната норма и таксата се прилага независимо от това дали пътникът има друг чекиран багаж.
Домашни любимци в пътническата кабина /PETS/	Приемат се само кучета и котки. България Ер не приема за превоз животни до и от Великобритания. При пътуване с домашен любимец /куче или котка/ е необходимо при закупуването на билет да свържете с авиокомпанията за потвърждение. Максимално тегло на животното и клетката – до 8 кг. За полети FB1431/1432 до и от Париж, където опериращ превозвач е Air France, максималното тегло е 6 кг. Максимални размери на клетката – 48 x 35 x 22 см. Не се включва в безплатната норма багаж. Заплаща се такса от 50 евро в посока.
Домашни любимци в багажника /AVIH/	Приемат се само кучета и котки. България Ер не приема за превоз животни до и от Великобритания. Без ограничение в теглото на животното. Максимални размери на клетката – 110 x 65 x 70 см. Не се включва в безплатната норма багаж, заплаща се такса: • при тегло на животното и контейнера до 32 кг - 80 евро в посока • при тегло на животното и контейнера над 32 кг - 120 евро в посока Изключения: • Животни с тегло с контейнера над 32кг не се приемат за превоз до/от Брюксел. • Бойните и опасни породи се приемат за превоз само като карго (напр. Американски питбул териер, Стафордширски бултериер, Американски стафордширски териер, Бултериер, Американски булдог, Дозо Аржентино, Кангал (Анатолийска овчарка), Кавказка овчарка, Ротвайлер, Родезийски риджбек). Условия за превоз на живи животни в багажника на самолетите /AVIH до 32 кг./ • Транспортният контейнер трябва да е достатъчно голям, за да може животните да стоят в естествената си позиция, да могат да се обърнат и легнат; • Транспортният контейнер трябва да е проектиран така, че да не пропуска течности, напр. облицовани с абсорбиращ материал като например одеяло; • Контейнерът трябва да е устойчив на опити за излизане. Препоръчват се здрави пластмасови или съвременни контейнери от безвреден и нетоксичен материал. Не се допускат клечки от телени мрежи; • За да се избегне нараняване на животното, вътрешността на контейнера не трябва да има остри ъгли, ръбове или пирами; • Транспортните контейнери трябва да имат вентилационни отвори от четирите страни.

За смесени превози с участието на България Ер и други партньорски авиокомпани в маршрута могат да бъдат прилагани други условия за багаж.

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage and checked baggage (in the luggage compartment of the airplane) depending on the chosen tariff. Free allowances for pieces and weight of baggage may vary depending on the travel class (business or economy) and the tariff on which the ticket has been issued. Baggage transportation on regular lines also conforms to some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider.

Bulgaria Air introduces rules for baggage carriage on its destinations for all tickets, issued after May 2, 2011. The **PIECE CONCEPT** system is based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

TARIFFS WITHOUT CHECKED BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a tariff that includes only a hand baggage carriage, is allowed to transport in the cabin free baggage allowance as follows:

Class of service	Allowance for free of charge baggage	Fees for checked baggage carriage
Economy class	1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23 cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag	First piece of checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm *: <ul style="list-style-type: none"> • Domestic flights – EUR 15 per direction • International flights – EUR 20 per direction

TARIFFS WITH CHECKED-IN BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a tariff that includes checked baggage, is allowed to transport in the luggage compartment of the airplane free baggage allowance as follows:

1. International and Domestic flights

Class of service	Норма на безплатен багаж
Business class	2 pieces with a total weight up to 15 kg (dimensions 55x40x23cm each) and 1 personal item/laptop bag 2 pieces checked baggage up to 32 kg, up to 158 cm* each**
Economy class	1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23 cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag 1 piece checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*

2. Exceptions

Card type	Explanations
Gold card FLY MORE	2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**
For tickets paid with VISA Platinum card by CCBank	2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**
For tickets paid with co-branded card Bulgaria Air / CCBank	2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**
For members of the 'CCB Club' programme- free checked-in baggage	2 pieces of 23 kg. Third piece is charged as third excess baggage**
Seamen	2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**
Infants 0-2 years of age	If the fare of the ticket of the adult who is accompanying the baby allows 1 piece checked baggage up to 23 kg, the baby is entitled to 1 piece checked baggage up to 10 kg. Transportation of baby carriages is free of charge, but it is mandatory to hand them over/to receive them immediately before embarkation / disembarkation of the aircraft. The aviation company shall not be responsible for damages resulting from transportation on baggage belts, in case the carriage has not been handed over/received at the aircraft.

* The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

** If your tickets are paid in the company's website, as well as in the cases of: possession of gold card FLY MORE, membership in CCB Club, or tickets paid with co-branded card from CCB and Bulgaria Air or Visa Platinum card from CCB you need to contact us by phone +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg to reissue the ticket entitled to free 2 pieces of luggage. Possession card CCB Club, Visa Platinum CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and Gold Card FLY MORE entitle the additional free checked baggage on tariff without luggage. The right to two pieces of luggage for holders of Gold Card FLY MORE and CCB Club and tickets paid with co-branded card CCB and Bulgaria Air and Visa Platinum card from CCB is only on flights where the operating carrier is Bulgaria Air.

THE PASSENGER MAY CARRY MORE THAN THE FREE BAGGAGE ALLOWANCE AT ADDITIONAL COST.

3. Excess baggage fees – International flights

Baggage weight between 23 kg and 32 kg	EUR 50
Baggage dimensions between 158 cm and 203 cm	EUR 70
Baggage dimensions between 203 cm and 280 cm	EUR 100
Extra piece – second bag up to 23 kg x 158 cm	EUR 50
Extra piece – third bag up to 23 kg x 158 cm	EUR 100

Baggage with weight over 32 kg may only be carried as cargo.

4. Excess baggage fees – Domestic flights

Baggage weight between 23 kg and 32 kg	EUR 20
Baggage dimensions between 158 cm and 203 cm	EUR 30
Baggage dimensions between 203 cm and 280 cm	EUR 40
Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm	EUR 20
Extra piece – third bag up to 23 kg up to 158 cm	EUR 50

5. Special categories of baggage

Sport equipment	Transportation of sport equipment is not included in the quota of checked baggage. It is charged as an extra piece of checked baggage EUR 50 in direction. The equipment must be of maximum weight and dimensions 23 kg and 203 cm* Exception: Free carriage of 1 piece of ski / snowboard equipment for all flights operated by Bulgaria Air.
Bicycles	Accepted for carriage in special packaging (cardboard or a special case). Maximum size of package 160 x 90 x 25 cm. This service requires pre-confirmation in the reservation. International flights: EUR 70 per direction. Domestic flights: EUR 30 per direction.
Firearms	Carriage of firearms and ammunition is carried out according to the requirements of the International Air Transport Association (IATA). It is not confirmed on codeshare flights of Bulgaria Air. Carriage of firearms and ammunition other than sport weapons and ammunition is prohibited. In some cases, carriage of firearms and ammunition for hunting and sporting purposes may be permitted. The passenger should contact Bulgaria Air and provide information on the type of weapon, its serial number and the ammunition, which will be entered into the reservation system. All firearms and ammunition will be accepted only as baggage and must be transported in the luggage compartment of the airplane and under no circumstances in the passenger cabin. They must be suitably packed separately and the weight of the ammunition should not exceed 5 kg. The passenger should have all documents required by law and regulations applicable to carriage for the particular state. Bulgaria Air reserves the right to deny carriage of firearms and ammunition. • Hunting rifles and cartridges – total weight up to 15 kg: fee EUR 50. • Hunting rifles and cartridges – total weight over 15 kg: fee EUR 70. • Short-barrel firearms (pistol): fee EUR 20. Hunting rifles and cartridges – total weight up to 15 kg: fee EUR 50 per direction. • Hunting rifles and cartridges – total weight over 15 kg: fee EUR 70 per direction. • Short-barrel firearms (pistol): fee EUR 20 per direction.
Pets in the passenger cabin /PETC/	Only dogs and cats are accepted. Bulgaria Air does not accept for carriage live animals to and from Great Britain. If traveling with a pet /dog or cat/, please be advised to contact the airline for confirmation at the time of purchase of your ticket. Maximum weight of the pet and the cage – up to 8 kg. For flights FB1431/1432 to/from Paris, where operator is Air France, the maximum weight of the pet and the cage is 6 kg. Maximum dimensions of the cage – 48 x 35 x 22 cm. Not included in the free baggage allowance. A fee of EUR 50 per direction applies.
Pets in the hold /AVIH/	Only dogs and cats are accepted. Bulgaria Air does not accept for carriage live animals to and from Great Britain. Without limitations in the weight of the pet. Maximum dimensions of the cage - 110 x 65 x 70 cm. Not included in the free baggage allowance, a fee apply as follows: • for total weight of the pet and the container up to 32 kg - EUR 80 per direction • for total weight of the pet and the container above 32 kg - EUR 120 per direction Exceptions: • Animals weighing over 32kg together with the container are not accepted for carriage to / from Brussels. • Fighting and dangerous breeds are accepted for carriage only as cargo (example: American Pit Bull Terrier, American Staffordshire Terrier, Staffordshire Bull Terrier, Bull Terrier, American Bulldog, Dogo Argentino, Karabash / Kangal / Anatolian Shepherd Dog, Caucasian Ovcharka / Caucasian Shepherd Dog, Rotweiler, Rhodesian Ridgeback). Conditions of carriage of live animals in the aircraft hold /AVIH/ • The transport container must be large enough for the animal to stand in its natural position, to turn around and to lie down; • The transport container must be designed to be leakproof, e.g. lined with absorbent material such as blankets; • The container must be escape proof. We recommend sturdy plastic or wood containers made from harmless and non-toxic material. Wire-mesh cages are not allowed; • To prevent the animal from injuring itself, the interior of the container must not have any sharp corners, edges or nails; • Transport containers must have ventilation holes on at all four sides.

For partner flights involving Bulgaria Air and other partner airlines, other luggage conditions may apply.

ГОТОВИ ЗА ПОЛЕТ

FIT TO FLY

Предлагаме ви няколко полезни съвета за това как да се чувствате добре по време на полета и след него. Изпълнявайте упражненията бавно и дишайте равномерно.

These handy exercises enable you to stay in top form – both during and after the flight. Perform each move with steady, even breathing.

Ходила

10 пъти

Поставете петите на пода и повдигнете нагоре пръстите на краката. После опрете пода с пръсти и повдигнете петите.

Глезени

15 пъти

Правете кръгови движения първо с единия крак, а после с другия.

Колене

30 пъти

Повдигнете единия крак, докато не усетите напрежение в бедрото.

Рамене

5 пъти

Поставете ръцете на бедрата и започнете да описвате кръгови движения с раменете.

Крака

10 пъти

Наведете се леко напред. Обгърнете с ръце коленете и ги повдигнете на нивото на гърдите. Загържете така 15 секунди.

Гръб и ръце

15 пъти

Поставете и двете стъпала на пода и стегнете корема. Наведете се напред, докато ръцете ви не опрат пръстите на краката.

EN

Feet

10 times

Placing your heels on the floor, stretch your toes upwards. Then, keeping your toes on the floor, raise your heels upwards.

Ankles

15 times

Rotate your foot – first in one direction and then the other.

Knees

30 times

Raise your legs, tensing the muscles in your thighs.

Shoulders

5 times

With your hands on your thighs, rotate your shoulders in a circular motion.

Legs

10 times

Bend forward slightly. Wrap your hands around one knee and raise it to your chest. Hold for 15 seconds. Repeat with the other knee.

Back and arms

15 times

Place both feet flat to the floor and hold your stomach in. Bend forward, moving your hands down your legs.

Да се лети не е страшно

- Статистиката сочи, че летенето със самолет е далеч по-безопасно от много други дейности
- Екипажът на вашия самолет е висококвалифициран и с богат опит
- Самолетите на България Ер са с безупречна поддръжка и могат да устоят на всякаква турбуленция
- Опитайте да се отпуснете – вдъшвайте дълбоко през носа и задръжвайте въздуха няколко секунди, преди да го издишате

EN

Relax!

- Statistics show that flying is much safer than many situations in daily lives
- The crew in control of the plane is highly trained and experienced
- Bulgaria Air aircraft are thoroughly maintained and designed to withstand various forms of turbulence
- Try to relax – breathe in deeply through your nose, hold for three seconds before exhaling slowly

По време на полет

- Усещате болка в ушите? Запушете носа, затворете устата и започнете да преглъщате или да се опитвате да изкарате въздуха, без да отваряте уста. Дъвченето на дъвка също помага
- Стимулирайте кръвообращението си, като се разходите по пътеката в самолета
- Избягвайте да седите с кръстосани крака, защото това може да ограничи кръвообращението
- Може да се почувствате по-удобно, ако свалите обувките
- Пийте повече вода и по-малко алкохол, чай или кафе

EN

During the flight

- Ear pain? Pinch your nose shut, close your mouth and swallow or blow out against your closed mouth. Alternatively, chew some gum
- Stimulate your circulation by walking around the cabin and stretching
- Avoid sitting with your legs crossed as this restricts circulation
- Removing your shoes may provide you with more comfort
- Drink plenty of water and not too much alcohol, tea or coffee

Как да се приспособим по-бързо към часовите разлики

- Опитайте се да настроите биологичния си часовник към времевата зона на бъдещата ви дестинация, като вечерта преди по лета си легнете един час по-рано или по-късно
- Не прекалявайте с тежката храна и не пийте твърде много алкохол или кафе вечерта преди полета
- Яжте богати на протеин храни в подходящи за новата часова зона отрязъци от денонощието
- Когато пристигнете на избраната от вас дестинация, направете си кратка разходка
- Прекарайте поне 30 минути на дневна светлина

EN

Reducing jetlag

- Begin adjusting your body clock to the time zone of your destination the night before departure by going to bed earlier or later
- Don't consume too much food the night before you leave, or drink too much coffee or alcohol
- Eat protein-rich meals at times that are normal for your new time zone
- At your destination, take light exercise – such as a walk
- Spend at least 30 minutes in daylight

УДОБСТВО И БЕЗОПАСНОСТ ВЪВ ВЪЗДУХА

YOUR COMFORT AND SAFETY IN THE AIR

Вашето здраве

Ако имате притеснения за здравето си, свързани с пътуването, и особено ако страдате от дихателни или сърдечно-съдови заболявания, посетете лекаря си преди заминаване. Аптеките могат да ви предложат лекарства без рецепта, но нашият съвет е винаги да се консултирате с лекар, който е най-подходящ за вас.

Вашият багаж

Избягвайте тежкия ръчен багаж. Носенето му може да претовари организма ви. Да седнете в креслото уморен и загъхан, означава да започнете пътуването си зле. В ръчния багаж носете само основното, което ще ви трябва по време на полета.

Срокът за явяване на летището

Опитайте се да пристигнете на летището рано. Оставете си достатъчно време за формалности, пазаруване и отвеждане към самолета. Времето за регистриране на пътниците е различно на различните летища и може да варира според дестинацията. Добре е да се информирате предварително за часа, в който трябва да сте на летището.

Вашата сигурност

Запознайте се с изискванията за сигурност и ги спазвайте.

Не се съгласявайте да пренасяте чужд багаж. Не оставяйте багажа си без надзор.

Слагайте ножове, ножици и остри предмети в куфара, който предавате за транспортиране в багажника на самолета. Ако са в ръчния ви багаж, летищните служби за сигурност ще ви забранят да ги качите в самолета.

Вашият ръчен багаж

Сложете тежките предмети под седалката пред вас, а леките – в багажните отделения над седалките. Не блокирайте с багаж пътя към аварийните изходи и пътеките между креслата. Отваряйте багажниците над седалките внимателно – ако съдържанието им е разместено по време на полета, при отваряне от тях може да паднат предмети.

Пушенето

Пушенето в самолета е опасно. Забранено е на всички

България Ер ви желае безопасен и удобен полет. Висококвалифицираните ни летци, стюардеси и стюарди са обучени да осигурят безопасността ви. Ето някои основни моменти от безопасността, с които може да се запознаете, докато почивате и се наслаждавате на полета на България Ер.

Bulgaria Air wishes you a safe and comfortable journey. Our highly trained flightdeck and cabin crews are here to take care of your safety. While relaxing and enjoying Bulgaria Air's inflight service, you may consider the basic points that follow.

полети на България Ер. На кабинния екипаж е наредено да следи за изпълнението на забраната. Не пушете в тоалетните, които са оборудвани с датчици за дим.

Упътванията за безопасност

Преди заминаване и пристигане кабинният състав на България Ер ще ви запознае с правилата за безопасност в самолета. Упътването включва сведения за предпазните колани, кислородните маски, изходите, аварийното напускане на самолета, спасителните жилетки. Молим за вашето внимание по време на демонстрацията. Разгледайте инструкцията за безопасност в самолета, която е в джоба на седалката пред вас.

Кабинен екипаж

Кабинният екипаж на България Ер се грижи да ви обслужва отлично и да осигурява безопасността по всяко време. Не се притеснявайте да повикате стюардесите и стюардите, като използвате разположения над креслото ви бутон, да споделяте коментарите си с тях и да ги убедомявате за потребностите си.

При пристигане

Пазете багажните си купони, за да намерите лесно багажа си. Отгледете малко време, за да се аклиматизирате след пристигането си.

in, shop and board. Check-in times vary from airport to airport and from destination to destination. Please, inform yourself well in advance to avoid delays/cancellations.

Your security

Do read and follow the security requirements. Do not agree to carry other people's items with you. Never leave your luggage unattended. Store personal knives, scissors and other sharp objects safely inside your suitcase or hold luggage. If you do not, airport security staff will stop you taking them aboard in your cabin luggage.

Your hand luggage

Please store heavy items underneath the seat in front of you. Stow lighter items in the overhead luggage racks. Please ensure you do not block access to the emergency exits, and do not block the aisle. Please open the overhead lockers with caution: items there may have become disturbed and may fall onto the seats below.

Smoking

Smoking onboard is dangerous. All Bulgaria Air flights are non-smoking and cabin crew are under strict instructions to monitor observance. Please do not smoke in the lavatories; they are equipped with smoke sensors.

The safety briefing

Before departure and on approach, Bulgaria Air cabin crew will demonstrate the rules of safety on board our aircraft. The briefing includes information on your seatbelt, how to use your oxygen mask, how to locate exits, how to leave the aircraft in an emergency, and how to use your lifejacket. Please spare a moment to watch their demonstration.

Please also consult the illustrated Safety on Board leaflet in the seat pocket in front of you.

Your cabin crew

The Bulgaria Air flight attendants are on board to provide you with top class inflight service and ensure your safety at all times. Please do not hesitate to use the overhead attendant call button and share comments or request service from your flight attendant.

At the destination airport

Have your luggage identification tags ready to help you find your luggage. Give yourself some time for initial acclimatisation with the weather and environment of your destination.

Your health

If you have any medical concerns about making a journey, or if you suffer from a respiratory or heart condition, see your doctor before traveling. There are over-the-counter medicines available, but we recommended always consult a doctor to determine which are suitable for you.

Your luggage

Try to travel light. Carrying heavy bags can cause considerable stress you may not be used to. Arriving at your sit exhausted and perspiring is not a good start to your journey. In your hand luggage, carry only essential items which you will genuinely need during the flight.

Your check in deadline

Arrive early at the airport. Give yourself plenty of time to check

Уважаеми пътници,

В съответствие с директива на Европейската комисия 68/2004 от 15 януари 2004г., в охраняемите зони на летищата и в ръчния багаж не бива да се слагат предмети, с които е възможно или изглежда възможно да се причини нараняване. Сред забранените предмети са:

- всякакви видове огнестрелно оръжие;
- катапулти и харпуни;
- имитации на огнестрелно оръжие, в това число детски играчки;
- оръжейни части, с изключение на уреди за телескопично виждане;
- пожарогасител;
- електрошокови уреди;
- брадви, секири, сатъри, томахавки;
- лъкове, къси копия;
- всякакви заострени метални предмети,
- които могат да послужат за нараняване;
- ножове, независимо от предназначението им;
- саби, мечове;
- бръснари, скалпели;
- ножици, с режеща част по-дълга от 6см;
- бормашини, отвертки, клещи, чукове, щeki и тоязи;
- всички видове спортни стикове, бухалки,
- всички видове оборудване за бойни спортове;
- амуниции, гранати, мини, военни експлозиви;
- детонатори;
- газ и газови контейнери;
- всякакви пиротехнически средства;
- хлор, парализиращи спрейове, съзотворен газ;
- терпентин, разреждател и аерозолна боя;
- напитки с над 70% съдържание на алкохол;

От 6 ноември 2006г. в Европейския съюз са в сила нови мерки за сигурност, които ограничават количеството течности в ръчния багаж. Те трябва да са в самостоятелни опаковки до 100мл всяка и общо до 1л, поставени в самозапечатващ се прозрачен плик, който подлежи на проверка от служителите по сигурността. Ограниченията се отнасят за следните течности: вода, напитки, супи, сиропи, гримове, кремове, лосиони, геловете, парфюми, дезодоранти, спрейове, паста за зъби, пана за бръснене и не включват медикаменти и бебешки храни за ползване по време на пътуването, но те подлежат на проверка.

Списъкът посочва някои от забранените за пренос предмети, без да бъде изчерпателен. Моля консултирайте се с летищния персонал за по-пълна информация.

From 6 November 2006 the European Union adopted new security rules that restrict the amount of liquids you can take through security checkpoints, in addition to other prohibited articles. These liquids must be in individual containers with a maximum capacity of 100 ml each, packed in one transparent, resealable plastic bag (with a capacity of no more than one litre). The restrictions apply to liquids such as water, drinks, soups, syrups, make-up, creams, lotions, gels, perfumes, deodorants, sprays, tooth paste and shaving foam. Liquid foods for babies and any medication a passenger may need during a flight are exempt from the above restrictions but must be presented at security checkpoints.

This is not an exhaustive list. If in doubt, please, consult the airport staff who will be happy to provide you with more detailed information.

Dear passengers,

In keeping with European Commission Regulation № 68/2004 of 15 January 2004, any object capable, or appearing capable of causing injury should not be carried into the security restricted areas of the airports and into the aircraft's cabins. These include, but are not limited to:

- all types of firearms;
- catapults and harpoons;
- replica or imitation firearms, toy guns;
- component parts of firearms (excluding telescopic sighting devices);
- fire extinguishers;
- stun or shocking devices;
- axes, hatchets, meat cleavers; machetes;
- arrows and darts;
- any type of sharpened metal objects, which could cause injury;
- all types of knives;
- sabers, swords;
- open razors and blades, scalpels;
- scissors with blades more than 6 cm in length;
- drills, screwdrivers, crowbars, hammers;
- ice skates;
- any type of sport bats, clubs, sticks or paddles;
- any martial arts equipment;
- ammunition, grenades, mines, explosives
- and explosive devices;
- detonators;
- gas and gas containers;
- any pyrotechnics;
- chlorine, disabling or incapacitating sprays, tear gas;
- turpentine and paint thinner, aerosol spray paint;
- alcoholic beverages exceeding 70% by volume.

НОВИ ПРАВИЛА ЗА ПРЕВОЗ НА ДЕЦА

От 1 юли 2012 година авиокомпания България Ер променя правилата за превоз на непридружени деца

За **НЕПРИДРУЖЕНО ДЕТЕ (UNACCOMPANIED MINOR - UM)** се смята дете, от 3 до 12 години, което по време на полета не се придружава от родител/настойник или друг пътник-придружител. Деца до 3 години не могат да ползват услугата непридружено дете

ПРИ УСЛУГАТА ПРЕВОЗ НА НЕПРИДРУЖЕНО ДЕТЕ (UM) служителите поемат детето от изпращача на отправното летище, придружават го по време на всички летищни формалности и го предават на посрещача. Услугата е задължителна за деца на възраст от 3 до 5 години и възможна при поискване за деца с навършени 5 години.

ФОРМУЛЯР – ИНФОРМАЦИЯ ОТ РОДИТЕЛ/НАСТОЙНИК: Задължителен документ, в който се вписва пълна информация за детето, както и имената, адресите и телефони на изпращача и посрещача.

ЕСКОРТ – Стюардеса, която пътува с детето и се грижи за него по време на полета. За да бъде осигурен ескорт, агентът, създател на резервацията на детето, внася SR UMNR с неговата възраст и рождена дата, както и информация за посрещача и изпращача – имена, телефон за връзка и пълен адрес. Запитването се прави поне две седмици преди полета. В рамките на 3 дни служителите от отдел Спейс контрол дават отговор на молбата. При потвърждение Спейс Контрол запазва място на стюардесата на желания полет и уведомява агента, който създава EMD в резервацията на детето в размер на дължимата сума за тази услуга.

ЗАДЪЛЖИТЕЛНАТА ИНФОРМАЦИЯ за потвърждаване на услугата UMNR включва три имена, възраст и рождена дата на детето; три имена, телефон за връзка и пълен адрес на посрещача и изпращача. Непридруженото дете трябва да носи със себе си валиден паспорт. За вътрешните полети паспортът може да бъде заменен с акт за раждане – оригинал или нотариално заверено копие.

- Авиокомпания България Ер не приема непридружени деца, трансфериращи на летище София. Изключения се правят само при предоставени контакти на трансферния пункт.
- Деца до 3 години не се приемат за превоз без придружител.
- Деца, навършили 5 години, се приемат за превоз без придружител и се обслужват по реда за непридружени деца – UM.

ЗАПЛАЩАНЕ ЗА ПРЕВОЗА на непридружени деца: за всяко непридружено дете, независимо от възрастта, се събира UM такса в размер на 40 евро на отсечка за международни полети и 20 евро за вътрешни линии, като за София – Лондон таксата е 50 евро, а за Лондон – София 50 паунда. Една стюардеса може да придружава две деца от едно семейство – братя и сестри, които пътуват заедно, като се заплаща една UM такса за двете деца.

Допълнителни условия:

- от 3 до навършване на 5 години: за детето се заплаща пълната тарифа за възрастен пътник без детско намаление, плюс 50% от едноръчната тарифа в М класа за стюардесата-придружител. Всички дължими летищни такси за маршрута по билета също се събират;
- от 5 до 7 години: плаща се 100% от тарифата за възрастен пътник;
- от 8 до 11 години: плаща се детски билет с приложимото по съответната тарифа детско намаление;
- по желание на родителите, деца от 12 до 18 години могат също да ползват услугата UM срещу заплащане на UM таксата.

NEW RULES FOR TRANSPORTING CHILDREN

From the 1st of July 2012, Bulgaria Air is changing its rules regarding transporting unaccompanied children.

AN UNACCOMPANIED MINOR (UM) – is any child of 3 to 12 years of age who is not accompanied by parent/guardian or another passenger-companion on the same flight. Children of less than 3 years of age may not use the service for unaccompanied minor.

THE SERVICE “TRANSPORT OF AN UM means that employees of Bulgaria Air take the child from the person that escorts him or her to the departure airport, accompanies the child through all airport formalities, and brings him to the person that will collect the child at the destination. The service is mandatory for children between 3 and 5 years old, and optional for children who have already turned 5 years.

FORM – INFORMATION FROM THE PARENT/GUARDIAN: A mandatory document that contains full information about the child, as well as names, addresses and telephone numbers of the persons who will be escorting the child to the departure airport and from the destination airport.

ESCORT – A flight attendant who travels with the child and cares for him or her during the flight. To provide an escort, Bulgaria Air requires the travel agent that books the flight for the child to submit SR UMNR with the child's age and date of birth, as well as information about the person who will deliver the child to the departure airport, and the person who will collect him or her from the destination airport – their full names, telephone numbers and full addresses. This service should be requested at least two weeks prior to the flight. Staff members from the Space Control Department will reply to your inquiry within 3 business days. Upon confirmation, Space Control books a place for the flight attendant on the desired flight and informs the travel agent who issues an EMD on the child's reservation in the amount of the sum payable for the service.

MANDATORY INFORMATION for the confirmation of the UMNR service includes the child's full name, age and date of birth, as well as the full names, telephone numbers and complete addresses of persons delivering the child to the departure airport and those who are collecting him or her at the destination airport. The UM must have a valid passport on him/her. For domestic flights the passport may be replaced by a birth certificate or a copy of it certified by a Notary.

- Bulgaria Air does not accept unaccompanied minors who transfer at Sofia Airport. Exceptions are made only when contact information has also been submitted for the persons who will take care of the child at the point of transfer.
- Children under 3 years of age cannot travel unaccompanied.
- Children who have turned 5 are permitted to travel unaccompanied and are served according to the rules for unaccompanied minors.

THE PRICE FOR THE TRANSPORT OF UM SERVICE:

For an unaccompanied child, regardless of age, a UM fee of EUR 40 per international flight segment and EUR 20 for domestic flights is collected, for Sofia - London the fee is EUR 50 and for London - Sofia GBP 50.

One flight attendant can escort two children from the same family simultaneously - brothers and sisters traveling together, and in that case one UM fee is collected for both children.

Additional conditions:

- For children between 3 and 5 years old: the price is the full adult tariff without a children's discount, plus 50% of the one-way tariff per segment in M class for the escorting flight attendant. All applicable airport fees for the route of the flight are also collected;
- Age 5 - 7: the customer pays 100% of the tariff for an adult passenger;
- Age 8-11: the customer pays a children's tariff (with the applicable child discount from the respective tariff);
- Upon parental request, children aged between 12 and 18 years old may also make use of the UM service if the UM fee is paid.

THE FACE OF

Bulgaria Air

National Carrier www.air.bg

Airbus A320-214

Airbus A319-112
Airbus A319-111

Boeing 737-300

Embraer 190-100

CODESHARE PARTNERS

Co-operative and marketing abetments with other airlines are an integral part of Bulgaria Air operating policy. Code sharing agreements enable travelers to take advantage of a greatly enhanced spectrum of global destinations with the minimum of procedural inconvenience.

SOFIA - MOSCOW

Both airlines operate codeshare flights between Bulgaria and Russia.

VARNA/BOURGAS - MOSCOW

Jointly operated services using Bulgaria Air aircraft and crew.

SOFIA - PARIS

Both parties operate and have a seat exchange programme.

SOFIA - ROME

Both parties operate and have a seat exchange programme.

SOFIA - MILAN

Jointly operated services using Bulgaria Air aircraft and crew.

SOFIA - MADRID, MADRID - LAS PALMAS,
MADRID - TENERIFE

Jointly operated services using Bulgaria Air aircraft and crew.

SOFIA - AMSTERDAM

Jointly operated services using Bulgaria Air aircraft and crew.

SOFIA - BUCHAREST

Jointly operated services using Tarom aircraft and crew.

SOFIA - PRAGUE, PRAGUE - BUDAPEST

Jointly operated services using Bulgaria Air aircraft and crew.

SOFIA - BELGRADE

Jointly operated services using Air Serbia aircraft and crew.

A STAR ALLIANCE MEMBER

SOFIA - ATHENS

Both parties operate and have a seat exchange programme.

SOFIA - VARNA, SOFIA - BURGAS, SOFIA - LARNACA

Jointly operated services using Bulgaria air aircraft and crew.

ATHENS - LARNACA, ATHENS - BEIRUT, ATHENS - TEL AVIV,

ATHENS - EREVAN, ATHENS - NICE, LARNACA - TEL AVIV

Jointly operated services using Aegean aircraft and crew.

Дестинации Destinations

CODESHARE PARTNERS

Code share партньорството позволява на авиокомпаниите да предлагат на своите пътници повече полети до дадената дестинация при облекчена процедура за резервация, както на собствените полети, така и на полетите на партньора по маршрута.

The Code share partnership enables airlines to provide for their valuable customers more frequencies to each particular destination at facilitating booking procedure, on every own operated or marketing flight en route.

SPA PARTNERS

Special prorate agreement е сред основните търговски договори, предоставящ на партньорските авиокомпани изключителната възможност да увеличат броя на предлаганите дестинации през даден пункт и да отзоворят на търсенето на клиентите с приемливи цени.

The Special prorate agreement is among the basic commercial agreements, giving partner airlines a significant opportunity to enlarge number of global beyond destinations offered in response to customer demands at reasonable prices.

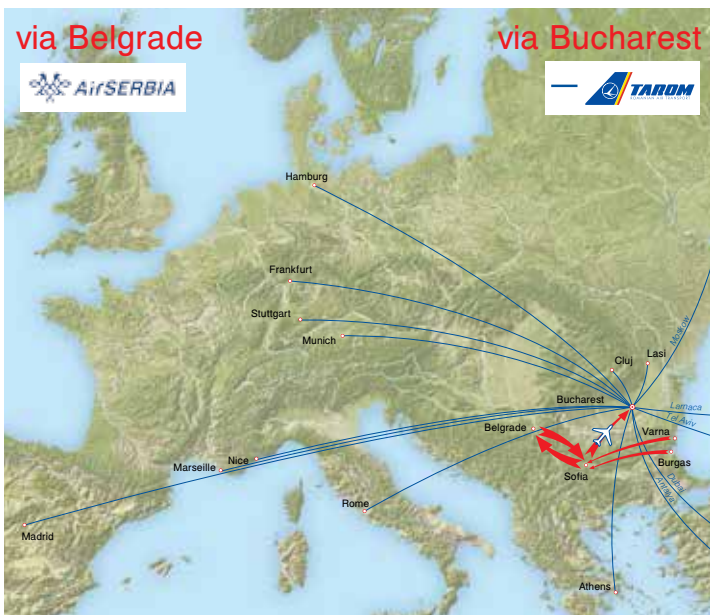
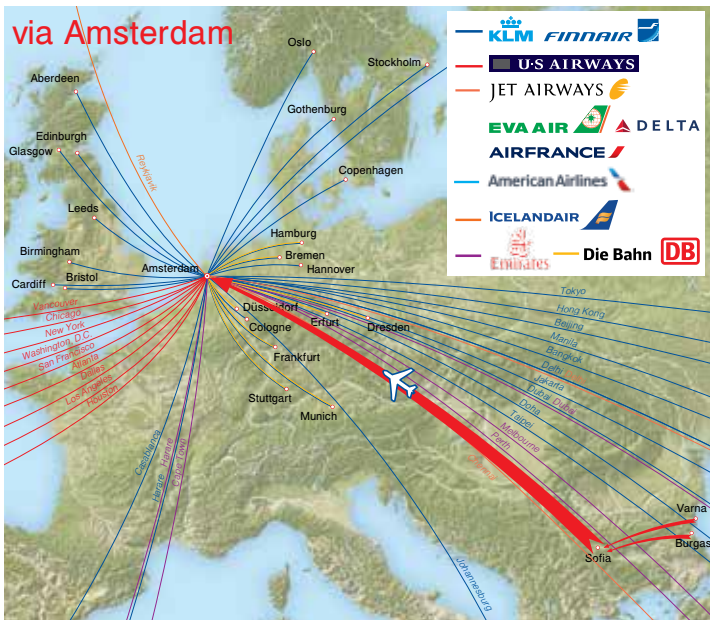
INTERLINE PARTNERS:

Interline agreement позволява взаимното признаване на билетите и по този начин съществено допринася за това двете авиокомпани да могат да предлагат продукта на партньора по редовни линии.

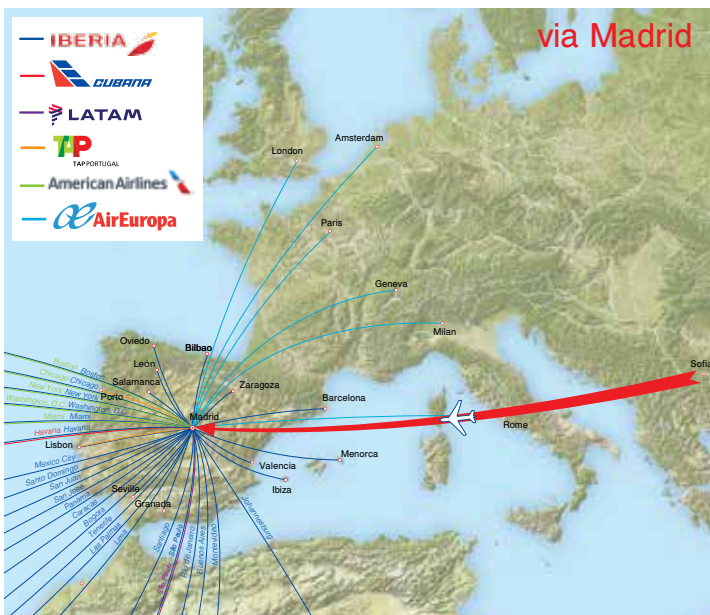
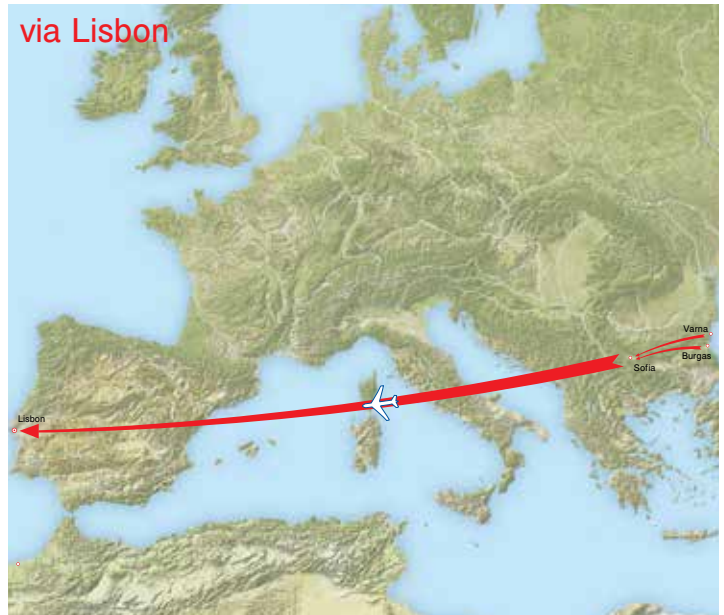
The Interline agreement permits the acceptance of each other's airtickets and that way contributes significantly both airlines to be able to offer customers reciprocally their product on schedule services.

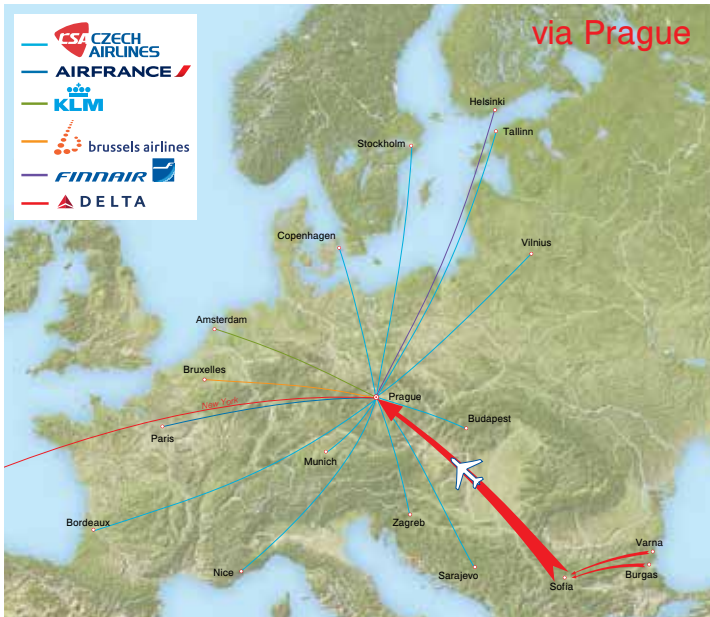
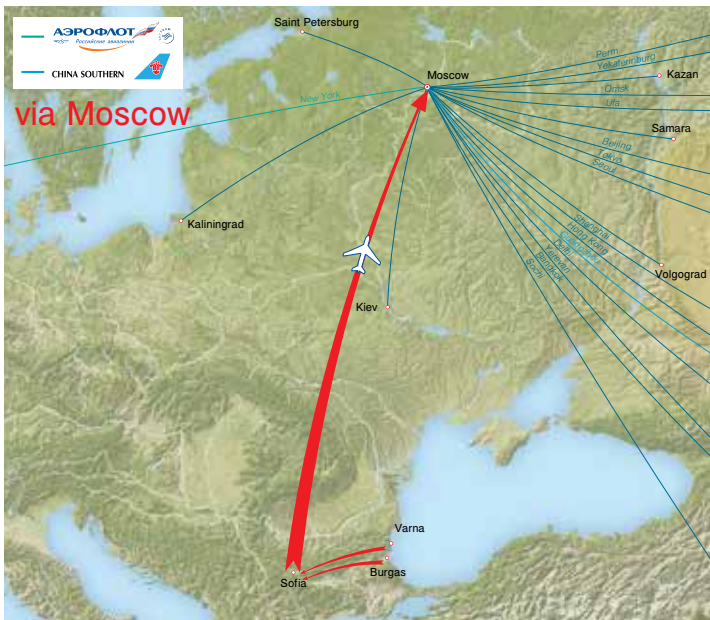
Летете до Всяка точка на света с България Ер и партньори. Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

Летете до Всяка точка на света с България Ер и партньори.

Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

БЪЛГАРИЯ ЕР: Къде да ни намерите? BULGARIA AIR: Where to find us?

<p>SOF BOJ VAR</p> 	<p>Customer Service Center</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> Every day 08:00-22:00 Local Time</p>	<p>phone: +359 2 402 04 00 e-mail: callFB@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Head office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 09:00-17:30 Local Time</p>	<p>fax: +359 2 984 02 03 e-mail: office@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Sofia City Office</p> <p>2 Ivan Vazov Street <i>Working hours:</i> Monday - Friday 9:00-12:00/12:30-17:30 Local Time</p>	<p>e-mail: tickets1@air.bg www.air.bg</p>
	<p>FLY MORE Office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working hours:</i> Every day: 09:00-12:00/13:00-18:00 Local Time</p>	<p>phone.: +359 888 903 943 +359 2 984 02 96 e-mail: flymore@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna Airport Office</p> <p>Varna Airport Terminal 2, Departures <i>Monday - Friday and Sunday:</i> 07:00-21:00 Local Time <i>Saturday:</i> 03:00-18:00 Local Time</p>	<p>phone: +359 52 573 321 fax: +359 52 501 039 e-mail: varna@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna City Office</p> <p>55, 8-mi primorski polk blvd <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 09:00-20:00 Local Time Saturday 10:00-18:00 Local Time</p>	<p>phone: +359 52 651 101 e-mail: varna_city@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Bourgas Airport Office</p> <p>Bourgas airport, Terminal 2 Departures, floor 2 <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 09:00-17:30 Local Time (between June and September)</p>	<p>phone: +359 56 900 155 fax: +359 56 870 132 e-mail: boj@air.bg www.air.bg</p>
	<p>BRU</p> 	<p>Belgium, Brussels</p> <p><i>Working hours:</i> Monday - Friday 10:00-19:00 Local Time</p>

<p>LCA</p> 	<p>Cyprus, Nicosia</p> <p>"Louis Aviation" - 11 Lemesos Avenue, 2112 Nicosia, P.O. Box 21301, 1506 Nicosia, Cyprus.</p>	<p>phone: +357 225 88 182 fax: +357 223 76 606 e-mail: bulgariaair@louisgroup.com www.air.bg</p>
<p>BER</p> 	<p>Germany, Berlin</p> <p>Bulgarian Air Tour Leipziger str 114-115, 10117 Berlin, Germany <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:00-18:00 Local Time</p>	<p>phone.: +49 30 2514405 +49 30 2514460 fax: +49 30 2513330 e-mail: info@berlin-bat.de www.air.bg</p>
<p>LON</p> 	<p>United Kingdom, London</p> <p>Ticket Pod 1 Terminal 4 London Heathrow Airport Hounslow, TW6 3FB <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:30 - 17:30 Local Time</p>	<p>phone: +44 208 745 9833 +44 788 966 4174 e-mail: LHR@bulgaria-air.co.uk www.air.bg</p>
<p>MOW</p> 	<p>Russia, Moscow</p> <p>City Office 3 Kuznetzkiy Most Str., Moscow, 125009, Russia <i>Working hours:</i> Monday - Friday: 09:00-13:00/14:00-18:00 Local Time Saturday: 10:00-14:00 (between June and September)</p> <p>Airport office Sheremetyevo airport, Terminal F, fl. 2, ticket desks 10 and 14 <i>Working hours:</i> Opens 2 hours before flight</p>	<p>phone: +7 49 5789 9607 e-mail: ticketmow@air.bg moscow@air.bg www.air.bg</p> <p>e-mail: svoapfb@mail.ru www.air.bg</p>
<p>TLV</p> 	<p>Israel - Tel Aviv</p> <p>Open Sky LTD 25 Ben Yehuda Str. Israel 63806, Tel Aviv <i>Working hours:</i> Sunday - Thursday: 09:00-17:00 Local Time</p>	<p>phone: +972 379 51 355 fax: +972 379 51 354 e-mail: annie@open-sky.co.il www.air.bg</p>
<p>USA</p> 	<p>Mailing Address: 1819 Polk St #401 San Francisco, CA 94109 <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 9am - 5pm, Saturday - Sunday 9am - 1pm (EST)</p>	<p>phone: 1-855-FLY-TO-BG (359-8624) e-mail: tickets@bulgariaairusa.com www.air.bg</p>
<p>VIE</p> 	<p>Austria, Vienna</p> <p>Intervega Reisen Tiefer Graben 9, A-1010 Wien, Austria <i>Working Hours:</i> Monday - Thursday 09:00-17:30 Local Time Friday 09:00-17:00 Local Time</p>	<p>phone: +43 1 5352550 0 900 220013 (domestic line) fax: +431 5352552 e-mail: intervegareisen@aon.at office@intervega.at www.air.bg</p>